

CAMPUS

UNIVERSITAT
D'ALACANT

CAMPUS UNIVERSITAT D'ALACANT

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Publicació

RECTOR DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT:

Manuel Palomar

VICERECTOR DE CAMPUS I TECNOLOGIA:

Rafael Muñoz Guillena

DIRECTORA DEL SECRETARIAT DE DESENVOLUPAMENT DE CAMPUS:

María Elia Gutiérrez Mozo

EDICIÓ I COORDINACIÓ:

María Elia Gutiérrez Mozo

Pablo Martí Ciriquíán

DISSENY I MAQUETACIÓ:

Laura Domínguez Martínez

Pablo Martí Ciriquíán

EQUIP DE MAQUETACIÓ:

Rubén Bodewig Belmonte

David Fontcuberta Rubio

Jesús López Baeza

Cristina Ramos Jaime

PORTADA:

Laura Domínguez Martínez

TEXTOS:

Joaquín Alvaro Bañón

Gregorio Canales Martínez

José Carrasco Hortal

Laura Domínguez Martínez

Luis Ferre de Merlo

María Cristina García González

Clara García Mayor

María Elia Gutiérrez Mozo

José Antonio Larrosa Rocamora

Antonio Maciá Mateu

Pablo Martí Ciriquíán

Andrés Martínez Medina

Antonio Martínez Puche

Antonio Morata Ortiz

Enrique Nieto Fernández

Almudena Nolasco Cirugeda

Justo Oliva Meyer

José Luis Oliver Ramírez

Raquel Pérez del Hoyo

Gabino Ponce Herrero

Jesús Quesada Polo

José Luis Romeu Lamaignere

Juan David Sempere Souvannavong

Leticia Serrano Estrada

FOTOGRAFIES:

Arxiu Universitat d'Alacant

Seus Universitàries de la Universitat d'Alacant

Perfecto Arjones Ibáñez

Rubén Bodewig Belmonte

Laura Domínguez Martínez

David Frutos Ruiz

Pablo Martí Ciriquíán

Justo Oliva Meyer

Cristina Ramos Jaime

Roberto Ruiz de Zafra

José María Sánchez del Campo

Alejandro Sánchez Zaragoza

DOCUMENTACIÓ:

Secretaria General Universitat d'Alacant

Oficina Tècnica Universitat d'Alacant

Taller d'Imatge Universitat d'Alacant

TRADUCCIÓ:

Servei de Llengües i Cultura Universitat d'Alacant

ISBN:978-84-9717-352-0

CAMPUS UNIVERSITAT D'ALACANT

Índex

Presentació	7
El campus de la Universitat d'Alacant. Una perspectiva humana	15
El planejament urbanístic del campus	23
L'arquitectura i els espais lliures de la Universitat d'Alacant	31
Escultures, espais públics i jardineria	41
Obres realitzades abans del 1980	53
Campament militar	58
Torre de control. Hangar	66
Obres realitzades entre 1980-1990	73
Facultat de Dret. Paranimf	78
Facultat de Ciències I-II	80
Escola Politècnica Superior I	82
Facultat de Filosofia i Lletres II	83
Facultat de Filosofia i Lletres I	84
Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials	86
Facultat de Ciències de la Salut	88
Aulari general I	90
Antic Col·legi Major	92
Club Social I	93
Zona esportiva	94
Obres realitzades entre 1990-2000	97
Rectorat i Serveis Generals	102
Biblioteca General	108
Museu de la Universitat	114
Aulari general II	118
Aulari general III	120
Facultat de Filosofia i Lletres III	123
Escola Politècnica Superior II-III	124
Facultat de Ciències VI	126
Ciències Socials	127
Òptica i Optometria	128
Escola Politècnica Superior IV	130
Edifici Germà Bernàcer	132
Centre comercial	134
Club Social II	135
Instituts Universitaris	136
Obres realitzades després del 2000	139
Servei de Prevenció	142
Club Social III	143
Centre de Control de Seguretat	144
Accés a la Universitat-TRAM	145
Ampliació de la Universitat	147
Petrologia	150
Estabulari	151
Nau de suport al Parc Científic	152
Instituts de Recerca	153
Planta Fotovoltaica. Hivernacle	154
Serveis Tècnics de Recerca	155
Facultat d'Educació	156
Seus universitàries	159
Seu Ciutat d'Alacant	162
Seu Universitària de Biar	163
Seu Universitària de Cocentaina	164
Seu Universitària de la Marina	165
Seu Universitària de la Nucia	166
Seu Universitària d'Oriola	167
Seu Universitària de Villena	168
Seu Universitària de Xixona	169
Seu Universitària de Saix	170
Referències i annexos	172
Referències bibliogràfiques	172
Relació d'autors i autores	176
Relació cronològica d'arquitectes	179

Manuel Palomar
Rector de la Universitat d'Alacant

PRESENTACIÓ

El llibre que tens a les mans, presumpte lector o presumpta lectora, és una invitació. Et convida a visitar, conèixer i potser aturar-te al campus de la nostra Universitat d'Alacant, creat fa poc més d'un terç de segle, exactament fa trenta-cinc anys (1979), data que aquest llibre commemora. És un lloc que abans havia sigut camp d'aviació, primer civil i després militar, disposat per a enlairaments i aterratges de risc, i ara promet vols d'una altra mena, els del coneixement, la seua producció i la seua transmissió, en el mateix doble sentit, d'enlairament vocacional i d'aterratge professional. En el nostre camp, ara campus, és l'esperit el que vola. I aquest llibre et convida a percebre i a comprovar aquests vols.

Tu i jo sabem que un llibre, de paper i enquadernat amb la cura i personalitzat en el detall que aquest t'ofereix, és, en cert sentit, una raresa una mica anacrònica. Però precisament és aquesta raresa la que el fa especial i valuós en la seua qualitat d'objecte

tangible, i per tant, idoni per a l'obsequi. És, en definitiva, un regal, i hem volgut i ens hem esforçat perquè així siga: que afalague els ulls, sense cansar-los, i l'enteniment, sense aclaparar-lo; que l'acurada descripció gràfica i fotogràfica del nostre campus et desvetle la curiositat i estimule la teua estima. Considerem que és només un avançament, un preludi per a compartir in situ el món de treball i esperances que s'hi mou.

Mostra un bonic paisatge, llocs amables, tant per a transitar-hi disorientat com per a parar-se a pensar o a esbargir-se, i tot d'edificis dignes, a més d'uns quants d'esplèndids. Creiem que res no dignifica tant el geni d'un lloc, i el campus ho és per damunt de tot, com una arquitectura sàvia i unes infraestructures intel·ligents i ben organitzades. D'això tracta aquest llibre, seguint el rastre d'una història que, tot i ser breu, als qui la rememorem ens sembla llarga. Lluny queda la part conservada del vell aeroport de Rabassa i, no obstant això, la tenim a tocar, feliçment conservada i rehabilitada la seua torre de control.

D'aquesta manera queda patent la voluntat de la Universitat d'Alacant, assumida des de la seua mateixa fundació, de rehabilitar, una tasca que avui és obligació, però que llavors era pura devoció, o si voleu, vocació, amb el sa propòsit d'aprofitar al màxim el que hi ha, llei ancestral de l'economia, i que ara en diem sostenibilitat, i que ens compromet amb el nostre patrimoni antic, o no tan antic. Al nostre campus no hi ha espais obsolets, i menys encara edificis en desús, cadascun serveix la seua funció, siga la que el va promoure en el seu moment, siga una nova invenció en resposta a una necessitat nova.

Conciliar una herència valuosa i les noves generacions ha sigut i és l'argument de la nostra filosofia universitària. Perquè el nostre campus és el que el nom indica: un lloc per al saber, teòric i pràctic, disposat, com no pot ser d'altra manera, a créixer i a multiplicar-se. De fet, la Universitat d'Alacant compta ja amb un cor de seus, a Alacant capital i en diversos pobles de la província, i té previst i convingut, per a un futur immediat, que en

part ja és present i ja ha sigut ocupat, el seu desdoblament. I actuant així acredita tant la seua atenció al patrimoni rebut (les seus que acabem d'esmentar s'allotgen en edificis històrics) com el tarannà innovador que li és propi.

Al mateix temps, el campus que posem a la teua disposició es va concebre, i es conserva, com una autèntica ciutat universitària, a l'estil clàssic en el millor sentit del terme, ben mesurada i clarament estructurada, amb ordre i concert. Com si fóra per sempre, sabent que, amb sort, és per avui; que demà serà una altra, sense deixar de ser ella mateixa; que hi haurà altres campus, col·laterals o satèl·lits, proliferant, més que creixent. Perquè sabem que certes dimensions de proximitat, que són les que fan habitable i amable el lloc, no han de ser sobrepassades mai. Tot creixement té un límit raonable.

Així, el campus de la Universitat d'Alacant, que aquest llibre detalla amorosament, se sap i es vol alhora modern o en trànsit (una estació entre altres estacions), i ancestral, és a dir, en plenitud, com correspon al nivell d'utopia del qual, en un àmbit universitari, no podem, encara que volguérem, prescindir. La idea d'universitat és en si mateixa una utopia, saludable malgrat tot. En això consisteix –i en què, si no?– la seua projecció de futur. D'una banda, el campus ens convida a acampar: hi som de pas; i de l'altra, la ciutat, o el seu paregut amb una ciutat, ens fa sentir-nos a casa. Heus ací la doble cara de la nostra institució, que la té, com el déu Janus.

Any vell, any nou: aquest és el nostre rellotge solar i el que regeix les hores de la nostra passejada pel campus, que ret tribut a la seua civilització mediterrània fent del passeig, dels seus passejos, principi i base de l'organització dels espais. No hi ha res encarrilat, però sí canalitzat, per a transitar-hi disorientat, que és l'estil que ha llegat a la nostra cultura el magisteri socràtic i peripatètic de l'antiga Grècia. No és casual que continuem adjectivant la nostra tasca com a acadèmica i que parlem de liceus. El deute amb Plató i Aristòtil encara no ha sigut saldat i la nostra Universitat no el pregona, però el practica.

Naturalment, el paisatge de l'arquitectura que aquest llibre il·lustra brillantment és tan sols el continent, que ens podria temptar a una certa vanitat, legítima d'altra banda, d'un contingut que ens ompli d'orgull. Aquest contingut que ens enorgulleix, tant a l'alumnat com al professorat, al personal d'administració i serveis, o de gestió i govern a tots els nivells, en el qual m'incloc, és invisible, però es trasllueix a través del que veiem en aquestes pàgines. I esperem que et siga tangible, i fins i tot evident, quan a l'honor d'aquesta invitació hi correspongues amb el de la teua visita i estada. Perquè aquests continent i contingut es corresponen i comparteixen sentit i estil.

De fet, la història d'aquesta Universitat d'Alacant es pot recórrer recurrent-ne el campus. Des de la torre de control, que avui té per a nosaltres l'encant d'allò que els nostres avis qualificaven de pintoresc, fins a les instal·lacions més recents, en què l'empremta de la modernitat més avançada exhibeix la seua factura més depurada. I les diferents fases, ordenades ací per dècades, són la mostra fefaent dels seus moments successius: el de la postmodernitat que acusen els edificis de Dret, Ciències, Econòmiques i Empresarials, Ciències de la Salut, i el de la modernitat recuperada que s'adverteix en l'Escola Politècnica Superior, Ciències Socials, Òptica i el Germà Bernàcer.

Els aularis són una peculiaritat que cal destacar en els equipaments estrictament docents del campus, els quals per si sols representen literalment una microhistòria de l'arquitectura dels darrers temps. Des d'una retòrica que usurpa al mateix Rectorat el protagonisme que se li podria suposar, fins al més celebrat d'una bella arquitectura de primera qualitat i última generació que, tant avui com ahir, pot presumir de ser absolutament exemplar. Com a peces que són de complement a la docència, sense adscripció específica a un centre determinat, compleixen amb el propòsit de multiús que és inherent a una economia d'espais assenyada, i promouen i fan realitat la vocació d'universalitat que tota universitat comporta, ja que estudiants de les titulacions més diverses hi conviuen i obrin la

mirada a nous horitzons.

És obvi que en això, com en moltes altres pràctiques assimilades des d'un principi, la nostra Universitat d'Alacant es va avançar al seu temps: rehabilitant el vell, quan el nou era l'únic estendard en aquell moment; creant un recinte generós, però delimitat, amb capacitat de créixer cap a dins, quan prosperaven models centrífugs i sense límits establits; privilegiant l'espai per a vianants i relegant a la perifèria tota la circulació rodada, i proveint àrees de servei comunes, siguen aules, clubs socials o zones comercials, a més de les institucions per a l'administració i el govern, amb un sentit total de l'estalvi.

Estalvi d'espais, posant en comú tot el que pot ser compartit, i d'equipaments, que beneficien a tothom en la mateixa mesura, però no pas de temps, sabent que si se'n perd no es podrà recuperar. N'és un exemple, com correspon a una institució en què el saber sí que ocupa lloc, la nostra Biblioteca General, que posa a la disposició dels 30.000 estudiants, a més de professors i investigadors, una aula de treball i estudi activa les 24 hores del dia. I són un complement necessari, i no menys actives, les àrees esportives i de posada a punt del cos (a part que tot el campus es presta al cultiu de l'exercici físic).

Si bé estem absolutament convençuts que tots els nostres edificis són dignes de l'ús al qual serveixen, n'hi ha que es troben, segons el parer dels crítics més severs, molt per damunt de la mitjana que hom espera trobar en una institució de prestigi. D'això en dona compte aquest llibre, que els cataloga i descriu succintament: el centre batejat amb el nom de Germà Bernàcer n'és un, a més de l'aulari III, esmentat adés, l'edifici d'Òptica i Optometria, la Facultat de Ciències Socials i l'Escola Politècnica Superior IV, entre altres, són architectures notables, exemplars d'aquesta modernitat recuperada a la qual em referia.

Però potser, arquitectònicament parlant (i vull remarcar això perquè és visible immediatament, sense intenció de fer-ne ostentació), el que més crida l'atenció en el nostre campus és el contrast, diria que antagònic, entre dos dels seus edificis

emblemàtics, dels quals un exhibeix el que l'altre inhibeix: la seua presència. En el primer cas em referisc al Museu de la Universitat d'Alacant, que ens serveix de portada en el punt de la nostra perifèria de visibilitat més inevitable, i en el segon cas, al Rectorat, meu i vostre, que, amb un pudor poc habitual, mig amaga, amb una discreció inusual, la seua condició de centre de l'autoritat acadèmica que governa aquest territori.

Si per a començar i en general he avançat al lector o lectora que aquest llibre és una invitació, un suggeriment a visitar les nostres instal·lacions i aturar-s'hi, ara em pertoca d'assenyalar l'oportunitat de copsar, en un breu recorregut, el tarannà que ens acompanya.

El nostre edifici del Rectorat, obra mestra del portuguès Álvaro Siza, que vista des de fora sembla més aviat una senzilla posada, descentrada de l'eix del campus i amb una al·lusió mínima, gairebé irònica, al seu caràcter representatiu, obri en el seu interior un joc espacial que, sense cap pretensió de sumptuositat, ens eixampla l'ànim. Per això, en particular, anime el lector i la lectora, i els dic: endavant.

En aquest sentit, aquest bell llibre (així ens sembla) no fa justícia, perquè no pot, a tot el que d'autèntica vida i vitalitat universitària succeeix cada dia al campus. Com són incapaços de fer-ho, encara que orienten, i molt, els projectes i les estadístiques, els gràfics i els números, que amb gust i cert orgull podem aportar: sobre seus, que la Universitat d'Alacant sustenta i manté a la ciutat i a la província; sobre la Facultat d'Educació, que ha sigut pionera en el salt a l'altra banda del recinte, que ens queda ja estret i per res del món no volem sobresaturar; sobre els 900.000 metres quadrats que ens esperen a l'altre costat de l'autopista...

Les barreres no ho són quan hi ha esperit emprenedor, ans al contrari, són reptes. I considerem que una ciutat universitària (permeteu-me que la denomine així, sense cap ànim retroactiu) no creix indefinidament, ni eixamplant les fronteres, ni densificant el territori. Quan podia i devia créixer, prou que

ha crescut; ara li correspon multiplicar-se, és a dir, crear les seues pròpies ciutats satèl·lit. Nous campus d'una mateixa Universitat d'Alacant per a les necessitats de les noves generacions, els quals, cadascun en el seu territori, observen la proporció deguda, condició indispensable per a conservar, i fins i tot millorar, l'escala humana que ens honora.

Nous territoris vol dir pluralitat de termes municipals, i per tant, implicació en la nostra tasca de noves estructures polítiques i socials. És el que cal per a una contínua transferència de tecnologies que està en la nostra vocació i en la nostra agenda, amb parcs científics i tecnològics que dinamitzen una osmosi necessària entre teoria i pràctica o, altrament dit, entre les estructures del pensament i les de la vida social i política. Les utopies estan per a gira-hi full i obrir noves pàgines a altres utopies. La idea d'una ciutat universitària esdevé fecunda en la diversitat dels seus campus. En això treballem.

Realitat i símbol del que dic a propòsit del contingut d'aquest llibre és l'atenció, la cura en el detall diria jo, que hem posat en el conreu (ara parle en sentit literal) de les espècies vegetals, que si diguera que adornen diria poc, ja que més aviat mantenen el campus en el seu to saludable, amable i mediterrani. En certa mesura, i sense el rigor que proclama la críptica nomenclatura que sol etiquetar les espècies, el nostre campus es pot veure com a metàfora d'un jardí botànic, del que podia haver sigut a l'origen, si apel·lem als mites, l'edèn. No som a l'est de l'edèn: però sí a l'edèn de l'est.

MANUEL PALOMAR
RECTOR DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT

EL CAMPUS DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT: UNA PERSPECTIVA HUMANA

El campus de la Universitat d'Alacant és la destinació diària de milers de persones (estudiants, professors, treballadors i visitants), el perfil de les quals ha canviat significativament des dels seus inicis. L'increment i la diversificació són sens dubte els substantius que més bé qualifiquen l'evolució de la població que transita per aquesta Universitat.

En els primers 35 anys des de la seua creació, l'octubre del 1979, la Universitat d'Alacant ha conegut un creixement fortíssim en el nombre de titulats i titulades, principal indicador disponible, que han passat de ser unes desenes cada any a ser-ne vora quatre mil el 2010. En l'evolució d'aquesta variable es poden distingir tres etapes desiguals.

La primera etapa (1979-2000), la més llarga, és de creixement fort i constant. En els primers anys, la Universitat hereta els estudiants del CEU i acull els que traslladen els seus expedients des d'altres universitats, però a partir del 1982 ixen els primers titulats propis, de manera que la Universitat comença

a complir plenament la seua funció de servei a la societat. Durant la primera dècada l'increment és fort, però al principi dels anys noranta es dispara sobtadament i arriba al màxim creixement entre 1993 i 1997, per a després continuar augmentant de manera molt més suau fins al 2000. En aquesta llarga etapa coincideixen una època d'expansió dels estudis universitaris (forta acceptació social, increment de les ajudes públiques, ampliació del campus, de l'oferta de titulacions, crisi de la construcció i dels sectors productius, etc.) i l'entrada a la universitat de la generació nascuda els anys setanta, la més nombrosa de la història.

El 2000 es trenca bruscament la tendència alcista i s'entra en una etapa d'estabilitat en el nombre de titulats i titulades que s'adverteix més clarament en el nombre de matriculats i matriculades. Malgrat la consolidació econòmica d'aquesta dècada, s'imposen les conseqüències de l'enfonsament de la natalitat durant els anys vuitanta i noranta, i la facilitat amb què els joves, sobretot els homes, troben treball, com demostra el descens nítid dels titulats i matriculats homes. La Universitat es feminitza cada vegada més i la relació de masculinitat, el nombre de matriculats per cada cent matriculades, que havia baixat de cent (equilibri entre sexes) a mitjan anys vuitanta, se situa ara per davall de vuitanta.

A partir del 2010 i de 2011 comença l'última etapa molt marcada per la crisi socioeconòmica. Hi ha un extraordinari repunt del nombre de titulats i matriculats que coincideix amb els anys de màxima destrucció d'ocupació a la província i amb l'entrada de nous plans d'estudi integrats en l'Espai Europeu d'Educació Superior. Com ha succeït en crisis anteriors, el nombre d'estudiants augmenta igual que la proporció d'homes. Però com evidencien les xifres, aquest fenomen és transitori: des del 2012, la tendència és a la baixa tant en el cas dels titulats com en el dels matriculats en graus, postgraus i doctorats.

Davant de la variabilitat de titulacions i l'absència de dades en els primer anys, el nombre de titulats i titulades per centres és

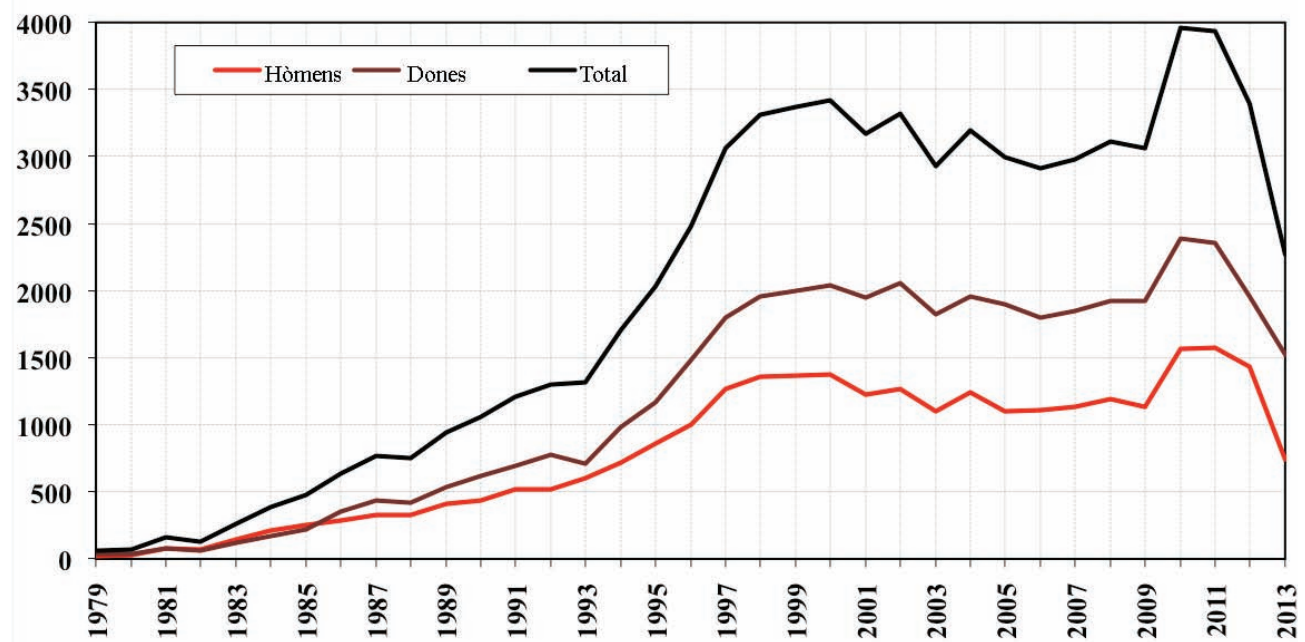
també el millor indicador per a conèixer la importància relativa de les diverses branques de coneixement en la Universitat.

En els primers temps, els pocs estudiants que es titulaven ho feien en la Facultat de Dret, i sobretot en la de Filosofia i Lletres. Durant aquells anys cal destacar la importància relativa dels títols propis, no oficials, i en particular el de Criminologia.

A mesura que es creen i s'enforteixen noves facultats es diversifica la producció acadèmica. En els anys vuitanta pren força la Facultat de Ciències i la de Ciències Econòmiques i Empresarials, mentre que en els anys noranta experimenta un gran desenvolupament l'Escola Politècnica Superior (EPS) i pocs anys més tard, la Facultat d'Educació. En l'actualitat, en el període 2006-2013, els titulats estan molt més repartits entre els set centres existents a la Universitat. La Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials encapçala, amb més del 23 %, la llista de titulats en aquells anys, seguida per l'EPS i la Facultat d'Educació (amb prop del 18 % cadascuna). A continuació els segueixen la Facultat de Dret i la de Filosofia i Lletres amb 15 % i 14 % respectivament, i les facultats de Ciències i de Ciències de la Salut amb un 6 % dels titulats en el període esmentat. Aquesta evolució posa de manifest l'esforç de diversificació acadèmica generat per la Universitat d'Alacant com a estratègia essencial de consolidació.

La província d'Alacant, situada entre dos grans pols històrics i universitaris com són les ciutats de València i de Múrcia, no té com molts altres territoris un centre preeminent i indiscutible. Alacant és per aquesta raó una de les províncies més equilibrades d'Espanya des del punt de vista demogràfic i econòmic, i al mateix temps una de les que menys sentiment de pertinença té. Només unes poques entitats com l'aeroport, la premsa local o l'antiga caixa d'estalvis han sigut o són sentides com a provincials. Estratègicament situada prop del que seria el principal nus de comunicacions regional, la Universitat ha aconseguit imposar-se com una de les escasses referències provincials, tal com demostra l'evolució de l'estructura per origen dels titulats i titulades.

Evolució dels titulats i titulades en primer i segon cicle (1979 - 2013)

Font: Sistema d'Informació de la Universitat d'Alacant (SIUA)

Nota: Només Diplomatura i Llicenciatures.

Si en la seua primera dècada d'existència, els titulats originaris de la comarca de l'Alacantí representaven les dues terceres parts del total, seguits molt de lluny pels del Baix Vinalopó, en l'actualitat s'ha donat una significativa evolució en les xifres. L'Alacantí descendeix al 40 % dels titulats entre 2003 i 2012 i totes les altres comarques augmenten: el Baix Vinalopó representa el 16 %, el Vinalopó Mitjà l'11 % i el Baix Segura el 10 %, xifres que reflecteixen una forta diversificació territorial, malgrat la preponderància de la ciutat d'Alacant i l'àrea metropolitana.

Aquesta tendència a l'equilibri en el nombre i en la proporció de titulats per comarques es deu tant al creixement econòmic com a l'extraordinària millora de les infraestructures viàries de les últimes dècades. Tots dos factors han ampliat l'accés a la Universitat d'un nombre creixent de franges socials en totes les poblacions de la província. L'ampliació de l'autovia del Mediterrani, el desdoblament de la carretera a Madrid per la vall del Vinalopó i la construcció de l'autovia central cap a l'Alcoià i el Comtat han facilitat extraordinàriament el vaivé quotidià entre la Universitat i la major part dels municipis de la província situats ara a menys d'una hora de viatge. Com a conseqüència d'això, molts estudiants han pogut prescindir del lloguer d'un pis de proximitat i així reduir el cost dels estudis.

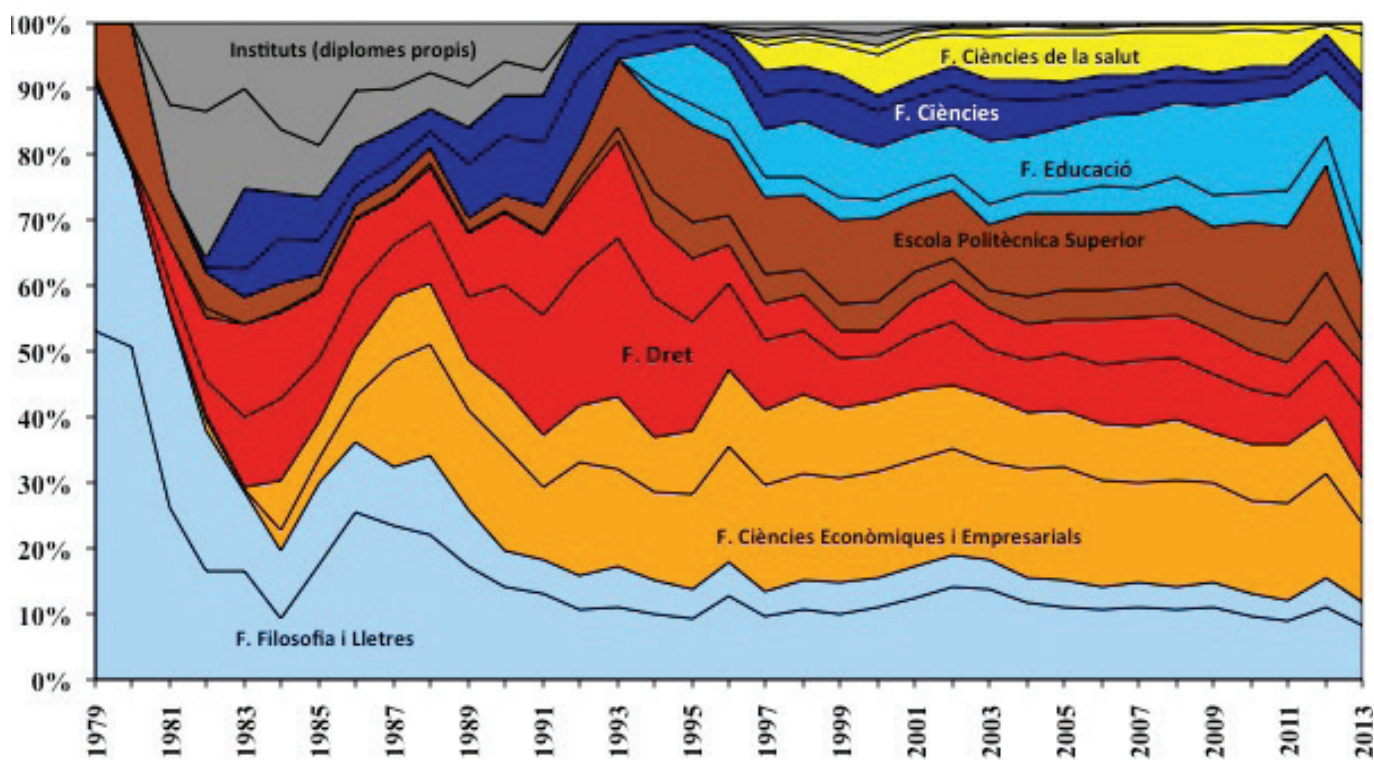
Un dels aspectes que més destaca de l'evolució de la Universitat d'Alacant i del campus respecte dels inicis és la seua extraordinària internacionalització. En una època de grans canvis geopolítics, amb l'emergència de noves potències econòmiques, l'increment estructural de la mobilitat i l'augment de la competència, la internacionalització de la recerca i de la docència són una condició sine qua non per al futur de la Universitat. El reflex d'aquest procés es pot observar en la signatura, des dels anys noranta, de centenars de convenis internacionals amb entitats situades en tots els continents, i especialment a Amèrica, que destaca de llarg en la signatura de convenis, seguida d'Europa, Àsia i Àfrica.

El resultat de tot això és el notable

augment dels intercanvis de docents i investigadors i la més que visible presència d'estudiants estrangers al campus durant la major part de l'any, que vénen amb l'objectiu d'aprendre idiomes i d'incorporar-se en les diverses titulacions impartides. Menció a banda mereix la presència d'estudiants llatinoamericans en els estudis de màster i l'impacte del programa Erasmus, en el marc del qual hi ha hagut des dels anys noranta un increment quasi constant d'estudiants europeus, que en són uns mil cada any des del 2006.

La Universitat d'Alacant ha tingut des de la seua creació el 1979 una evolució espectacular en moltes de les seues variables. Una vegada superades les primeres dècades de creixement, la Universitat s'ha consolidat fins a arribar a un nombre significatiu de matriculats i de titulats, una notable diversificació en les branques de coneixement en què està implicada, una clara projecció internacional i una forta presència en tots els territoris del seu entorn. En una província dinàmica i equilibrada, però escassa de referents indiscutits, la Universitat d'Alacant s'ha transformat en una de les entitats rellevants en l'àmbit provincial.

Malgrat la crisi econòmica, malgrat l'increment de la competència i l'obertura d'altres universitats, la seua consolidació, la seua diversificació i el seu arrelament territorial generen actius i sinergies que li permeten afrontar els reptes del futur amb cert optimisme.

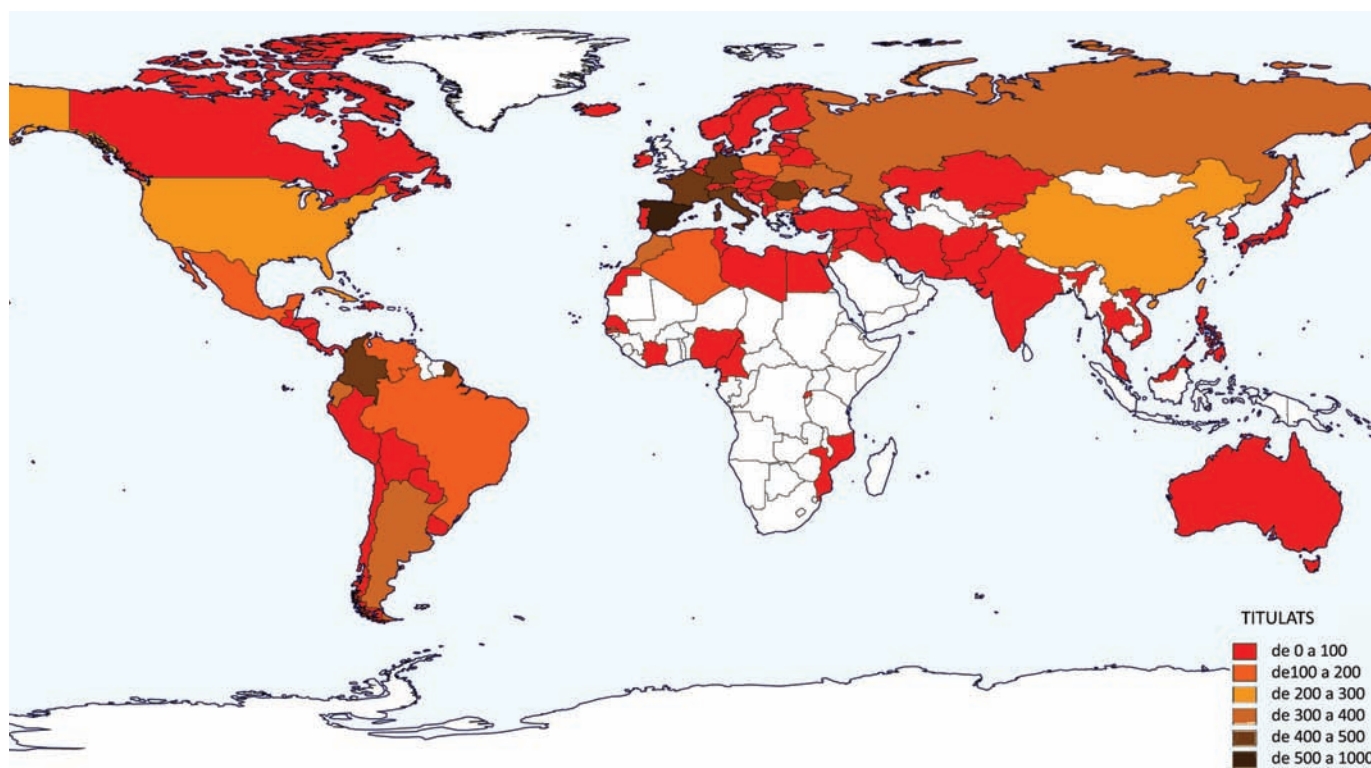

Evolució dels titulats i titulades per centre (1979 - 2013)

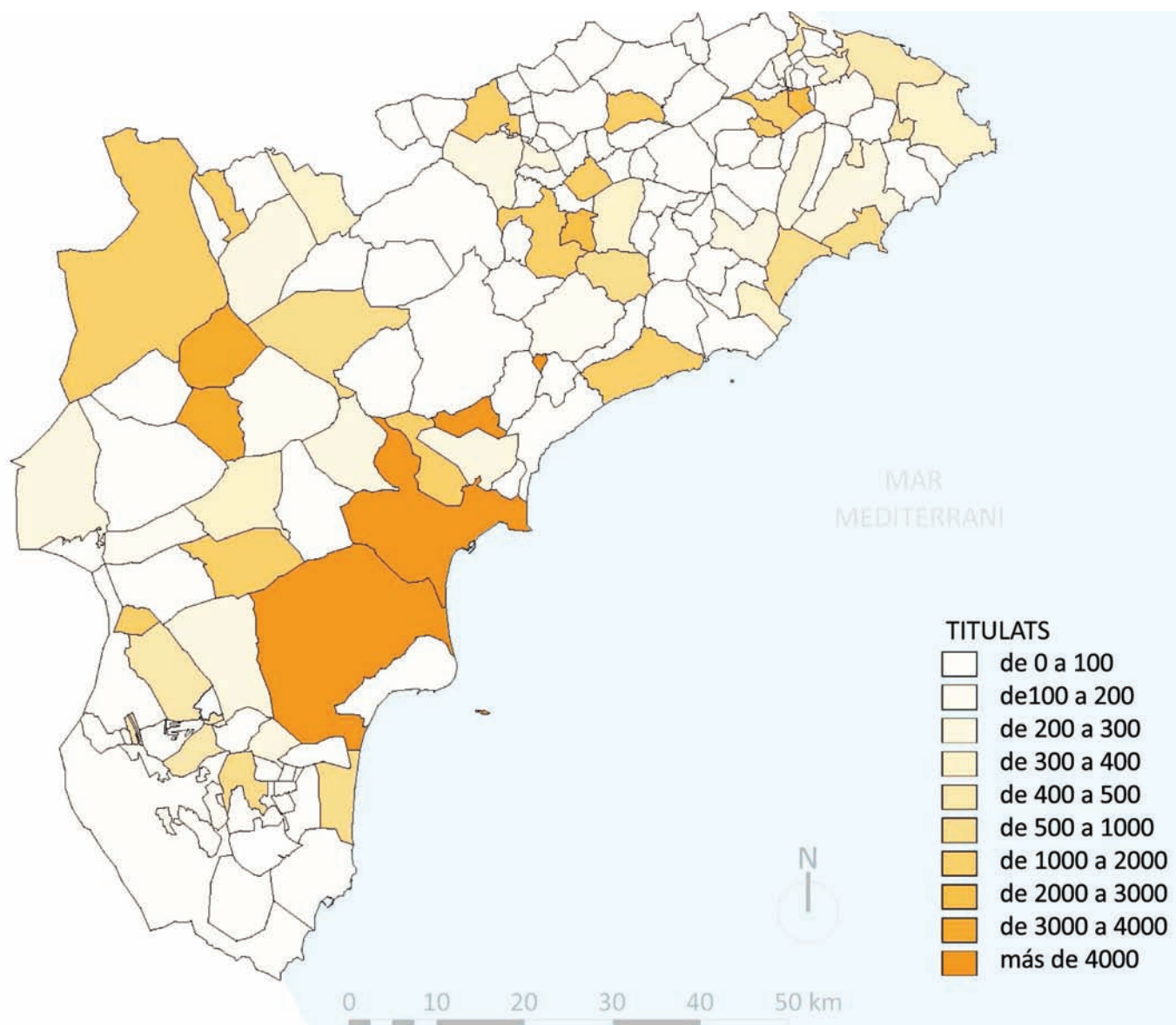
Font: Sistema d'Informació de la Universitat d'Alacant (SIUA)

Nota: La línia en l'interior de cada color correspon a la proporció de dones titulades en cada centre
 Nota: Només Diplomatures i Llicenciatures.

Titulats de la Universidad d'Alacant a nivell mundial

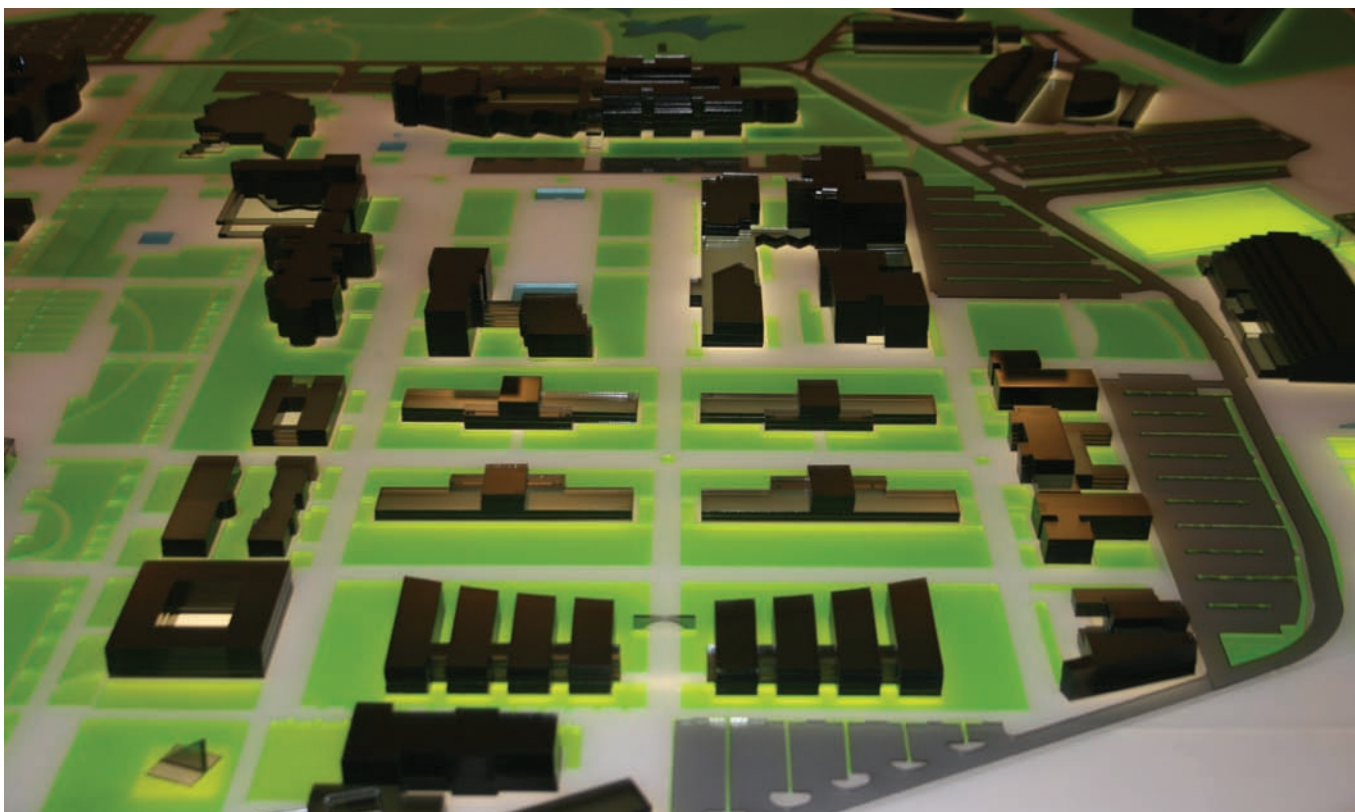

Titulats des de l'any 1979 fins al 2013, a nivell provincial

EL PLANEJAMENT URBANÍSTIC DEL CAMPUS

Aquest capítol aborda la definició urbanística del campus de Sant Vicent del Raspeig de la Universitat d'Alacant, així com les seues vicissituds fins a l'actual configuració.

El desenvolupament urbanístic d'aquest espai universitari ha estat condicionat, inicialment, pel seu origen com a instal·lació militar del camp d'aviació de Rabassa, amb una estructura ben definida sobre un eix, aproximadament nord-sud, que acaba amb la torre de control, tal com es pot observar amb gran nitidesa en la fotografia aèria del 1978.

Posteriorment, des de final de la dècada dels setanta, la Universitat d'Alacant duu a terme una gran transformació a través de la qual es consolida una nova estructura urbanística. Aquesta nova ordenació donaria lloc al primer creixement a partir de l'antic Centre d'Estudis Universitaris (CEU) d'Alacant, sobre un eix paral·lel a l'anterior que consolidaria la Facultat de Dret i el Paraninfo. Una incorporació de dotacions universitàries que s'aprecia molt bé en la fotografia aèria del 1985.

En relació amb les normes que regulen el creixement d'espais universitari, convé esmentar que el primer Pla Especial de la Universitat d'Alacant va ser redactat l'any 1991; tramitat a l'Ajuntament de Sant Vicent del Raspeig, amb l'aprovació inicial en sessió plenària del 9 de maig de 1994 i provisional del 16 de maig de 1995, fins que va rebre l'aprovació definitiva de la Comissió Territorial d'Urbanisme (CTU) en sessió de 29 de setembre de 1995 i resolució del president de la Comissió Territorial d'Urbanisme prop d'un any més tard, el 21 de juny de 1996; finalment, va ser publicat en el Butlletí Oficial de la Província (BOP) el 19 de juliol del mateix any.

L'objectiu d'aquell Pla Especial era l'ordenació del campus universitari d'acord amb la nova delimitació aprovada el 7 d'abril del 1995 per la CTU en el tràmit de modificació puntual del Pla General d'Ordenació Urbana (PGOU) de Sant Vicent. Aquest Pla Especial pretenia tant l'ordenació del campus universitari, com la integració de nous solars que possibilitaren el creixement de la Universitat d'Alacant fins al sostre dels 22.000 alumnes.

El Pla Especial establia, entre les seues determinacions en un àmbit de 882.900 m² (una superfície que abastava un territori major que l'actual recinte universitari) amb una ordenació zonificada en els següents usos detallats: direcció i administració, educacional, col·legi major (qualificat com a residencial), esportiu, aparcaments, serveis i zona verda

Després de l'aprovació del Pla Especial esmentat i transcorreguda quasi una dècada des de la seua redacció, comencen una sèrie d'estudis que acabarien reconsiderant el pla a través d'una modificació i homologació que seria aprovada al principi del segle XXI.

Així, d'acord amb les anàlisis fetes, es va observar que el fort increment de l'alumnat previst devia tenir un límit que impedira la saturació de l'actual espai que ocupa el campus, tant en el nombre d'alumnes com en l'edificabilitat permesa.

Aquest plantejament es fa sobre la base de dos criteris fonamentals: el primer, purament docent, és que l'espai universitari ha de concordar amb la seua funció docent; i el

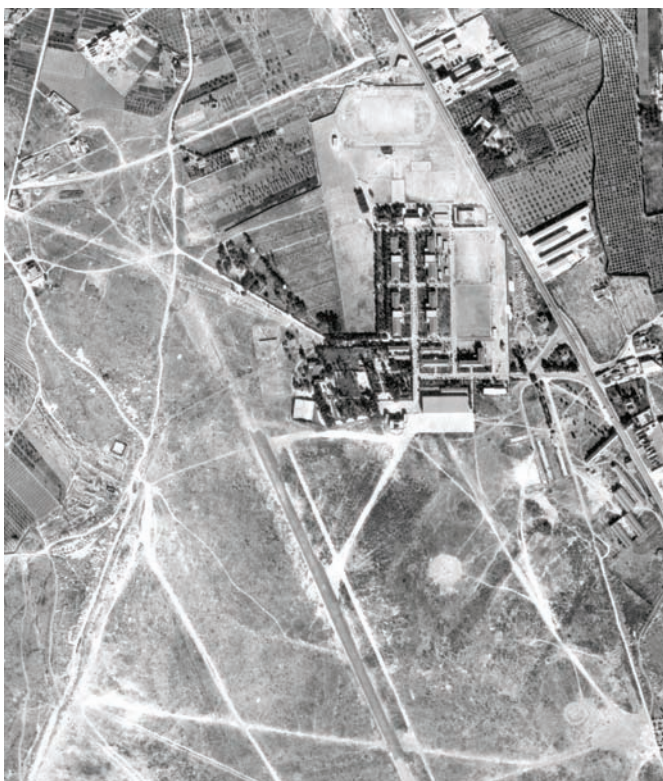
segon, urbanístic, segons el qual, les edificabilitats arriben a uns límits que, si bé no superen els màxims permesos pel planejament actual, han de ser controlades des del punt de vista mediambiental.

Sobre aquesta base, el pla no pretenia ser un fre per al campus actual, pel que fa a un creixement racional i ordenat, però sí un control tant d'edificabilitat com, per tant, d'alumnes que pogueren ser acollits en els límits actuals.

Segons els paràmetres utilitzats, sense tenir en compte l'àrea residencial corresponent al Col·legi Major, el nombre total d'alumnes no hauria de superar per a l'àmbit d'aquest Pla Especial els 35.000; xifra a la qual encara no s'ha arribat avui dia. I en relació amb l'edificabilitat, es proposava reduir-la per a evitar el creixement en altura, impedit que es tornaren a construir edificis de cinc plantes d'altura, com havia ocorregut fins llavors. Per això es passa dels 352.714 m² de sostre del pla aprovat a un màxim de 236.646 m² de sostre, una reducció important de l'edificabilitat per a mantenir la qualitat mediambiental per la qual s'apostava. Encara que la xifra de reducció de l'edificabilitat és molt alta, convé matissar que es permet, a partir d'aquell moment, l'ocupació de soterranis en jardí anglès que no computarien en l'edificabilitat esmentada; tot això amb l'objectiu de reduir l'impacte dels edificis a través de la disminució d'altures permeses sobre rasant.

L'aposta per establir un límit al creixement de l'edificabilitat del campus es deu, en gran part, a concebre l'àmbit universitari com un espai d'esbargiment, de recreació i concentració, i per a aconseguir-ho, una de les premisses era que els usuaris —estudiants, professors i personal d'administració i serveis—, hi trobaren un lloc tranquil i acollidor. Una de les primeres consideracions per a atènyer aquest objectiu va ser considerar que el cotxe havia de ser sotmès a una restricció important, i per això ha sigut necessari un procés transformació en zona de vianants del recinte interior del campus, el plantejament d'una anella de circulació rodada perimetral i que l'espai central del recinte universitari pròpiament dit es destinara amb

La Universidad d'Alacant en 1978

La Universidad d'Alacant en 1985

La Universidad d'Alacant en 1993

La Universidad d'Alacant en 2002

caràcter exclusiu als vianants. Aquesta sèrie d'aspectes no trobaven una relació biunívoca amb la seua ordenació legal, per a això aquesta modificació de planejament pretenia l'adaptació a aquesta realitat ja existent en un document administratiu.

A més, per a la consecució d'aquest objectiu es duen a terme una sèrie de modificacions per a unificar i ordenar el campus sobre la base dels criteris següents: adaptació del document de modificació de Pla Especial a la realitat existent; manteniment dels actuals criteris de separació entre transits rodats i per als vianants; restricció, en la mesura que era possible, d'un augment de volum en àrees no edificades; establiment d'un major nombre de nusos de comunicació amb l'exterior, que solucionen el problema d'accessibilitat que hi havia, sense desvirtuar el que hem enunciat anteriorment; limitació, sobre la base de la volumetria, d'un creixement il·limitat o excessiu del campus; compatibilitat d'usos dels edificis, mantenint l'ús docent del sòl com a mesura, una política flexible de canvis en les necessitats acadèmiques; diferenciació de les ordenacions successives al llarg de la seua història; manteniment de la identitat del paisatge del campus com a forma d'ordenació, i manteniment de l'actual «imatge» com a fet construït.

L'any 2000 es presenta la modificació i homologació del Pla Especial de la Universitat d'Alacant. Respecte dels serveis viaris, l'ordenació proposada es concreta en una xarxa viària semiperimetral amb accessos tant des de la rotonda de l'autovia –existent– com des de l'avinguda d'Alacant, i la creació de tres nous accessos principals: un amb connexió a l'avinguda de l'Aeroplà; un altre des del nus de la carretera Sant Vicent-Alacant, ja previst en el Pla General de Sant Vicent, i finalment, un accés en estudi per l'Ajuntament d'Alacant, que passant per davall de la autovia connecta amb el vial perimetral rodat existent a la Universitat.

Respecte de l'estructura interna del campus, destaca que l'anella rodada perimetral deixa fora diverses dotacions que defineixen noves relacions amb l'exterior: al sud i a l'oest, nous espais lliures, entre ells el Bosc

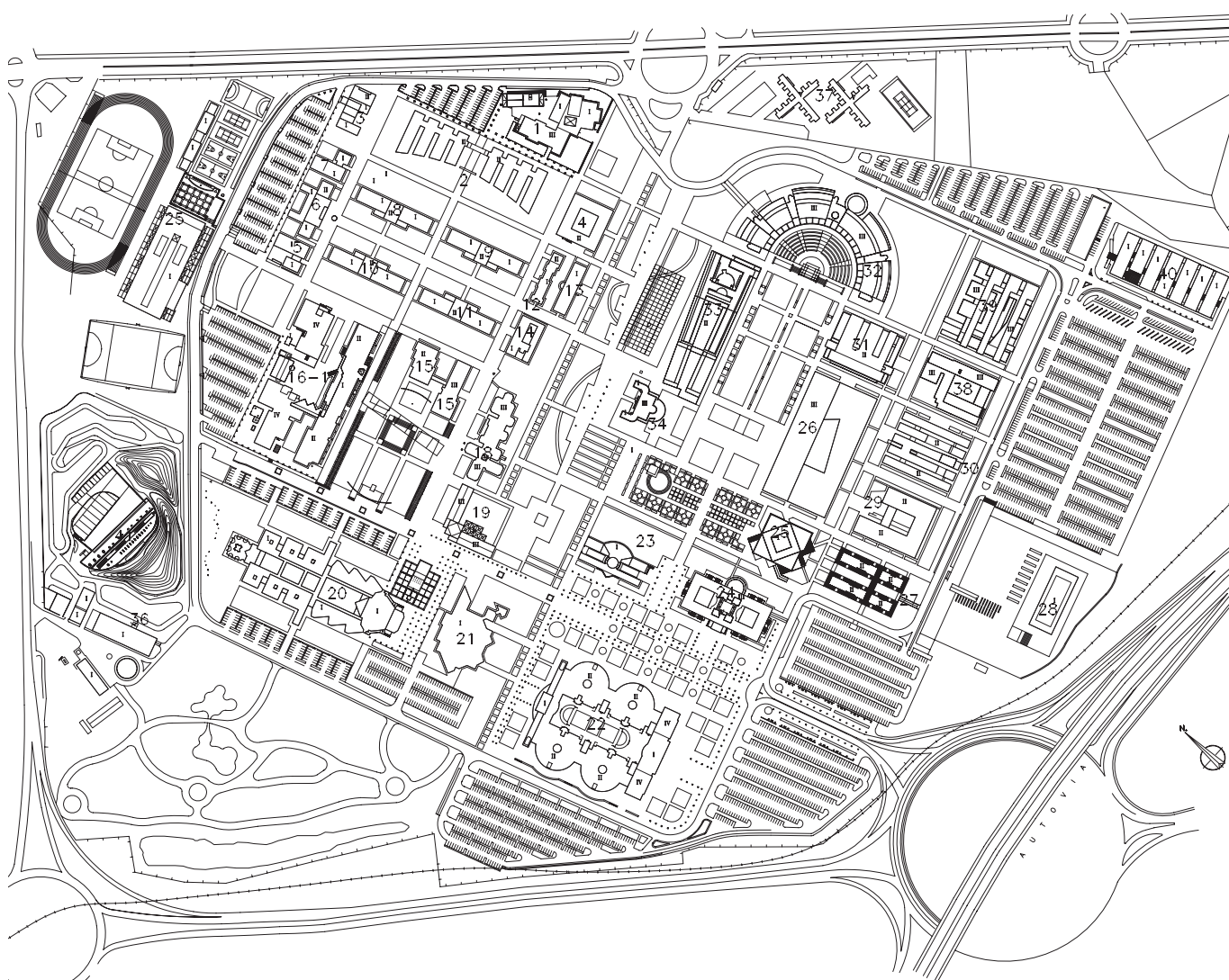
Il·lustrat, que permet una certa de protecció visual i acústica respecte de les grans vies de comunicació que l'envolten (autovia i carretera Alacant-Castalla); al nord-oest la zona esportiva, i al nord-est, el Col·legi Major i una zona de protecció. En aquests espais es plantegen, al seu torn, la majoria de les àrees d'aparcaments.

A partir d'aquest vial, el recinte universitari es converteix en zona per als vianants i el Pla Especial ho resol diferenciant dues ordenacions unitàries: la primera, la zona 1, corresponent al nucli inicial de l'antic campus, format per les edificacions de l'aeroclub, i la torre de control (edifici protegit) amb una estructura lineal amb un eix clar, i la segona, zona 2, amb un eix perpendicular a l'anterior sobre l'antiga pista d'aterratge i una gran esplanació (avui enjardinada), on desemboca el conjunt d'edificacions.

La resta de zones analitzades són una àrea d'edificacions fetes després de la implantació universitària i els edificis originals ja ocupats (els antics pavellons del recinte militar i l'aeroclub) sense un ordre clar i propiciat més per disponibilitat de terrenys que per una ordenació preconcebuda (zona 3). Les zones 4 i 5 responen a usos, actualment concrets, que són l'àrea esportiva i les àrees de parc.

Amb aquesta diferenciació de zones es pretén, a més de l'ordenació de les diferents parts, una comprensió del recinte universitari i el foment de la identitat de les diferents parts que el componen.

En aquesta descripció escau remarcar dos aspectes de la justificació de zones, la primera referida a la zona 1, on el que es pretén és el mantenir l'edificació existent, com a mínim en la seua volumetria, i l'ordenació concreta dels edificis, així com la protecció de l'edifici de l'antiga torre de control. En segon lloc, la idea de certes àrees de protecció de la vegetació existent, fonamentalment en l'àrea 1, com són l'eix d'aquesta àrea i la pinada que hi trobem, la implantació i el manteniment de la qual semblen preservar possibles actuacions sobre aquests terrenys no conformes amb l'ordenació que es pretén, i que puguem plantejar-ne la conservació i el manteniment.

Planimetria del campus de la Universitat d'Alacant, del Pla Especial

Finalment, convé esmentar uns quants criteris que han servit de base per a l'ordenació que es planteja i que configura urbanísticament l'actual campus de la Universitat d'Alacant: manteniment de l'ocupació i l'edificabilitat existents; fixació estricta de les àrees edificables en cadascuna de les zones i tractament dels espais no ocupats; tractament general i detallat de les àrees verdes en cinc categories –espais lliures de les àrees edificables, àrees per als vianants, parcs, pantalles vegetals i àrees protegides, i la prolongació de l'eix d'accés des de la rotonda de l'autovia com a passeig per als vianants fins a l'avinguda de Vicente Savall segons ell Pla General de Sant Vicent.

Si mirem de fer una valoració de l'experiència del planejament aplicat al campus de Sant Vicent podem destacar dos aspectes rellevants: d'una banda, la tardana regulació urbanística de l'espai universitari, ja que si bé la Universitat d'Alacant va ser creada el 1979, no serà fins al 1991 quan es redacte el primer Pla Especial (aprovat el 1996), i d'altra banda, la ferma aposta del planejament de dotar de qualitat aquest àmbit, renunciant, de manera successiva, a les edificabilitats anteriors i xarxes viàries ja existents.

Així, l'evolució del planejament urbanístic que ha regulat el campus de Sant Vicent del Raspeig ens revela com la normativa acordada en determinats moments ha permès i afavorit l'actual qualitat espacial i ambiental que el recinte universitari té en aquests moments.

QUADROS I TAULES

		Superfície	Índexs d'ocupació	I.A. Índex d'aprofitament o edificabilitat	0 m²s	A m²t.
Docent	Direcció y Admin.	38.273	0,3	1	11.482	38.273
	Educacional	249.590	0,3	1	74.877	249.590
	Suport	55.288	0,15	0,3	8.293	16.586
Complementaris	Servicis	19.020	0,3	0,5	5.706	9.510
	Col.legi Major	42.633	0,15	0,5	6.395	21.316
	Esportius	58.130	0,15	0,3	8.719	17.439
TOTAL					115.472	352.714

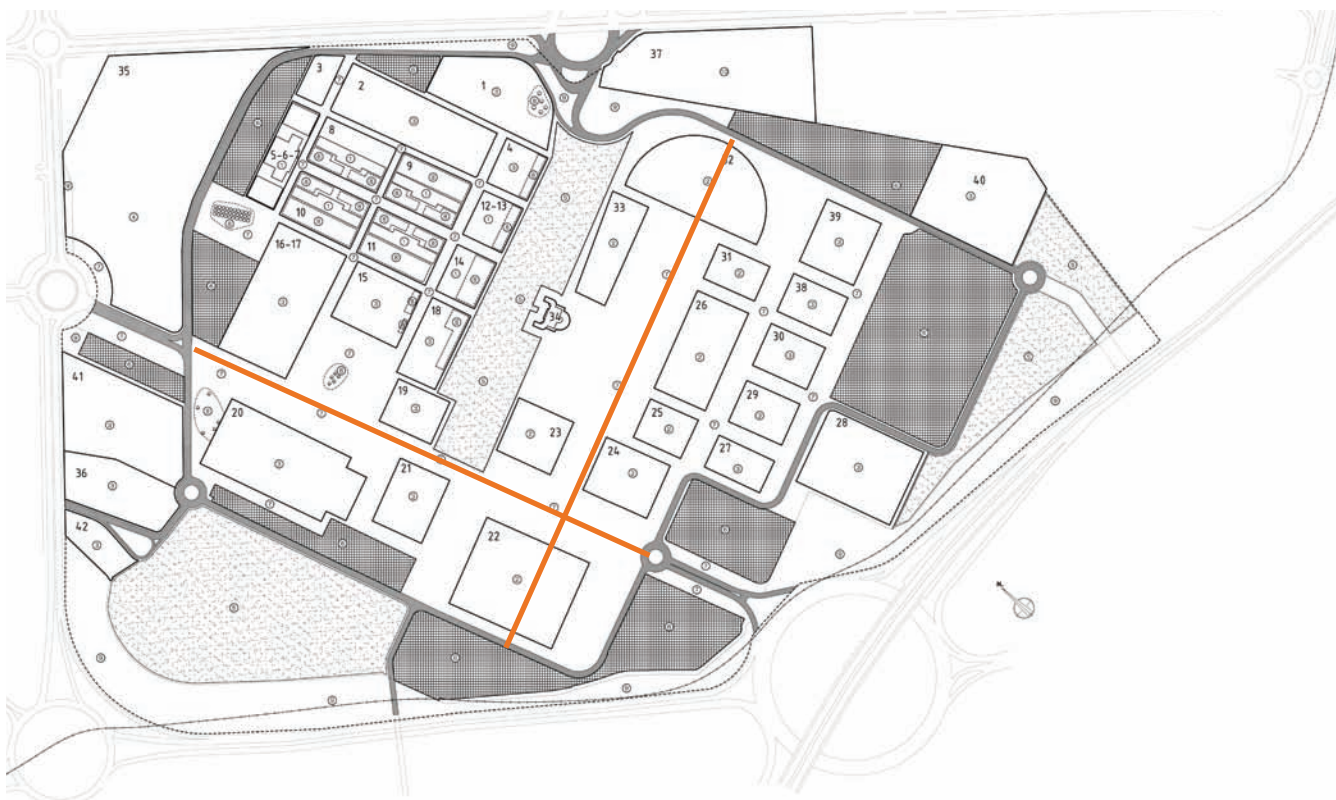
Pla Especial de la Universitat d'Alacant (any 1996)

	Usos docents	Col.legi Major
Superfície	283.155 m²s	21.169,4 m²s
Ocupació	45%	20%
Índex d'Edificabilitat Neta	0,83 m²/m²	0,60 m²/m²
Superfície ocupada	127.420 m²s	4.233 m²s
Superfície construïda	236.646 m²t	12.699 m²t

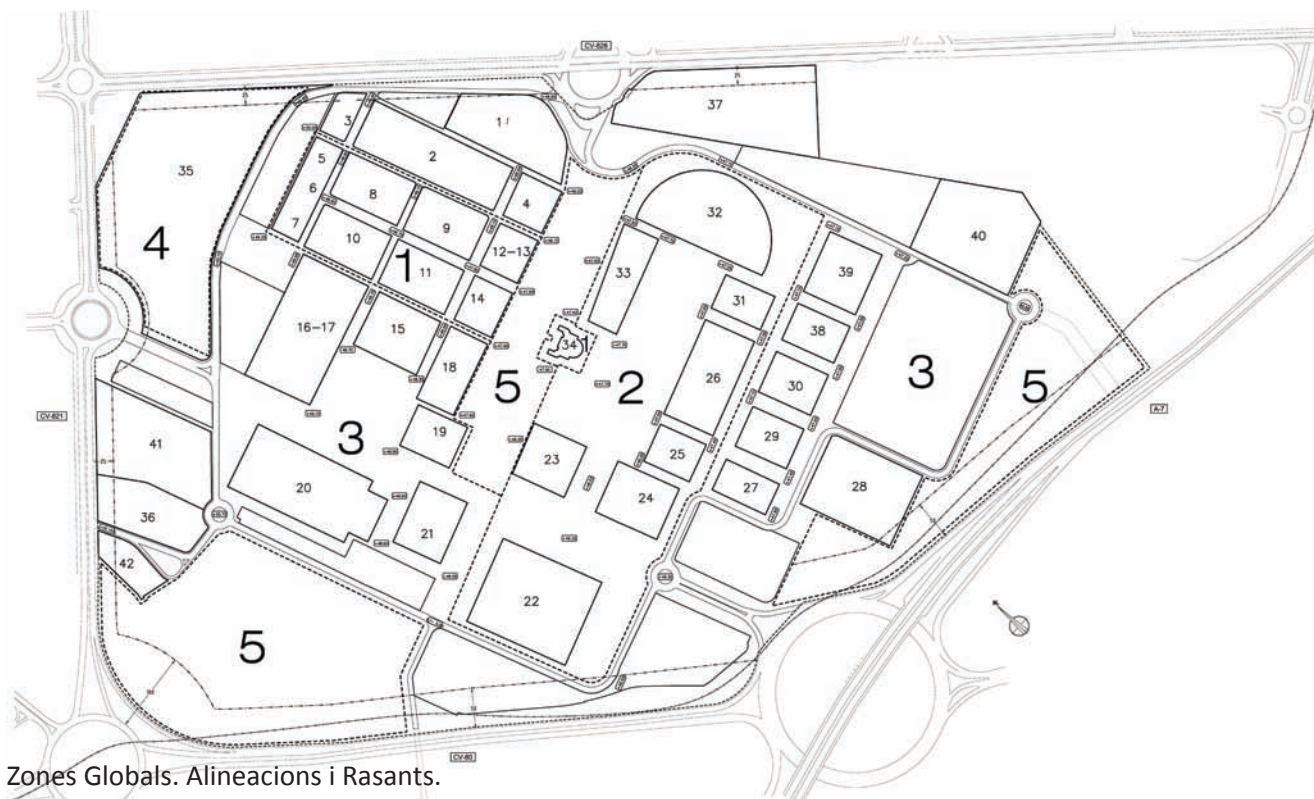
	Edificabilitat (superfície)	Superfície
Pla Especial 1996	352.714 m²t	882.900 m²
Modificació y Homologació del Pla Especial	249.345 m²t	826.735 m²
Situació actual del Recinte Universitari	214.848 m²t	826.735 m²

Modificació i Homologació del Pla Especial (any 2000)

Qualificació Detallada del Sòl.

Zones Globals. Alineacions i Rasants.

CON

IN
L
TORRA

IS

ES

ACTUACIÓ
MUNICIPAL
RODENCA
IN A VAL

L'ARQUITECTURA I ELS ESPAIS LLIURES DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT

El campus de Sant Vicent del Raspeig de la Universitat d'Alacant ha sigut des de la seua creació un espai rellevant en el conjunt territorial, entre altres raons, pel fet que la Universitat d'Alacant constitueix un referent cultural en la província d'Alacant, i també per la seua posició estratègica en el conjunt de les poblacions importants de la província. Aquesta rellevància territorial i cultural es veu complementada per un important desenvolupament qualitatiu de les seues instal·lacions. Així, en relació amb l'arquitectura que ha materialitzat l'equipament universitari hi destaca, en una bona part de la seua història, l'aposta per la qualitat de l'arquitectura i la urbanització del campus universitari. D'aquesta manera, al llarg de les diferents ampliacions s'han convocat concursos d'idees per a alguns dels edificis amb el compromís d'executar l'obra premiada. Altres edificis que es van encarregar amb fórmules menys participatives van rebre un cert reconeixement per part dels mateixos arquitectes, amb premis importants. A més,

la qualitat del campus ha sigut sancionada per les publicacions científiques en l'àmbit de l'arquitectura, ja que un considerable nombre dels seus edificis apareixen en les principals guies d'arquitectura en què s'han seleccionat les obres més importants de la província d'Alacant.

Malgrat aquesta realitat, fins avui no s'havia proposat la realització d'una publicació que aplegara de manera específica aquest important conjunt d'arquitectures i espais. En aquest sentit, aquest llibre intenta satisfer aquesta necessitat. La idea de divulgar l'arquitectura i els espais públics del campus de la Universitat d'Alacant sorgeix dels vicerectorats de Relacions Internacionals i Cooperació i de Relacions Institucionals, que plantegen una col·laboració amb els departaments vinculats a la titulació d'Arquitectura per a l'elaboració d'aquesta publicació. Per tant, les pàgines que ací es presenten analitzen i estudien l'arquitectura del campus de manera que, sense perdre el rigor científic dels investigadors que hi han col·laborat, cal tenir en consideració que no es tracta d'una publicació restringida a l'àmbit exclusiu de la disciplina arquitectònica, sinó que ha de servir per a acostar el campus de la Universitat d'Alacant a tots els membres de la comunitat universitària i visitants que tinguen un especial interès en el nostre espai físic de relació.

El llibre s'ha estructurat en una sèrie de capítols inicials de caràcter introductor i temàtic, per a donar pas a apartats que descriuen l'arquitectura del campus ordenats de manera cronològica. Els primers capítols, a més de les introduccions institucionals i d'utilització de la guia, incorporen dos capítols específics dedicats, el primer, a l'espai lliure i, el segon, a la gènesi i desenvolupament del campus universitari. En la descripció dels edificis s'ha optat per vincular cadascun dels capítols a una dècada, a pesar que en el món acadèmic universitari se sol tendir a organitzar el temps de manera diferent basant-se en el cicle natural dels anys, lustres i dècades (els cursos no es corresponen mai amb anys naturals i els períodes dels equips rectorals

acostumen a ser múltiples de quatre). Així, el període anterior als anys vuitanta té un capítol propi, i a partir d'aquesta data les dècades dels vuitanta, els noranta i els dos mil tenen un espai propi en el llibre, que deixa un últim capítol destinat a la recent i incipient ampliació de la Universitat.

El format i grafisme dels diferents capítols de l'obra intenten fomentar la percepció visual del campus, apostant per una proporció més alta d'imatges que de text i per la selecció d'un reduït nombre de fotografies representatives de cadascun dels edificis, en comptes d'una descripció completa de l'edifici des del punt de vista gràfic. Cadascun dels capítols organitzats per dècades està precedit d'una introducció del període objecte d'estudi i d'un plànol descriptiu en què figuren els edificis d'aquella etapa. Els criteris per a la codificació i la numeració de les arquitectures han sigut els següents: d'una banda, per a poder identificar gràficament cada dècada de manera ràpida i senzilla s'ha etiquetat cadascun d'aquests períodes amb un color diferent: verd abans dels vuitanta, els vuitanta de color magenta, els noranta groc, i blau a partir del dos mil, i la resta dels capítols introductoris i temàtics s'ha mantingut amb el mateix color, el gris.

D'altra banda, per a aconseguir la màxima claredat en la identificació dels edificis en el campus s'ha optat per no introduir una numeració dels edificis diferent de la que la Universitat ja té. D'aquesta manera s'ha mantingut la identificació oficial que l'Oficina Tècnica ha donat a tots els edificis de la Universitat d'Alacant i, per tant, s'expressa el codi que identifica cadascun dels llocs tant en el SIGUA (sistema d'informació geogràfica desenvolupat per la Universitat d'Alacant) com en tota la retolació i plànols de la Universitat. Aquesta decisió implica que en el llibre ni la numeració és correlativa ni en les mateixes dècades apareixen fraccions similars, però sens dubte facilita la identificació en qualsevol plànol o descripció diferent de la del llibre.

També cal assenyalar que en els capítols corresponents a cada dècada, els edificis es presenten en funció de la jerarquia que defineix la seua utilització, partint dels

El campus de la Universitat d'Alacant en 2014

que tenen un ús més global per part de la comunitat universitària i situant a continuació els que tenen una funció més específica. Així, independentment de la data de construcció, en primer lloc es mostren els edificis que corresponen a un àmbit universitari més general—serveis centrals generals, biblioteques, aularis, etc.—, per a passar tot seguit als edificis dels centres universitaris —escoles i facultats—, i acabar amb les infraestructures específiques o d'ús especialitzat. En qualsevol cas, dins d'aquests tres grups d'edificacions, l'ordre de presentació ha sigut el cronològic. I en relació amb el pes que en el llibre es dona a cadascuna de les architectures, s'hi ha optat per un equilibri entre la rellevància institucional i la qualitat arquitectònica, un equilibri que, en general, no ha sigut difícil d'aconseguir.

Finalment voldríem afegir que aquesta guia no pretén ser exhaustiva en la descripció dels edificis del campus, sinó més aviat contribuir al coneixement i valoració de l'arquitectura del nostre campus universitari, que constitueix el patrimoni més important que té una Universitat inaugurada fa prop de tres dècades i mitja, però amb uns orígens molt anteriors, com és la Universitat d'Alacant.

- Obres realitzades abans del 1980
- Obres realitzades entre 1980 i 1990
- Obres realitzades entre 1990 i 2000
- Obres realitzades després del 2000

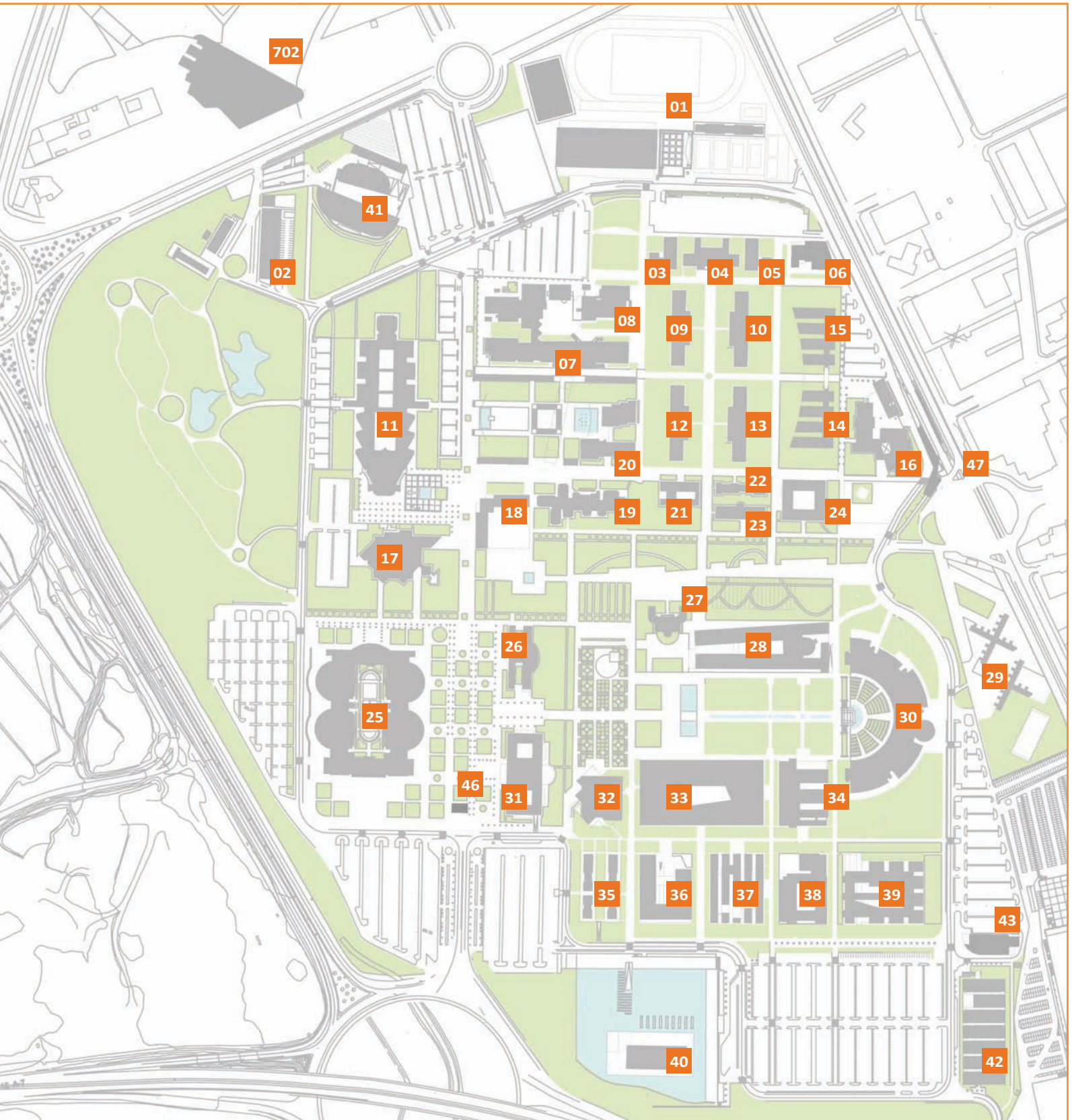

- 01 Zona esportiva
- 02 Àrea d'experimentació industrial i serveis
- 03 Facultat de Ciències III
- 04 Facultat de Ciències IV
- 05 Servei d'Informàtica
- 06 Edifici polivalent I
- 07 Facultat de Ciències II
- 08 Facultat de Ciències I
- 09 Pavelló de Biotecnologia
- 10 Facultat de Ciències V
- 11 Facultat de Dret. Paranimf
- 12 Pavelló universitari 12
- 13 Pavelló universitari 13
- 14 Escola Politècnica Superior III
- 15 Escola Politècnica Superior II
- 16 Escola Politècnica Superior I
- 17 Club Social I
- 18 Facultat de Filosofia i Lletres III
- 19 Facultat de Filosofia i Lletres II
- 20 Facultat de Filosofia i Lletres I
- 21 Pavelló d'alumnat
- 22 Edifici polivalent II
- 23 Pavelló Jordi Juan
- 24 Edifici polivalent III
- 25 Aulari general I
- 26 Facultat de Ciències de la Salut
- 27 Torre de control
- 28 Rectorat i Serveis Generals
- 29 Col·legi Major Universitari
- 30 Aulari general II
- 31 Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials
- 32 Club Social II
- 33 Biblioteca General
- 34 Edifici de Ciències Socials
- 35 Centre comercial
- 36 Edifici Germà Bernàcer
- 37 Instituts Universitaris
- 38 Edifici d'Òptica i Optometria
- 39 Escola Politècnica Superior IV
- 40 Museu de la Universitat d'Alacant (MUA)
- 41 Facultat de Ciències VI: aulari
- 42 Aulari general III
- 43 Club Social III
- 44 Cafeteria i autoservei Faculteu de Ciències
- 45 Cafeteria i restaurant Escola Politècnica Superior
- 46 Centre de Control de Seguretat
- 200 Planta Fotovoltaica
- 201 Estabulari
- 202 Petrologia
- 203 Serveis Tècnics d'Investigació
- 204 Instituts d'Investigació
- 702 Facultat d'Educació

ESCULTURES, ESPAIS PÚBLICS I JARDINERIA

Les escultures, plaques i fites situades al campus de Sant Vicent del Raspeig de la Universitat d'Alacant constitueixen un dels seus principals senyals d'identitat, i contribueixen de manera activa i fonamental a compondre una imatge d'amor pel detall que es percep en la qualitat del conjunt.

Encara que en molts casos la classificació no presenta límits definits, podríem agrupar aquests elements singulars segons tres conceptes diferents i, tanmateix, complementaris. D'una banda, la Universitat d'Alacant sempre ha estat i està molt vinculada a la producció tant artística com científica de la comunitat a la qual serveix i de la qual se serveix. Per aquesta raó, el nostre campus conté una sèrie d'escultures que podríem denominar d'autor i que formen un ric i interessant patrimoni cultural. Així, per exemple, hi trobarem peces d'Arcadi Blasco (*Diàlegs*), de José Díaz Azorín (*Dibuixar l'espai*), d'Antoni Miró (*Batalla d'Almansa*) o de José Ángel

Merino (*Harmonia*). A més del valor intrínsec d'aquestes peces, totes cooperen de manera protagonista en la qualificació de l'espai on són, de manera que les persones l'identifiquen gràcies a aquestes suggeridores presències. Mostren, doncs, una clara vocació de matisar i enriquir l'espai públic del campus, objectiu al qual també contribueix decisivament la vegetació, tal com veurem a continuació en aquest mateix capítol. Art i naturalesa, doncs, es combinen a la Universitat d'Alacant de manera idíl·lica per a bastir un món peculiar, el seu, ideal per a la producció científica i la transmissió del coneixement.

D'altra banda, el campus, sensible als fets que passen en el seu entorn, justifica la seua recepció acollint un nombre important d'elements de caràcter commemoratiu, normalment homenatges a la memòria de persones o d'esdeveniments rellevants. En general es tracta de peces més reduïdes que les escultures i pràcticament sempre incorporen una placa i un altre element, com pot ser un monòlit (*Monument a les víctimes de l'11 de març de 2004*) o un arbre (*Homenatge a Montserrat Cases*).

Finalment, la Universitat d'Alacant reconeix i agraeix les ambaixades, les donacions i els mecenatges rebuts al llarg de la seua història, i així ho plasma en la geografia del campus. Les formes en què es concreten aquests actes que evidencien la relació permanent de la Universitat amb la societat i el fruit d'aquest diàleg tan productiu són els monòlits (Ajuntament del Pinós i CAM), les reproduccions (Dama d'Elx al Bosc Il·lustrat), les plaques (Ajuntament d'Altea) o els mateixos materials donats, com les Roques d'Espanya o elements constructius del Port d'Alacant.

La riquesa i varietat d'aquest patrimoni s'ha representat en tres plànols corresponents a cada grup, i per a facilitar-ne la identificació s'hi han adjuntat petites fotos que conviden tota la comunitat universitària i els seus visitants a descobrir-lo i gaudir-lo a través de passejades pel campus.

01. Sense títol

02. Espai de Llum

03. Relotge de Sol

04. Diàlegs

05. Sense títol

06. Una estrella en el camí

07. Instrument musical

08. Pluralitat

09. Dibuixar l'espai

10. Batalla d'Almansa

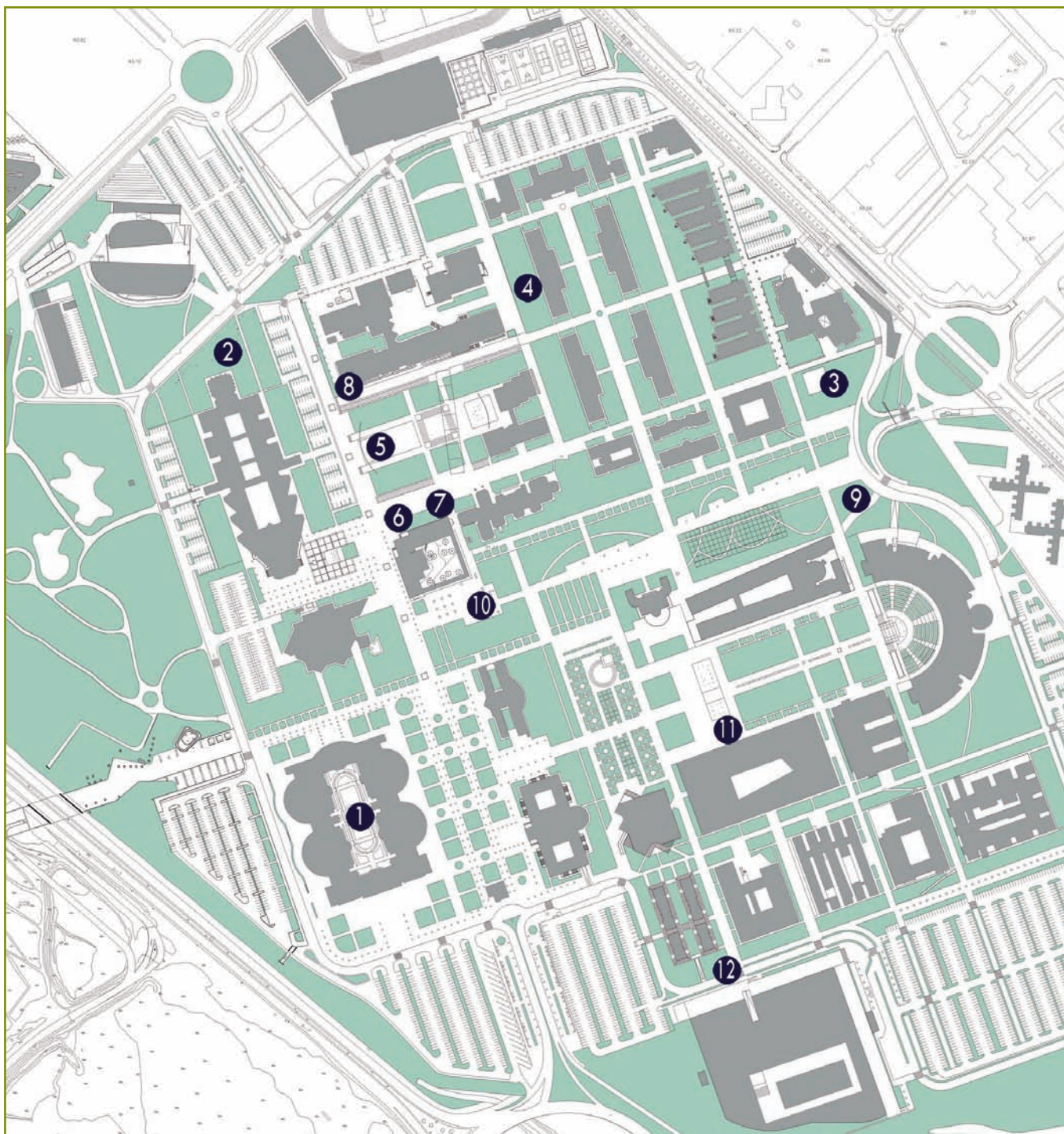

11. Harmonia

12. Homenatge a Arcadi Blasco

01_ ANÒNIM
 02_ SOLPÉREZ, MARÍAPONSODA, ÁNGELESANTOLÍ,
 CARMENNARANJO, CARMENDELA FUENTE, BEATRIZ
 CANDELL, MATILDE PAU Y MORÁN BERRUTTI, 1992
 03_ RAMÓN MAESTRE LÓPEZ-SALAZAR, 1993
 04_ ARCADI BLASCO, 1995
 05_ ANÒNIM

06_ RAFAEL CARRIÓ PAYÁ, 1995
 07_ DIONISIO GÁZQUEZ MÉNDEZ, 1996
 08_ DAVID A. ANGELINI BARROS, 1996
 09_ JOSÉ DÍAZ AZORÍN, 1998
 10_ ANTONI MIRÓ, 2011
 11_ JOSÉ ÁNGEL MERINO, 2012
 12_ ESCULTURA DEL TALLER DE CERÀMICA, 2014

01.

02.

03.

04.

05.

06.

07.

08.

09.

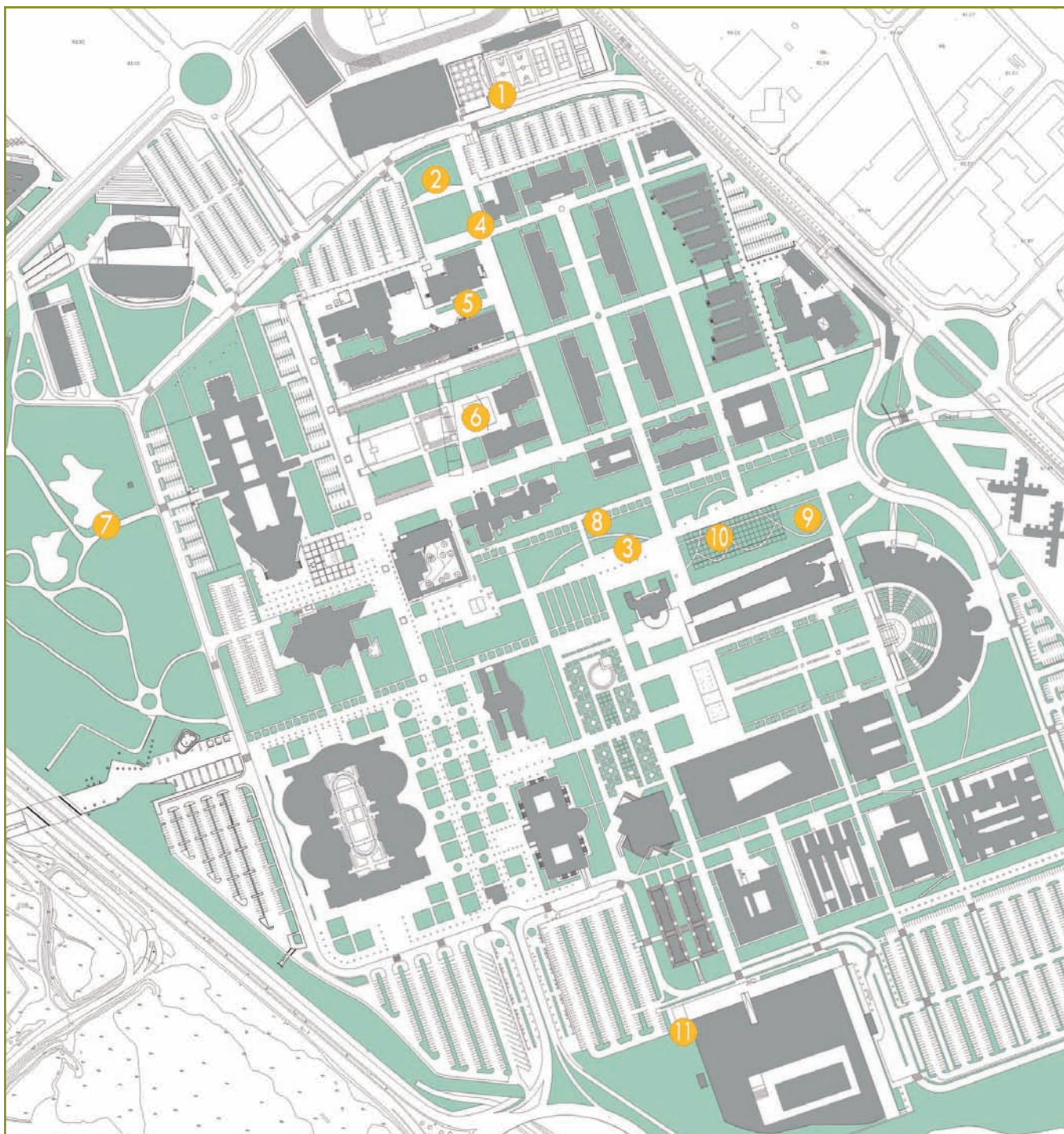

10.

11.

- 01_ MIRIAM BLASCO, 1992
- 02_ ARANTXA SÁNCHEZ VICARIO, 1994
- 03_ MARIO BENEDETTI, 1997
- 04_ ANA SEVA PATIÑO, 1997
- 05_ EXPEDICIONS A L'ANTÀRTIDA
- 06_ MIGUEL HERNÁNDEZ

- 07_ VICTORIA MATESANZ, 2000
- 08_ UNIVERSITAT D'ALACANT I SEGONA
REPÚBLICA ESPANYOLA, 2002
- 09_ VÍCTIMES DEL TERRORISME 11 M, 2004
- 10_ CENTENARI DE L'AVIACIÓ, 2011
- 11_ MONTSERRAT CASAS, 2013

01.

02.

03.

04.

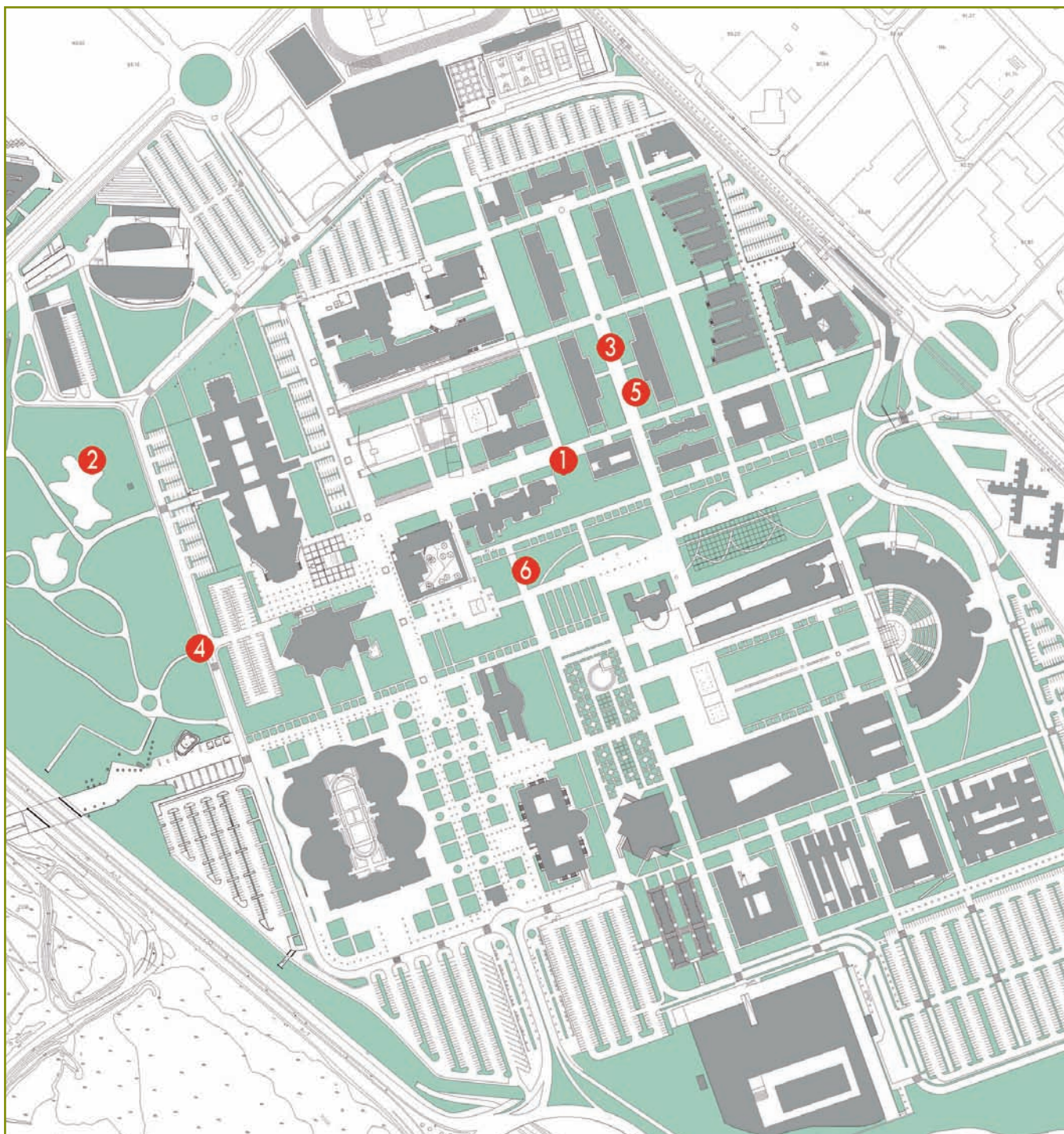

05.

06.

01_ AJUNTAMENT DE PINÓS, 1993
02_ AJUNTAMENT D'ELX, 1997
03_ AJUNTAMENT D'ALTEA

04_ PORT D'ALACANT
05_ MECENATGE CAM
06_ ROQUES D'ESPANYA

El projecte de paisatgisme del campus de la Universitat d'Alacant s'aborda a partir de dos principis fonamentals: d'una banda, dotar els espais públics d'una identitat identificable, i d'una altra, permetre que la gestió i els seus usos s'adiga amb la vida universitària.

La recerca dels dos objectius ha donat com a resultat uns espais oberts que pretenen afavorir una experiència sensorial que toque tots els registres propis de les zones verdes: colors, ombres, aromes o racons defineixen uns espais que avui són un referent per a altres campus universitaris.

Tots aquests recursos de disseny han sigut desenvolupats seguint les directrius establides en l'Agenda 21, i per tant es vol que la qualitat espacial buscada es fonamente sobre criteris de sostenibilitat i eficiència en la seua gestió i manteniment, tant des del punt de vista mediambiental com econòmic.

Per això s'ha prioritzat la utilització de sistemes automatitzats de reg i emissors de baix cabal, que permeten reduir i optimitzar el consum d'aigua, que és produïda al seu torn en una planta desaladora d'osmosi inversa situada al costat del Bosc Il·lustrat que tracta l'aigua salmaia que es troba en el subsòl. Aquests recursos tecnològics es completen incorporant en el disseny tot un grup d'espècies autòctones de baixa necessitat hídrica, que es combinen amb altres usades habitualment amb finalitats ornamentals, per a, d'aquesta manera, crear un conjunt que afavorisca la biodiversitat.

Aquesta condició diversa es pot comprovar tant en la sèrie de col·leccions botàniques existent –per exemple, el jardí de cactus, el palmètum o el jardí olfatori–, com en la utilització de diferents espècies florals com a recurs reiterat. El resultat és un conjunt en canvi permanent, que pinta amb tonalitats canviants al llarg de l'any els espais exteriors del campus.

Un dels aspectes que més condicionen el disseny paisatgístic del campus és el fet d'estar envoltat de vials d'alta densitat de trànsit, una circumstància que ha portat a proposar

pantalles vegetals per a reduir-ne l'impacte visual i acústic. Amb aquest objectiu es va plantejar una topografia artificial construïda amb material procedent de les excavacions de la construcció dels edificis del campus, que inclou elevacions de fins a cinc metres d'altura en què es van plantar oliveres, pins, garrofers i plantes arbustives i subarbustives com ara llentiscle, ginebres, savines, espígol o romer. Entre aquests paisatges perimetrals, té una importància singular l'anomenat Bosc Il·lustrat, que es va executar entre els anys 1990 i 1991. En aquest indret, la massa arbrada s'hi va plantar amb especial densitat per a mitigar la contaminació que provocava la fàbrica de ciment de Sant Vicent del Raspeig, situada en una zona pròxima a aquesta part del campus. Aquest bosc, en el qual se situen els estanys de regulació de reg a què abans ens hem referit, s'ha configurant com la principal zona verda de la Universitat, amb un disseny que pretén traslladar la idea d'un bosc mediterrani format per espècies autòctones disposades sense un ordre aparent, per a, d'aquesta manera, facilitar que la vegetació espontània i la fauna que hi està associada el colonitzen.

OBRES REALITZADES ENTRE 1980–1990

Els anys 80 tenen a Espanya un nom propi: *la Movida*, un fenomen que va acompanyar la normalització democràtica. Aquest dinàmic apel·latiu engloba el moviment cultural protagonitzat pels joves al llarg d'aquella «dècada prodigiosa» que cobria diverses esferes artístiques. Amb repercussió més enllà de les nostres fronteres, la seua més genuïna expressió va ser el sorgiment d'un seguit de grups de música que van revitalitzar el pop espanyol (Mecano, Alaska, Radio Futura, Vídeo, Golpes Bajos, etc.), encara que també va influir considerablement en el cinema, amb directors excel·lents (Almodóvar, Garci, Trueba) que filmaven històries desinhibides, muntades des de punts de vista nous i sense submissió a cap censura. Era una de les maneres que tenia la joventut de manifestar la democràcia tot just acabada d'estrenar, segurament la primera de les *mogudes* que anaven a canviar les coses.

El 1978 s'havia aprovat la Constitució espanyola i el 1979 tenien lloc les primeres eleccions democràtiques municipals després de més de quaranta anys sense fer-se'n; per primera vegada votaven els més grans de 18

anys. La llibertat i la democràcia començaven a ser reals per la seua proximitat. La calma tornava lentament al conjunt de la societat i, en particular, a la comunitat universitària, que sempre havia sigut més reivindicativa, sense deixar de banda, però, que en aquells anys havien continuat organitzant-se vagues del professorat o dels alumnes d'ensenyaments mitjans.

Lluny quedaven les manifestacions prohibides en què els estudiants eren perseguits pels *grisos*, les forces de l'ordre públic. S'encarava el futur amb optimisme. En el curs 1979-80 arribava a les universitats espanyoles la primera promoció procedent dels nous ensenyaments deprimària i secundària: «els xics i les xiques» de l'EGB i del BUP prenen els campus. Aquests joves sumaven una quantitat mai vista abans a les universitats: eren els fills del *baby boom* de la dècada del «desenvolupisme» dels anys 60. Aquells universitaris alacantins, segons una enquesta del 1985, pertanyien majoritàriament a la classe mitjana i estaven molt poc polititzats. Seria una dècada governada en la majoria de les institucions (nacionals, autonòmiques, provincials i locals) per representants socialistes. Anys en els quals es va assistir a la gradual normalització del valencià.

La dècada no podia obrir-se millor per a la província, que era la setena en recaptació fiscal de l'estat: al final del 1979, tant el Congrés com el Senat aproven la creació de la Universitat d'Alacant (UA).

Aquell embrionari campus del CEU, amb poc més de 200.000 m², organitzat sobre els vells pavellons de l'aeròdrom militar al voltant d'una generosa pinada, solament tenia les facultats de Ciències i Filosofia i Lletres. La posada en funcionament de la institució es va impulsar amb l'ampliació de les facultats de Medicina (que se situaria al costat de l'Hospital Universitari a Sant Joan), Dret i Econòmiques, així com les escoles universitàries d'Empresarials, Magisteri i Infermeria. El 1980 seria elegit primer rector de la UA el catedràtic de Geografia Antonio Gil Olcina (1979-85), que s'enfrontava al gran repte d'ampliar els terrenys inicials per a encabir-hi tant les noves facultats com els desenvolupaments futurs. Cap a la meitat de dècada s'hi van poder sumar mig milió de metres quadrats adjacents que eren propietat del Ministeri de Defensa.

Amb aquests 720.000 m² i l'ajuda dels Fons Europeus, que començaven a arribar al nostre país, va ser més fàcil fer realitat el somni d'una ciutat universitària, que impulsaria el segon rector, el catedràtic de Dret Ramón Martín Mateo (1985-93). Dels 3.000 alumnes del CEU el 1977 s'havia passat a 7.000 el 1982, els quals, el 1990 ja pràcticament s'havien triplicat en arribar als 17.000 matriculats.

El nou campus partia del conjunt dels pavellons existents, que eren de dimensions reduïdes, i per tant, insuficients per a acollir els nous estudis i la gran població estudiantil. Per això, la Junta de Govern va encarregar un pla urbanístic per a organitzar les noves edificacions amb un traçat reticular que manifestava un cert respecte cap a les austeres construccions militars. El projecte, redactat per un equip d'arquitectes amb una àmplia experiència en obra pública, plantejava una ordenació una mica replegada sobre si mateixa, ja que, en definitiva, es tractava de construir una petita ciutat autònoma que s'alçaria enmig de l'àrid entorn de Rabassa com si es tractara d'una illa verda. D'aquesta manera, aquest campus es configurava com un immens jardí geometritzat (molt animat per espècies vegetals autòctones o molt adaptades al clima mediterrani), que sempre ha sigut un refugi per als vianants, sobre el qual emergien les necessàries i grans peces, les escoles i facultats. Amb tot, aquestes edificacions no apareixien de qualsevol manera, sinó que es distribuïen al llarg d'un amplíssim bulevard de nord a sud, disposat en paral·lel al carrer dels barracons militars, encara que mantenint-se'n a distància.

Tant el plantejament urbanístic com les peces d'arquitectura es van fer ressò dels corrents teòrics de la *tendenza* italiana que recuperaven la tradició de les formes urbanes.

Primer es va executar el tram nord (al costat de la pinada), on se seqüenciaven les facultats de Dret, Ciències (I i II), Filosofia i Lletres (I i II) i el primer Club Social. A continuació es construiria el tram sud amb la Facultat d'Econòmiques, l'Escola d'Infermeria i l'aulari I, el primer dels edificis concebuts com un contenidor genèric d'aules per a diferents carreres. Aquest nou criteri ja obeïa a la Llei de reforma universitària (1983), que plantejava un model d'universitat que separava els usos docents, administratius i de recerca. Totes

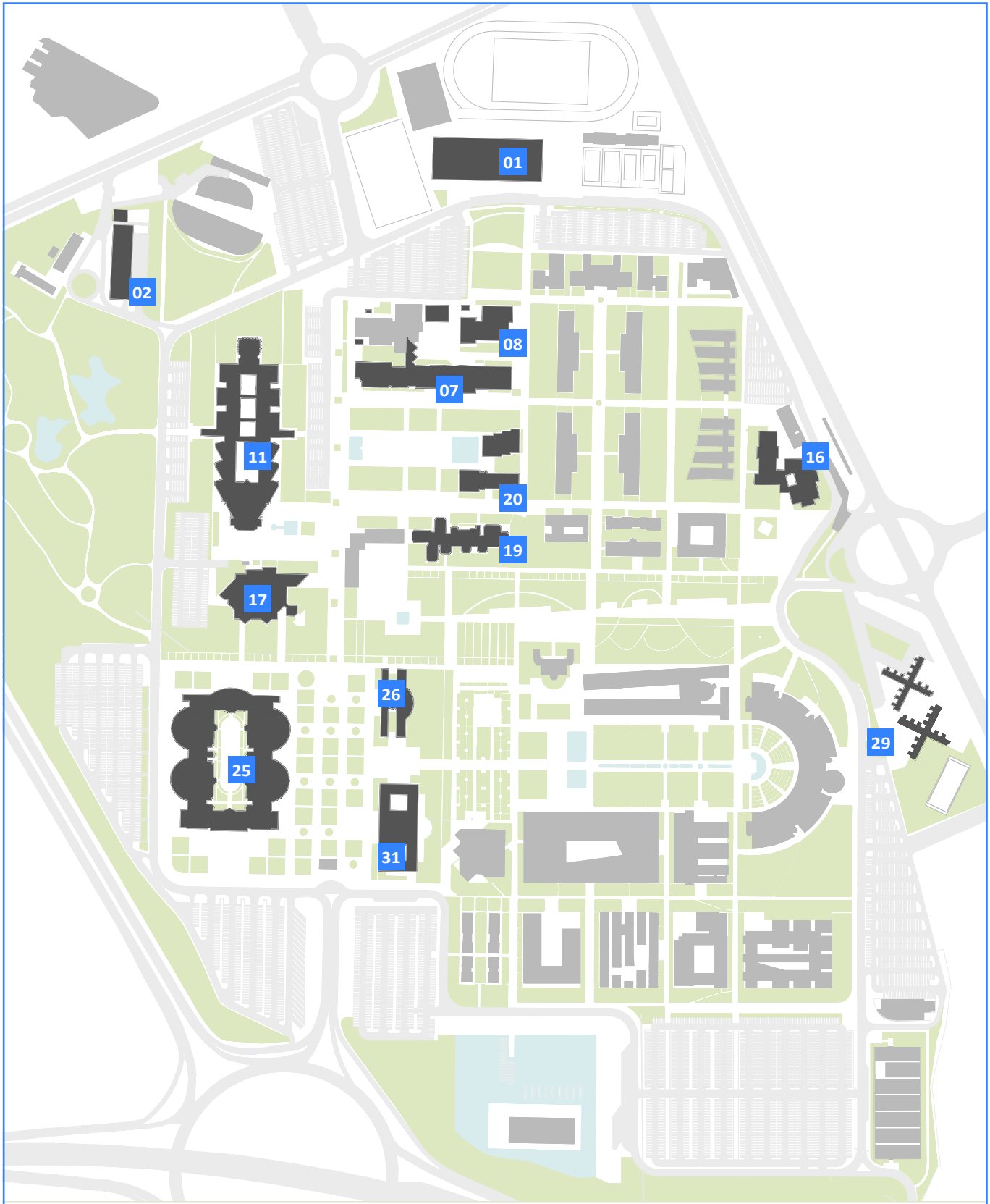
aquestes peces, alçades a banda i banda de l'avinguda principal –el bulevard–, basculaven al costat d'una sèrie de places dissenyades com a espais urbans amb arbrat, mobiliari, estanys i fonts que refrescaven l'ambient. Al començament del 1990, el campus, que havia emergit enmig d'un paisatge perifèric i quasi desèrtic, s'havia convertit en un oasi de paudositat, envoltat en el seu perímetre per autopistes i grans vies de trànsit rodat i amb accés des de la circumval·lació d'Alacant. La Universitat, doncs, s'havia independitzat i tenia una gran vitalitat.

Els vuitanta foren anys de grans canvis per a Espanya i també van ser la dècada de la moguda a la Universitat d'Alacant, que obtindria la seua autonomia, consolidaria el campus (d'uns tres quarts de milió de metres quadrats) i arribaria a acollir una població estudiantil que s'acostava als 20.000 alumnes. El campus de Sant Vicent s'havia convertit en una «ciutat satèl·lit» independent que, situada en un nus d'autopista, reflectia la idiosincràsia de la xarxa territorial de nuclis urbans pròpia de la província a la qual bàsicament servia, encara que la seua influència i la seua clientela s'estengueren més enllà. Era un campus universitari –amb una nova sensibilitat ecològica, estès sobre un tapís verd, en part com a resposta a la crisi energètica de mitjan anys 70–, que s'encarava al segle XXI, lluny de la ciutat històrica i prop de totes les altres ciutats, perquè era una nova ciutat en els mapes.

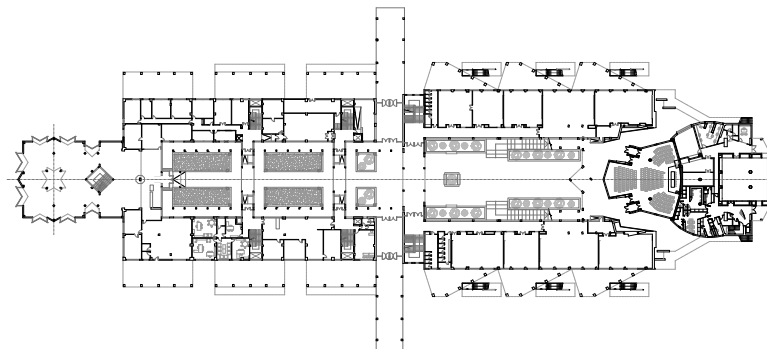

- 01_ Zona esportiva
- 02_ Àrea d'experimentació industrial i serveis
- 07_ Facultat de Ciències II
- 08_ Facultat de Ciències I
- 11_ Facultat de Dret. Paranimf
- 16_ Escola Politècnica Superior I
- 17_ Club Social I
- 19_ Facultat de Filosofia i Lletres II
- 20_ Facultat de Filosofia i Lletres I
- 25_ Aulari general I
- 26_ Facultat de Ciències de la Salut
- 29_ Col·legi Major Universitari
- 31_ Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales

[053]	[055]
[054]	[056]
	[057]

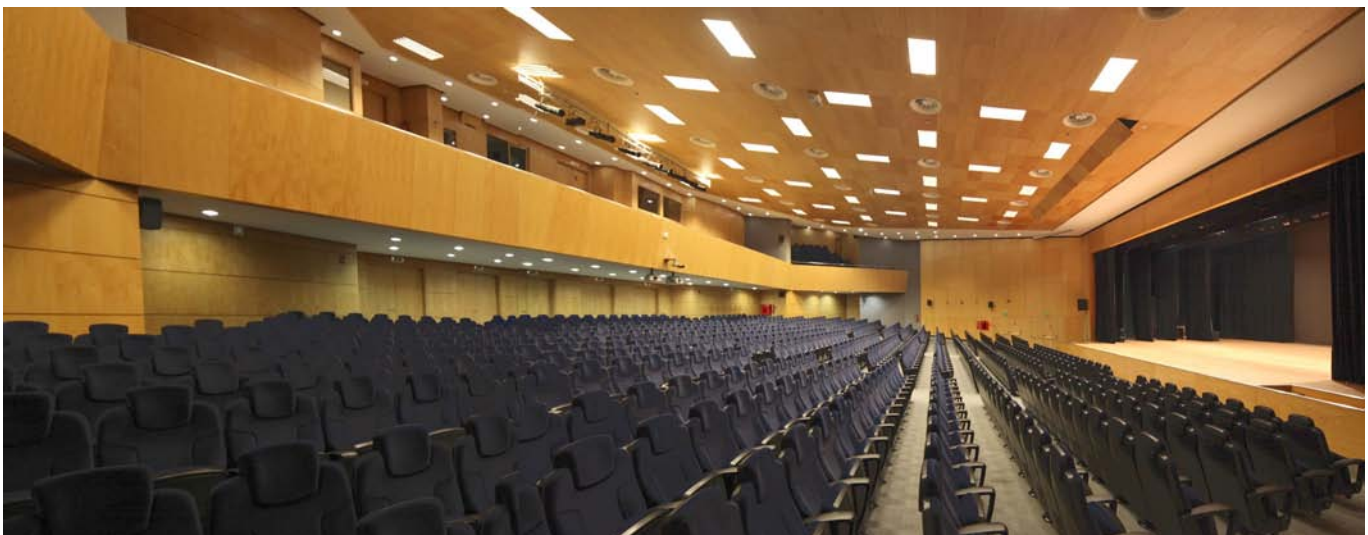

La Facultat de Dret va ser la primera de la UA i està concebuda d'una manera compacta, a l'estil dels colleges anglesos, al voltant d'un pati, que ací és allargat. Ordenada amb dos eixos de simetria i de forma rectangular, presenta una organització molt jerarquitzada: al sud el Paranimf, al nord la biblioteca, i al mig, s'estenen els blocs docents. A l'interior s'hi accedeix per quatre punts: a través de dos passatges vorejant el Paranimf, i des de l'est i l'oest, sota dues pèrgoles, per arribar al centre del pati plantat d'arbres. Aquest espai a cel obert actua de distribuïdor per als diferents blocs i és un lloc que fomenta la interacció universitària entre estudiants i professors. Els edificis docents, funcionals i discrets, de fins quatre plantes, reserven el nivell més baix a l'administració, situada entre el jardí interior i el pòrtic exterior. El protagonisme arquitectònic de l'edifici recau en la tensió que creen les peces singulars dels extrems: la sala d'actes i la biblioteca. El primer –de públic bulliciós– és un volum escalonat, massís i blanc (molt dinàmic) que competeix amb el segon –de públic silenciós–, que apareix disposat com una caixa de rajola roja (més estàtica) esquinçada per prismes de vidre des d'on es pot contemplar el campus. Tot l'edifici es fa ressò de l'arquitectura universitària nòrdica, des d'Aalto fins a Stirling.

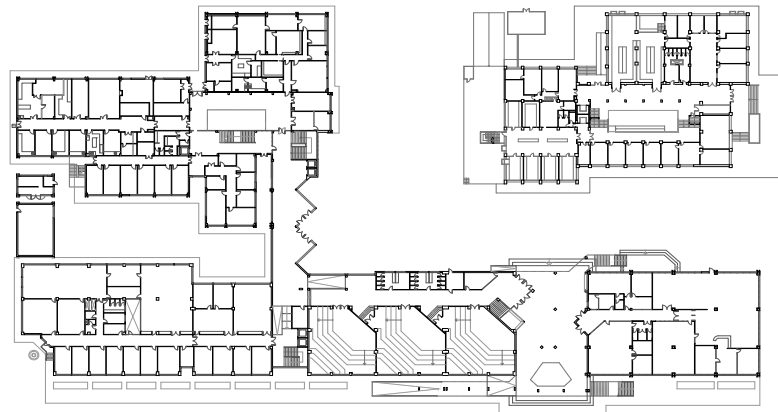
En l'actualitat, l'edifici resol usos més complexos, ja que els estudis de Dret del començament s'han ampliat i especialitzat amb titulacions en ADE, Gestió Pública, Relacions Laborals i Criminologia, entre altres.

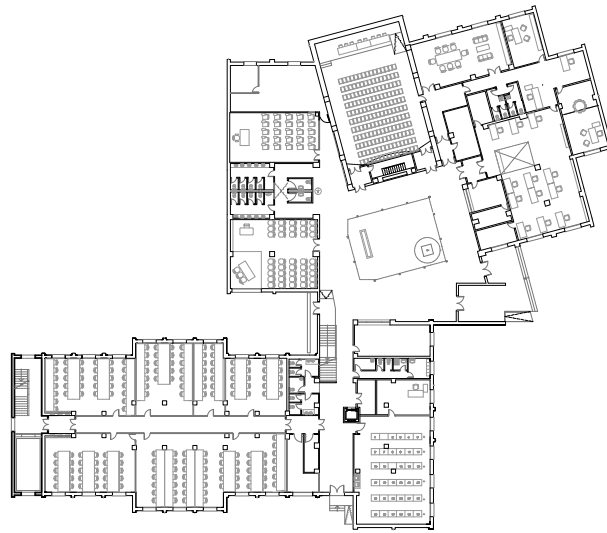

L'actual Facultat de Ciències I i II es va executar al mateix temps que la de Dret. Les dues facultats es van emplaçar l'una davant de l'altra, d'una manera molt pròxima a la dels pavellons militars. Els nous edificis, un parell de blocs aïllats (un més extens que envolta un altre de més compacte) se situen dins d'una parcel·la rectangular i s'hi accedeix des d'una plaça interior a la qual s'arriba travessant un passatge obert senyalitzat per la presència d'una rampa i una escala exteriors. El més gran –Ciències II– està format per un prisma apaïsat de dues plantes i una torre vertical de cinc plantes units per un corredor bolcat a la plaça, per on s'entra i des d'on es dirigeix els usuaris cap a la torre de departaments i classes, o cap al volum horitzontal de grans aules. El passatge separa aquest aulari de l'administració. L'altre bloc –Ciències I– reuneix només despatxos i laboratoris (quatre plantes). Les dues torres situen totes les seues peces en la façana a partir d'amplis buits centrals, envoltats per escales rotundes i passadissos envolupants que els recorren en tota la seua altura; són espais molt lluminosos que es cobreixen amb claraboies. Els acabats exteriors de rajola, pedra artificial i formigó, acusen el seu parentiu amb Dret. El tret arquitectònic que més sorprèn a l'exterior és la sinceritat amb què es deixen vistes algunes instal·lacions, i el que més impacta a l'interior és la brutalitat de tots els elements de formigó vist. Avui «Ciències» acull diferents estudis: Química, Biologia, Matemàtiques, Geologia, Òptica i Ciències del Mar.

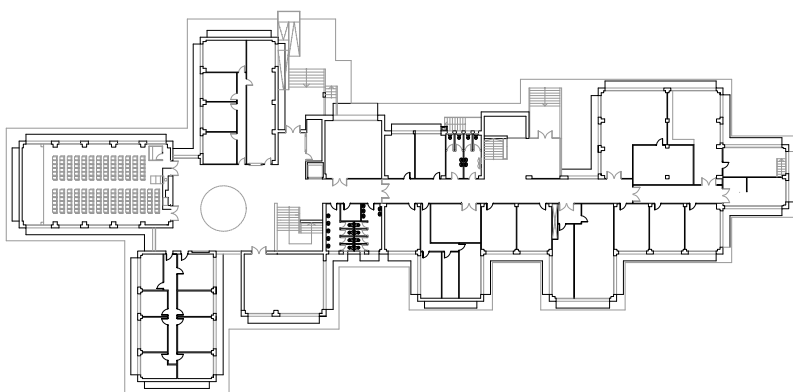

L'actual Escola Politècnica Superior I és l'únic dels edificis construïts en la dècada dels anys 80 que, en el seu moment, no pertanyia a la UA; en realitat, formava part de la Politècnica de València i constituïa una de les tres úniques escoles universitàries d'Enginyeria d'Obres Públiques d'Espanya. L'escola, que en aquella dècada va incorporar les titulacions d'Arquitectura Tècnica i Informàtica, es va unir a l'estructura de la UA el 1988 gràcies als esforços de tres dels seus directors: els professors E. Sentana, L. Martínez i M. Louis. L'edifici, situat a la zona est i molt allunyat del primer bulevard del campus, està constituït per una peça unitària en la qual es distingeixen dos blocs diferents –un alt i un altre baix–, que s'articulen entorn d'un pati quadrat porticat –un recés de pau i llum trencat als marges–, al qual s'accedeix pels extrems nord i sud: des del tapís verd del campus i des de la cafeteria i la zona d'aparcaments. La peça més baixa, disposada horitzontalment, amb més vocació representativa i pública, acull usos com a secretaria, direcció i la sala d'actes, que es comuniquen pels corredors que circumden el pati obert al cel. L'altra peça, un volum prismàtic de tres plantes, de més presència vertical i molt més funcional, allotja aules i laboratoris d'informàtica, disposats en sèrie a banda i banda d'un passadís que se serveix des d'una escala que arranca des del pati. L'exterior de l'escola és molt discret i auster, amb una neutra envoltant blanca.

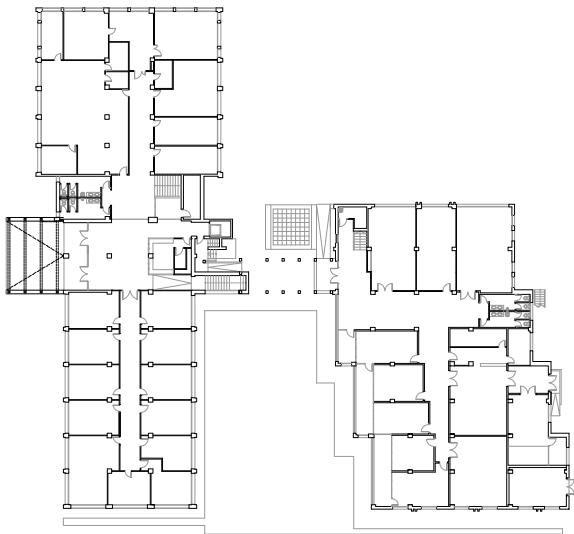

La Facultat de Filosofia i Lletres II es va construir quan Dret i Ciències estaven en funcionament. Igual que la Facultat de Ciències (I i II), un dels seus extrems limita amb els antics pavellons, mentre que l'altre dona sobre el nou bulevard, fet que explica la seua forma de bloc allargat, d'est a oest, i que se situa envoltat d'alts i frondosos arbres de la vella pinada. Es tracta d'un bloc de tres plantes, amb l'accés principal des del carrer lateral, que comunica els barracons amb el passeig principal. S'hi entra sota una marquesina que ens condueix al mateix centre de l'edifici, on hi ha un ampli vestíbul que uneix totes les plantes des del punt de vista espacial i visual gràcies al buit cilíndric vertical que les travessa i a la llum zenital que hi penetra des de la claraboia de finestres semicirculars que el remata. Aquest recinte interior és arquitectònicament el més suggeridor per la potència de les formes corbes i la brutalitat de les textures de formigó en tots els paraments verticals, horitzontals, estructura i escales. El bloc és un volum únic destinat tant a aules de teoria i pràctiques com a laboratoris, despatxos i serveis d'administració, que s'agrupen en peces de dimensions diferents i formen diversos prismes que sobreixen dels plans de la façana. Els tons grisos i blancs que l'envolten, juntament amb els expressius elements de formigó vist, li confereixen un aire de certa seriositat. Aquesta facultat (II) forma una unitat amb la seua homòloga de davant (I).

[064]	[066]
[065]	

La Facultat de Filosofia i Lletres I, que es va construir al mateix temps que la seua homòloga de Filosofia i Lletres II, evidencia ja en els acabats que es tracta d'obres d'un mateix equip: volums, materials i tons s'assemblen, encara que no siguin els mateixos, fet que ajuda a entendre que les dues formen part d'una mateixa facultat: la clàssica de «Lletres». Aquest edifici està constituït per dues peces de menor superfície que l'anterior, disposades una darrere de l'altra i que presenten quatre plantes en la part de davant i dues en la part posterior; peces totes dues que s'articulen per una passarel·la d'unió vinculada a una escala d'un tram únic. Es tracta d'un edifici que, com els anteriors, acull tots els usos en un mateix contenidor: aules, departaments i despatxos es reparteixen per les diferents plantes de cadascuna de les dues peces. L'interior s'organitza d'una manera similar a Filosofia i Lletres II, amb un gran vestíbul central del qual arranquen els passadissos i la passarel·la de connexió, al qual s'accedeix per davall d'una marquesina des del mateix carrer transversal, encara que els corredors i estances siguin més lluminosos per l'abundant presència del blanc. La situació reculada respecte del bulevard central ha permès que entre les dues facultats, i tangencialment al passeig, es generare una plaça urbana enjardinada, amb pèrgoles i racons d'ombra per a descansar mirant l'aigua i les fonts de l'estany. Actualment, a les primeres carreres de «Lletres», Geografia i Història, s'han afegit nous títols en Humanitats, Filologia, Traducció i Interpretació, i Turisme, que també s'allotgen en aquest edifici.

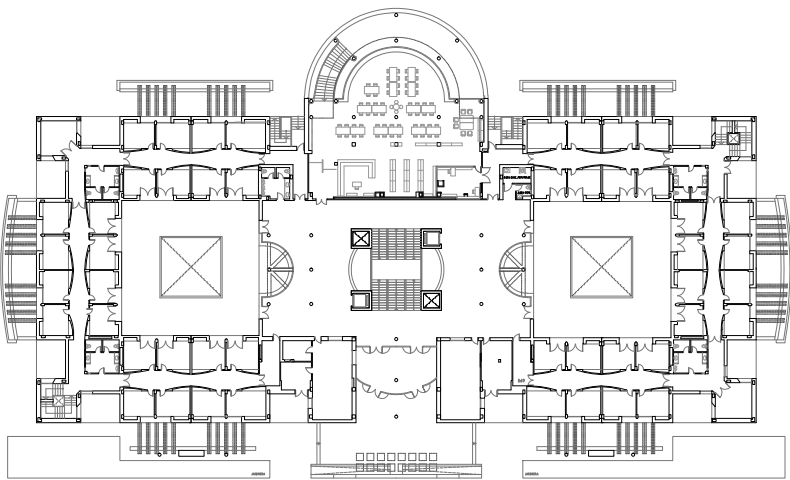

[067]	[069]
[068]	

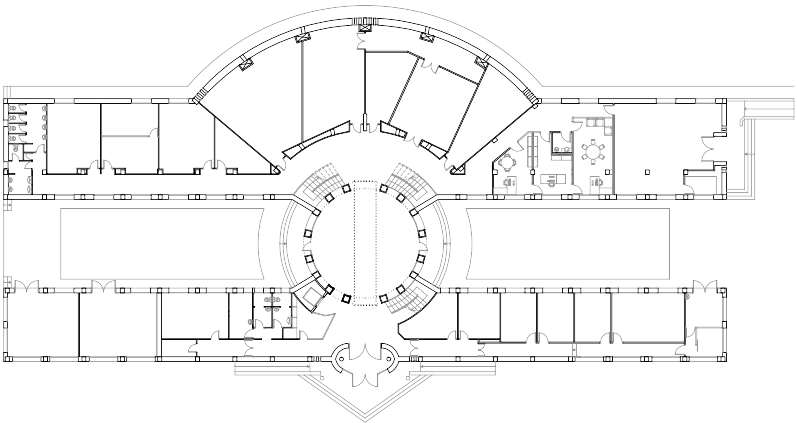
La Facultat de Ciències Econòmiques és el primer edifici que es veu quan s'accedeix al campus des de l'autovia. Per la seua posició, obri el gran bulevard central que ara ja solament és per a vianants. Presenta un volum rectangular sobri i massís que se suavitzava amb l'alternança de bandes horitzontals de pedra de color gris i beix i amb uns elements d'estructura de formigó vist; per damunt s'alça una gran llanterna que aporta una llum clàssica al seu interior. El prisma s'organitza, després del pòrtic d'accés, a partir d'un gran vestíbul en el centre (on es desplega una escala monumental) i dos patis interiors col·locats simètricament (tots dos giren entorn de dos estanys). Hi ha un gran efecte escenogràfic en aquest interior per la seqüència d'espais i els punts pels quals entra la llum. Les tres plantes i el soterrani serveixen per a allotjar totes les dependències docents i departamentals. La biblioteca és la peça més important (com a magatzem del coneixement). Situada darrere del vestíbul, remata l'eix d'avanç i acusa la seua forma semicilíndrica a l'exterior amb un espai interior arredonit i cobert per un sostre amb diferents nivells que il·lumina l'estança. En tot l'edifici es respira un aire de serenitat acadèmica que ens recorda el palau de la Diputació, encara que ací l'atmosfera és més aviat austera pels acabats monocromàtics que van del blanc al negre. Avui les titulacions s'han diversificat i la inicial Econòmiques s'ha ampliat amb Sociologia, Treball Social, Publicitat i Relacions Públiques, entre altres.

[070]	[072]
[071]	

Amb l'Escola Universitària d'Infermeria es tancava la segona fase de centres que completaven el primer gran boulevard. És un edifici amb una presència potent per la seua solidesa, amb escasses perforacions i per la rotunditat dels volums (un cilindre que es referma sobre dos prismes rectangulars). Presenta característiques comunes amb els dos edificis anteriors en la seua aparença (densa), acabats (textures) i articulació acadèmica (tot disposat simètricament sobre eixos); també manté força relació amb les peces del campus de Medicina de Sant Joan, que va ser construït al mateix temps. Infermeria és un edifici constituït per dos prismes en paral·lel separats per un pati allargat obert en els extrems (al qual miren els finestrals d'aules i despatxos), i al centre hi ha un nítid cilindre buit en tota la seua altura –creuat al mig per una passarel·la, que sembla surar– que actua de vestibul i volum d'articulació del conjunt. En els acabats predominen les superfícies de mur de formigó blanc rugós, tant a l'exterior com a l'interior, cosa que ajuda a difondre la llum; només en l'accés apareixen els panys de pavès. L'edifici es remata amb un semicilindre en la part posterior. Els volums simples i rotunds remetent a *revivals* de moda en l'arquitectura d'aquell moment, plantejaments que marquen el creixement del campus, ja que el nou eix principal parteix de l'aulari I i s'encaixa entre Infermeria i Econòmiques. Cal assenyalar, per a acabar, que en l'actualitat la inicial Infermeria ha donat pas a les Ciències de la Salut, tal vegada com un indicatiu dels canvis en la manera de concebre la vida.

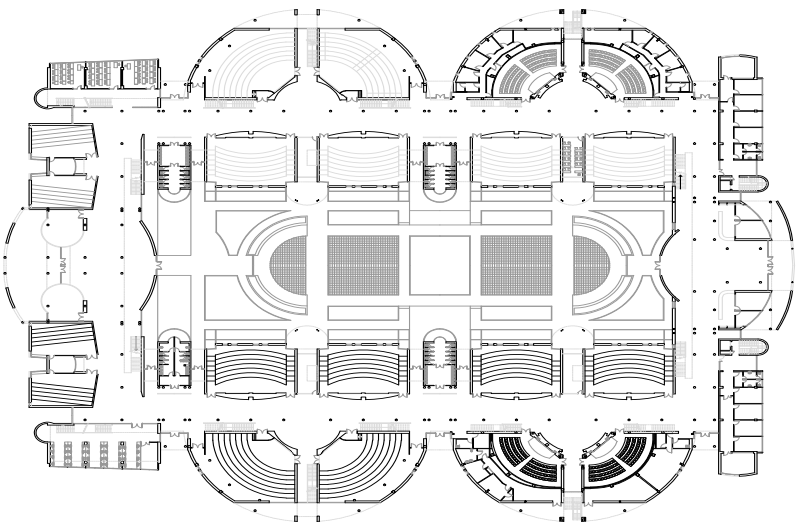

AULARI GENERAL I

CASARES,A.-NAVARRO,A.-RUIZ,R.-FRANCO,M. 1989

[073]	[075]
[074]	[076]

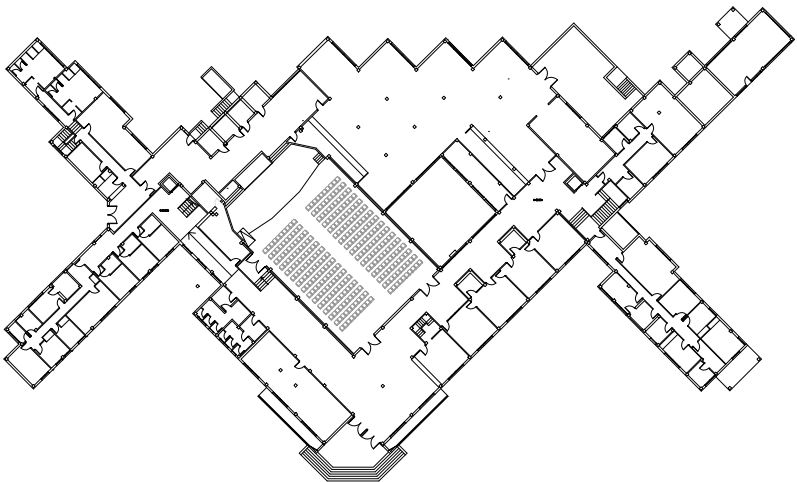
L'aulari general I està situat en el primer gran boulevard, confrontant amb Econòmiques i Ciències de la Salut , en un dels extrems d'un nou eix de creixement del campus, en direcció a l'aulari II. És una peça immensa que es desenvolupa al voltant d'un gran pati allargat on se situen jardins, espais per al descans i una làmina d'aigua, que el converteixen en un lloc molt plaent. Al voltant es desplega un edifici compacte a l'exterior i prou lluminós a l'interior. Està concebut amb quatre plantes en les testeres (façanes principals d'accés), en què destaquen alguns elements expressius en estructura, i amb dues plantes en les façanes laterals (una de les quals dona al passeig), d'on emergeixen els semicilindres de les grans aules. L'aulari és el primer edifici del campus projectat d'acord amb la Llei de reforma universitària que apostava per l'especialització d'usos dels immobles, en detriment del model de centres per carrera que acollien una col·lecció variada d'espais i usos. Es tracta d'un contenidor pensat per a incloure aules de diferents tipus i mides (magnes fora i rectangulars dins) que són utilitzades simultàniament. En el conjunt predomina la presència de murs de blocs de formigó a franges blanques i salmó –que li lleven sobrietat–, sobre els quals alternen esveltes columnes de formigó en els accessos. Per a contrarestar aquesta solidesa sorgeixen amplis panys de vidres modelats i fusteria que aporten llum als espaiosos corredors interiors, que són d'una gran calidesa i qualitat. En l'envolupant acusa manerismes arquitectònics molt característics del moment en què va ser dissenyat.

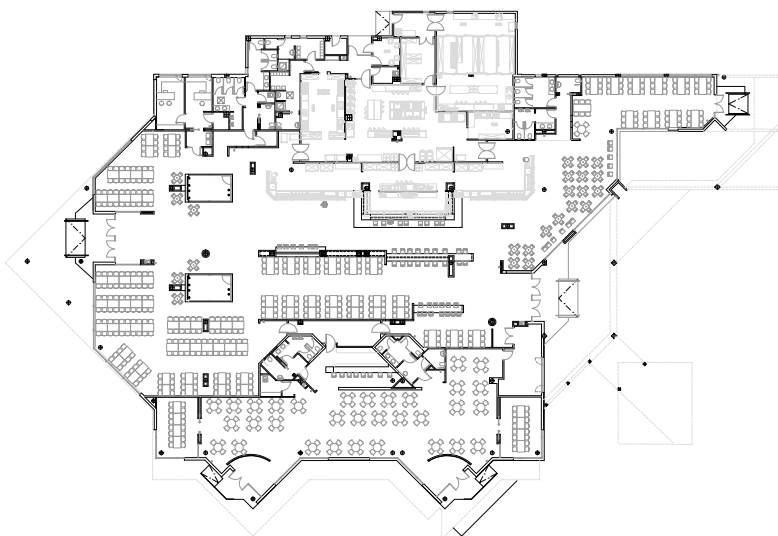

L'antic Col·legi Major respon a les característiques dels projectes coetanis del seu autor, l'arquitecte alacantí Francisco Muñoz Llorens, que, a les acaballes dels anys 60 del segle XX, comença a assajar un llenguatge molt particular basat en jocs geomètrics, molt senzills, dibuixats amb els revestiments petris continus que es van generalitzar durant els anys 70 i 80. Aquests jocs geomètrics, plans, es dibuixen mitjançant colors diferents, buscant efectes òptics que insinuen sensacions tridimensionals. Aquest plantejament es reforça expressivament amb la utilització simultània de zones revestides amb peces prefabricades de formigó, que generen volums realment tridimensionals.

Enfront d'aquest plantejament formalista, realitzat amb certa economia de mitjans, la planta es mostra més estricta i racional, menys capritxosa. Sobre l'extens podi de planta baixa que acollia els serveis comuns de l'edifici, es recolzen dos cossos (residència femenina i masculina) de planta cruciforme i tres pisos d'altura que, a l'exterior, es diferencien cromàticament: un defineix les seues formes geomètriques amb tons càlids (ocres) i l'altre amb tons freds (grisos).

En cadascuna de les quatre ales de la creu es disposen les habitacions (orientades al sud-est i al sud-oest), de manera seriada i a un costat del corredor d'accés, mentre que, a l'altre costat, les zones de lavabos configuren cossos ixents (orientats al nord-est i al nord-oest), amb una separació que permet la il·luminació del corredor.

CLUB SOCIAL I

VÁZQUEZ CARRASCO, Pilar

1987

17

[078]

[079]

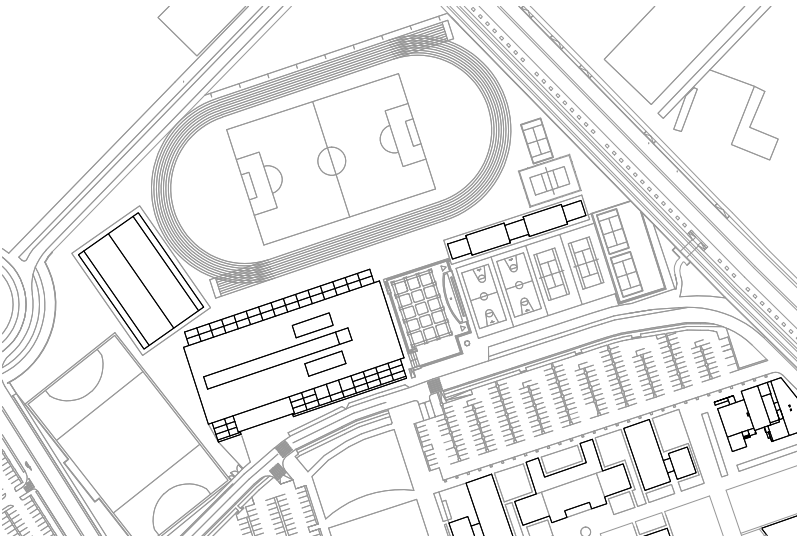

Amb el Club Social I es dotava la Universitat del primer gran recinte destinat a cafeteria on els universitaris podien agafar forces, ja que molts d'ells hi passaven mitja o tota la jornada. Amb la seua execució es reblava el tram final de l'avinguda i s'equipava el campus amb un espai proporcional a les necessitats de les facultats construïdes recentment. La seua situació estratègica, enfront del boulevard central, va fer que se'l considerara un lloc de trobada també per als futurs centres (Econòmiques, Infermeria i aulari), ja que amb aquesta peça es tancava la primera etapa d'edificacions. Es tracta d'un edifici desenvolupat en una única planta per a comoditat d'accés i trànsit.

Tota la part exterior està envoltada de jardins amb els quals l'edifici interacciona a través dels porxos, que proporcionen ombra i protecció. Disposa d'amplis finestrals que han sigut ampliat, igual que el gran espai interior, dividit inicialment en diferents sales adequades per a serveis diversos (bar, cafeteria, menú o carta), que també ha sigut reformat per a unificar-lo (ben il·luminat des de les vidrieres i les lluernes) i fer-lo més diàfan i flexible en el seu ús. La relació amb el seu entorn, que sembla un oasi, mitjançant les terrasses i les arcades de formigó el converteixen en un lloc afable. De fet, aquesta qualitat es millora amb terrasses situades a diferents altures a les quals s'accedeix per una escalinata exterior—senyalitzada amb una fita vertical—, per a aconseguir més bones vistes sobre el campus. El blanc dels acabats contrasta amb el tapís verd sobre el qual s'erigeix.

	[081]
[080]	[082]
	[083]

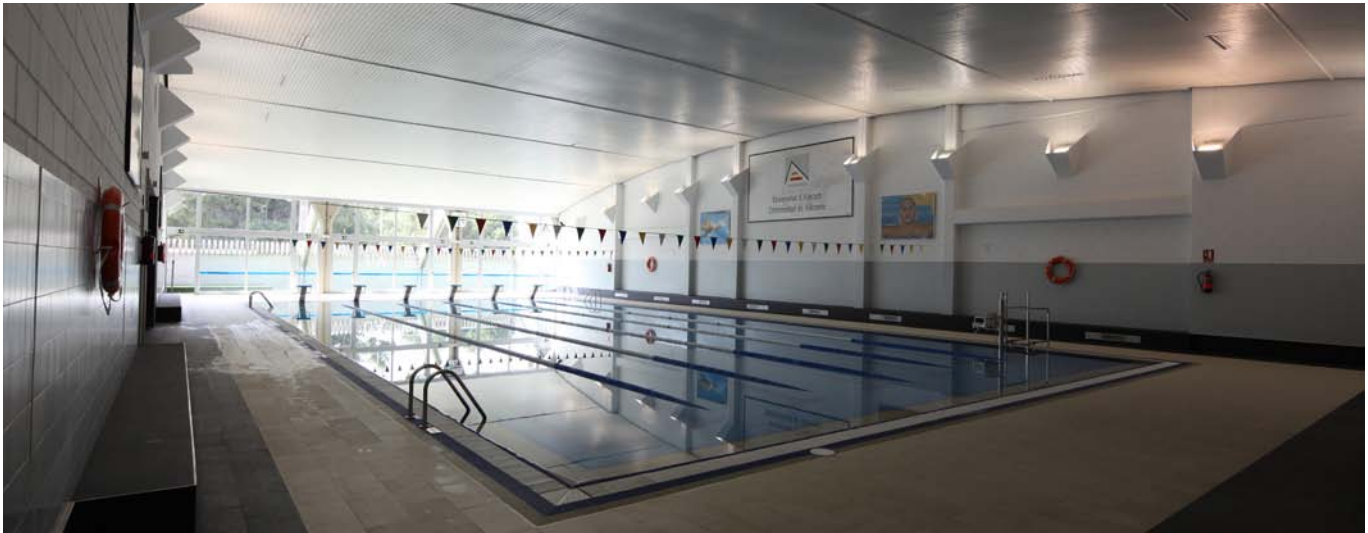

Les instal·lacions esportives de la Universitat es concentren en la banda oest del recinte del campus, al costat de l'entrada situada en aquesta zona. El conjunt agrupa una sèrie d'instal·lacions cobertes i altres de descobertes on es practiquen diferents esports. L'edifici principal és el pavelló cobert, en el qual se situa la piscina, la pista interior multifuncional, gimnasos, i també vestuaris, aules i instal·lacions per a altres esports com ara esquaix o judo, per exemple. Aquest edifici es resol amb una gran coberta parabòlica de formigó que defineix la seua volumetria i el converteix en l'element que més fàcilment es reconeix del conjunt, al voltant del qual es disposa la resta de les instal·lacions. La façana principal dona a una plaça des de la qual també s'accedeix a la pista d'atletisme i al camp de futbol/ rugbi, així com a les pistes de pàdel o tennis, limitades per un pavelló de vestuaris i serveis per a aquestes activitats.

Per la seua banda, aquest pavelló de vestuaris i serveis es presenta com un volum longitudinal i amb una forta condició de simetria. L'accés està situat en la part central i està obert tant a la zona est com a la zona oest de l'àrea esportiva. El seu programa és senzill, amb un total de quatre vestuaris distribuïts a banda i banda del vestíbul d'accés. Aquest programa es completa amb les quatre estances dels extrems que acullen els serveis de tractaments als esportistes.

OBRES REALITZADES ABANS DEL 1980

ARQUITECTURES PER AL CENTRE D'ESTUDIS UNIVERSITARI D'ALACANT: ANYS DE TRANSICIÓ POLÍTICA I ARQUITECTÒNICA (1968-1978)

Encara que la Universitat d'Alacant es crea com a tal el 1979, el campus de Sant Vicent en tant que complex universitari naix, de fet, anys enrere, el 1968, amb la creació del Centre d'Estudis Universitaris (CEU) d'Alacant. Però en lloc de construir edificis de nova planta, es van reutilitzar els pavellons del campament que custodiaven l'antic aeròdrom militar de Rabassa.

L'ús de la zona de Rabassa com a aeroport comença el 1919, quan les Línies Aèries Latécoère comencen a utilitzar Alacant com a escala de la ruta Tolosa de Llenguadoc-Casabalanca que, a més, connectava amb la línia regular d'Alacant a Orà, creada recentment. Els primers avions van aterrar a Rabassa el 23 de febrer d'aquell any, i es va tractar, segons es llig en la web de l'Exèrcit de l'Aire, d'un dels

primers vols comercials realitzats a casa nostra.

El 1936, el vell camp d'aviació es va transformar en l'aeròdrom de Rabassa, el qual s'integraria en la Quarta Regió Aèria i seria base de l'Aviació de la República a partir del 1937. Durant la Guerra Civil, la base de Rabassa va tenir la responsabilitat de la defensa aèria del port d'Alacant, i seria bombardejada en diverses ocasions per l'exèrcit nacional. Les fotografies fetes durant aquells anys ens mostren les naus i els pavellons utilitzats per a reparar els avions de l'exèrcit republicà, els quals eren al costat de la carretera d'Alacant a Sant Vicent, prop d'on ara hi ha l'antic Col·legi Major i els aularis II i III. Tant aquestes construccions com un búnquer de formigó de formes polièdriques i altres elements de defensa (garites, posats de defensa) han desaparegut.

La construcció més rellevant del període republicà que al final dels anys 60 encara quedava en peu era l'hangar per als avions, que, segons un inventari trobat en els arxius de l'Exèrcit de l'Aire, data de l'any 1938. L'hangar es va mantenir en el seu estat original fins a les acaballes dels anys 90, quan se li van llevar els tancaments i la coberta per a deixar únicament l'estructura metàl·lica reblonada com a part del mobiliari urbà del campus i configurar l'umbracle per a un jardí de palmeres.

El 1939, una vegada conclosa la guerra, es crea l'Exèrcit de l'Aire i Rabassa s'integra com a base aèria de la Regió Aèria de Llevant. D'aquests anys és la torre de control, construïda cap al 1940 (segons testimonis publicats fou construïda acabada la guerra i, d'altra banda, apareix fotografiada el 1941 en la premsa local). Per darrere de la torre de control, al nord, hi ha el campament que acollia els soldats. No és possible precisar si aquests pavellons van ser construïts durant aquest mateix període, ja que no és pot descartar que foren del període anterior. En qualsevol cas, tant la torre de control com el conjunt de pavellons s'han integrat dins del complex docent i s'han adaptant amb tota naturalitat al nou ús.

Després de la desactivació el 1956 dels grups aeris i a causa de la progressiva retirada

del material procedent de la Guerra Civil, va disminuir l'activitat aeronàutica militar a Rabassa. Al final de la dècada dels cinquanta, l'aeròdrom ja s'usava de manera mixta, militar i civil (la terminal per a viatgers era un petit pavelló situat en l'àrea on actualment s'alça un gran centre comercial), i per aquest motiu, l'Ajuntament d'Alacant va prendre la decisió de renovar-lo. No obstant això, els inconvenients derivats de la seua proximitat a la ciutat van acabar aconsellant la creació d'un nou aeroport internacional al sud de la ciutat, a la zona de l'Altet del terme d'Elx on, després de successives ampliacions, es troba avui dia.

Des del 1964 fins al 1978, tot i que l'aeròdrom de Rabassa havia perdut la seua condició militar, l'hangar i la torre de control van continuar tenint ús aeronàutic, ja que s'hi va instal·lar l'Aeroclub d'Alacant. Si donem un colp d'ull a les dates, constatem que aquest ús va ser coetani amb la destinació a finalitats docents, per part del CEU, dels pavellons del campament militar.

D'aquesta manera, durant deu anys (1968-1978) es va produint un procés de transició en el complex militar de Rabassa, encara envoltat pel mur i les garites de control, que es va convertint en un complex docent universitari i que acabaria acollint la Universitat d'Alacant al final dels anys setanta. Durant aquest mateix període, Espanya viu els últims anys del règim franquista i el procés de transició política que acabaria amb la implantació d'un sistema democràtic.

Per tant, durant aquests anys, als «plans» de Rabassa conviu la transició de centre d'estudis a universitat, amb la transició d'un ús militar i aeronàutic a un altre de docent i investigador i, finalment, amb la transició política des d'un règim autoritari a la democràcia actual. Aquesta convivència no és casual, sinó la conseqüència lògica dels canvis que s'estan produint durant aquells anys al nostre país en tots els àmbits: polític, universitari i, per descomptat, en la repercussió d'aquests processos sobre un entorn perifèric de la geografia espanyola com Alacant.

El fet de reutilitzar un conjunt ja construït permet la instal·lació del complex

universitari en un temps rècord de sis mesos, sota la direcció tècnica de l'arquitecte Juan Antonio García Solera. La manca de temps i l'economia de mitjans amb què es duu a terme aquest projecte potenciarà el respecte pel conjunt militar original amb què es troba l'arquitecte. L'estat dels edificis militars queda perfectament reflectit en la fotografia aèria que encapçala aquest apartat i que coincideix exactament amb els volums de la maqueta que l'arquitecte va presentar en aquell moment.

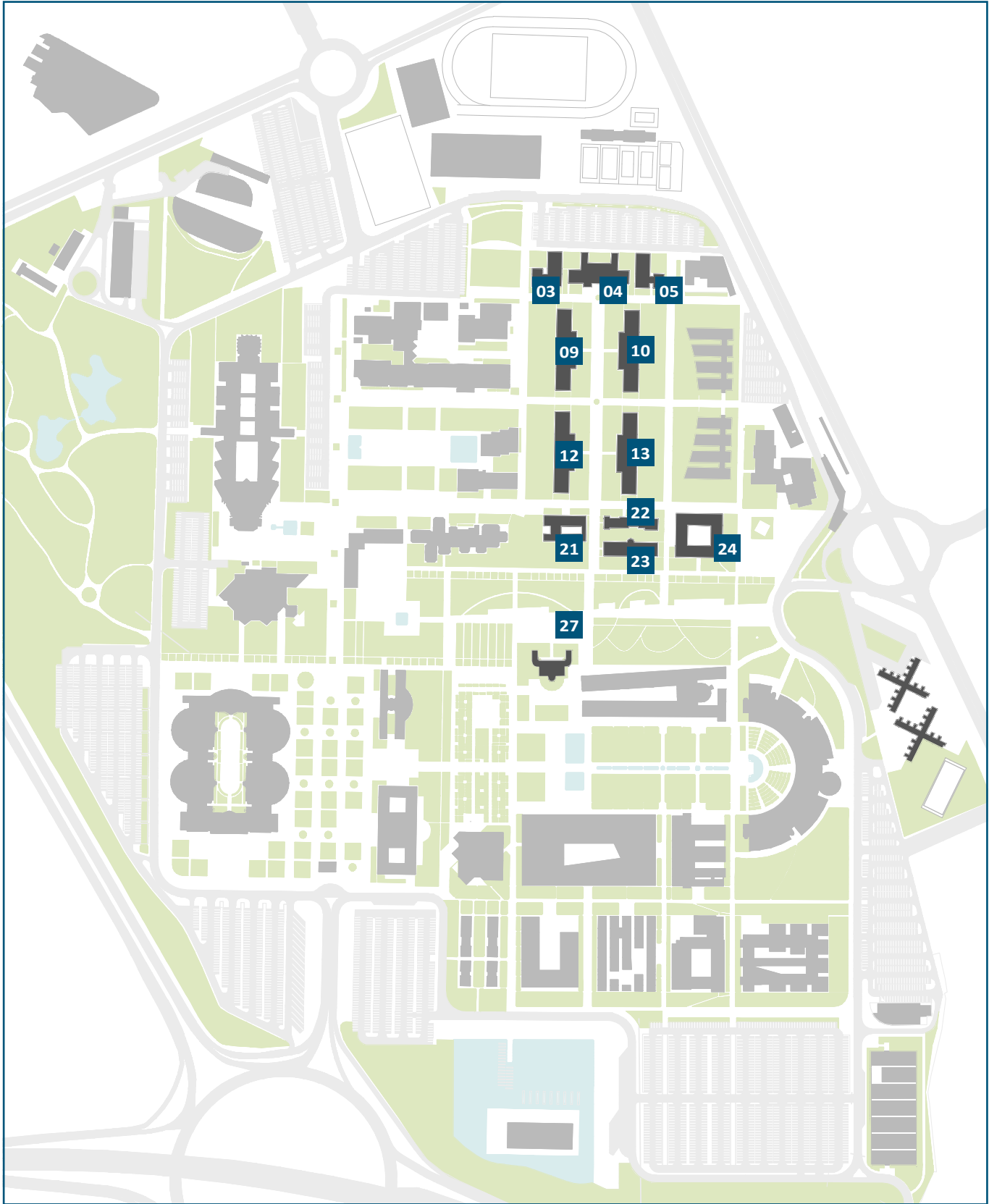
Aquest procés implica el manteniment dels volums dispersos, així com de la seua moderada escala, ja que es tracta de pavellons de planta única, amb cossos de dues altures que serveixen per a establir una jerarquia entre les diferents edificacions, per a marcar els eixos de simetria tant del conjunt com dels edificis, i també per a indicar els accessos. Tot això permet avui dia percebre sensacions urbanes semblants a les que transmetia el conjunt militar original. En aquest fet té un paper important la conservació de les pinades situades al voltant dels edificis, sobretot al nord i a l'oest, que amb encert s'estan reproduint, de manera simètrica, amb les noves plantacions de pins fetes darrere dels pavellons situats a l'est.

Durant el primer lustre dels anys setanta, el mateix Juan Antonio García Solera elaboraria tres avantprojectes de nova planta per al CEU: una suggeridora Escola d'Enginyers Tècnics d'Obres Públiques basada en una dinàmica composició de volums prismàtics (que ja apareix en la maqueta inicial del CEU), una gran Facultat de Medicina, dissenyada després d'un llarg viatge per a visitar les principals universitats europees, i un petit pavelló per a Lletres, realitzat amb una certa aparença escultòrica. Però els canvis en el Ministeri d'Educació van provocar que aquests tres projectes es paralitzaren momentàniament fins que, durant el segon lustre de la dècada, es plantejara definitivament la construcció de l'Escola d'Obres Públiques (actual Politècnica I), seguint un nou projecte dissenyat des de l'oficina tècnica del ministeri. Però això ja és una altra història.

- 03_ Facultat de Ciències III
- 04_ Facultat de Ciències IV
- 05_ Servei d'Informàtica
- 09_ Pavelló de Biotecnologia
- 10_ Facultat de Ciències V
- 12_ Pavelló universitari 12
- 13_ Pavelló universitari 13
- 21_ Pavelló d'alumnat
- 22_ Edifici polivalent II
- 23_ Pavelló Jordi Juan
- 24_ Edifici polivalent III
- 27_ Torre de control

ca. 1935-1945 y 1968

[034]	[037]
[035]	
[036]	[038]

ANTIC CAMPAMENT MILITAR DE L'AERÒDROM DE RABASSA

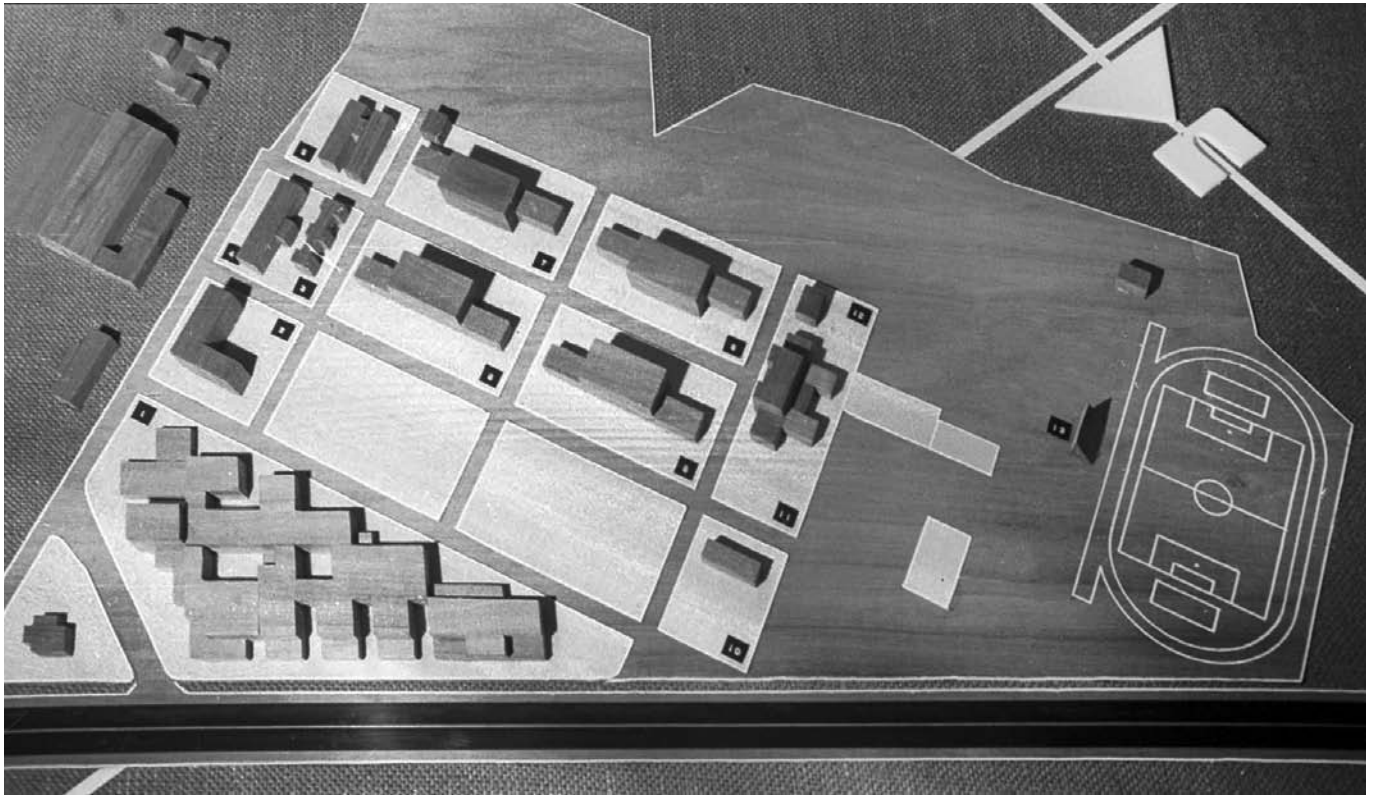
El conjunt d'edificacions militars auxiliars del camp d'aviació de Rabassa constitueix l'embrió del campus universitari actual. Després de la retirada militar, la majoria de les construccions existents es va mantenir, per bé que amb les transformacions necessàries per a adequar-se a l'ús docent. Si considerem el campus com una petita ciutat, el conjunt dels antics pavellons és, sens dubte, el seu «centre històric», que es localitza a la zona centre-nord del recinte actual. La trama urbana d'aquest nucli respon a un sistema d'eixos ortogonals per als vianants, els quals marquen unes direccions que han servit de pauta per al disseny de l'«eixample» d'aquesta gran ciutat docent que constitueix el campus actual.

La perpendicularitat del viari del conjunt mostra una clara jerarquització a partir d'un eix principal perfectament definit i flanquejat per quatre pavellons idèntics de gran longitud i poca altura, que originalment servien de dormitori als soldats i que avui es dediquen a usos relacionats amb la Facultat de Ciències (Biotecnologia, Ciències V, Fisiologia Genètica i Microbiologia).

El gran eix culmina en l'edifici més representatiu del conjunt militar, utilitzat originalment com a menjador de la tropa i

que, a causa de la seua situació privilegiada, va acollir el pavelló de Govern del CEU (actualment Facultat de Ciències IV). És, doncs, una ordenació urbana a petita escala, però d'inspiració clarament acadèmica.

L'arquitectura dels edificis és molt senzilla i continguda, amb volums clars que oscil·len entre una i dues plantes. S'hi utilitzen recursos com els pòrtics de tres arcs, algun petit absis (pavelló Jordi Juan) o un cos central més elevat per a marcar l'accés als immobles i trencar la monotonia de les peces. Tots aquests recursos formals, units al color blanc predominant en l'edificació, que contrasta amb la textura de les cobertes de teula i amb el color verd de pins i palmeres, doten el conjunt d'un aire mediterrani.

En la seua rehabilitació, els pavellons es van convertir en contenidors relativament versàtils, ja que en les zones d'una única planta no presentaven pilars intermedis i això els permetia acollir sense problemes les aules i els laboratoris propis d'una Facultat de Ciències. En les zones de dues plantes apareixien elements estructurals intermedis, que es van destinar a espais més reduïts: accessos, despatxos i lavabos. L'arquitecte d'aquesta primera intervenció, Juan Antonio García Solera, va ser respectuós amb la fesomia original dels edificis, ja que va mantenir els materials originals i els pocs elements singulars de les austeres façanes, com ara balconades, reixes i gelosies. Això, però, no li va impedir deixar petits detalls d'una modernitat moderada i ajustada a les necessitats de rapidesa d'execució i de control pressupostari. Els ampits de les escales interiors i les portes del pavelló de Govern (situades darrere dels tres arcs d'entrada), amb les seues grans superfícies de vidre i els seus senzills passamans de fusta, són bons exemples d'aquest estil. No obstant això, el disseny modern més suggeridor d'aquella intervenció era la sala d'actes, ja desapareguda, a la qual s'accedia des del vestíbul del pavelló de Govern. Al llarg de les últimes dècades s'han anat succeint diverses intervencions per al funcionament adequat de les instal·lacions, en què s'ha mantingut un criteri general respectuós amb l'escala global

del conjunt i amb la seua arquitectura.

Del campament també se'n va conservar el magnífic bosc de pins situat a l'oest, denominat Pinada dels Contes. Aquest paratge conté algun element escultòric, com una obra del ceramista alacantí Arcadi Blasco, i serveix de protecció a un dels laterals del conjunt creant un ambient de recer i tranquil·litat que es deu, en gran part, a l'absència del trànsit rodat que ha quedat relegat a una circulació perifèrica que transcorre per darrere de l'antic pavelló de Govern. Aquesta sensació es veu potenciada per l'acurada i exquisida jardineria que es va projectar a banda i banda del gran vial central, el qual, si bé ara és d'ús per als vianants, en els anys setanta permetia el pas dels cotxes.

El conjunt prolonga aquest eix cap a migjorn, però els pavellons comencen a disposar-se perpendicularment al vial principal, de manera menys ordenada i sense seguir estrictament una disposició simètrica. A un dels edificis, el que actualment acull el Servei d'Alumnat (utilitzat com acadèmia en l'etapa militar), J. A. García Solera li afegeix un bloc en paral·lel unit mitjançant un pas transversal tancat, per a configurar un petit pati intermedi en el qual es planten palmeres. Va ser reformat per a ser Escola d'Obres Públiques, però la seua configuració especial al voltant d'un pati i la presència d'un auster –i representatiu– pòrtic d'accés amb tres arcs van ajudar al fet que es convertira en la primera seu del Rectorat quan es va crear la Universitat.

Cap a la meitat i el final dels anys setanta es construeixen un seguit de pavellons que amplien el conjunt, seguint les alineacions de l'ordenació i mantenint la seua escala. No obstant això, no utilitzen el mateix llenguatge que els pavellons antics, sinó que segueixen pautes compositives clarament diferenciades que, encertadament, permeten distingir les zones antigues de les seues ampliacions. S'hi utilitza el mateix color blanc dels pavellons, de manera que s'integren correctament, però es distingeixen per les cobertes planes i per l'aparició de les baixants, revestides d'obra, per davant de la façana, modulant els alçats i generant lleugeres ombres llançades sobre

ells. Seguint aquest criteri apareixen dos pavellons a banda i banda de l'antic pavelló de Govern que configuren la capçalera del conjunt (a l'oest, la Facultat de Ciències III, a l'est el Servei d'Informàtica). Un dels blocs situats transversalment al gran eix central en l'angle sud-est també s'allarga cap a l'est seguint aquest criteri (avui ocupat pel SIBID). Finalment, l'edifici que ara constitueix la Facultat de Ciències de l'Educació I (antic club de suboficials del campament militar), de dos nivells i originalment amb planta en forma de L, es completa amb dues ales més per a configurar una planta i un pati central de forma quasi quadrada.

El gran eix central, que al nord acaba directament contra l'arcada representativa del pavelló de Govern, al sud no confronta amb l'arcada similar de la façana posterior de la torre de control. El gran eix de simetria arribava lliurement fins a les pistes d'aterratge, i desplaçava cap a l'oest l'edifici de la torre de control i cap a l'est el gran volum de l'hangar. Si bé aquests dos edificis es col·locaven a banda i banda de l'eix, la seua disposició no és realment simètrica, ja que la torre s'avançava cap al sud per a realitzar millor la seua funció de control de les pistes i, també, perquè els volums de tots dos edificis tenen proporcions molt diferents.

No hi ha dubte que la memòria de l'antic Centre d'Estudis Universitaris d'Alacant, el recordat CEU, està íntimament lligada a les imatges de l'antic campament militar del camp d'aviació de Rabassa. En concret, a les imatges de la gran avinguda central flanquejada per les masses horitzontals dels pavellons blancs i les línies verticals de les palmeres, en què al fons destaca sempre, amb el seu moderat caràcter representatiu, la presència de l'antic pavelló de Govern.

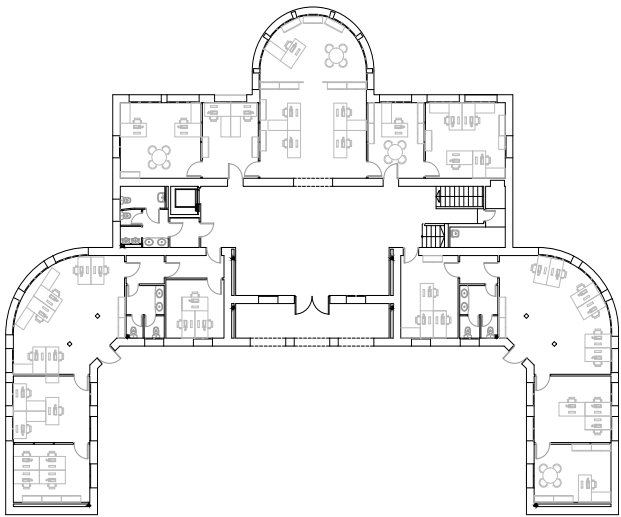

ca. 1940 y 1993 - ca. 1938

[045]	[047]
[046]	[048]

HANGAR I TORRE DE CONTROL DE L'ANTIC AERÒDROM DE RABASSA

Les dues construccions que millor evoquen l'ús original dels terrenys del campus com a camp d'aviació són la torre de control i l'hangar. Si en el marc urbà del campus de la UA, l'antic campament militar fa el paper de «centre històric», l'antiga torre de control i l'estructura metàl·lica de l'hangar constitueixen les seues «fites monumentals». Si en les ciutats històriques, l'església i l'ajuntament acaparen normalment el protagonisme dels espais més representatius, en l'aeròdrom de Rabassa, la torre de control i el gran volum de l'hangar eren les construccions fonamentals entorn de les quals girava l'activitat del conjunt militar.

La torre de control (que avui acull els Serveis d'Investigació) és potser l'edifici del campus amb un valor arquitectònic menys conegut i reconegut, eclipsat per la repercussió mediàtica dels nous edificis projectats (sobretot a partir del 1995) per arquitectes de prestigi nacional i internacional i que, sovint, s'han publicat en les revistes especialitzades d'arquitectura. Sense anar més lluny, a l'est de la torre de control, a molt pocs metres, trobem l'edifici del Rectorat, projectat per una figura internacional tan rellevant com Álvaro Siza, premi Pritzker (gairebé un premi nobel d'arquitectura) el

1992.

Una manera d'entendre el valor de la torre de control es pot veure en la forma com Siza planteja el projecte del Rectorat, en el qual s'aprecien gestos de complicitat cap a l'antic edifici militar. Aquests gestos comencen per compartir la pell blanca de revestiment, així com la simplicitat i netedat dels volums que el generen. Però més enllà d'aquestes evidents semblances formals (que evocuen un nexa –de modernitat– més enllà del temps), podem advertir altres trets més complexos que denoten el respecte de Siza per la preexistència històrica. Un bon exemple n'és la recerca de perspectives des del pati interior del Rectorat, en les quals la imatge dels murs, de la columnata i de la passarel·la que el travessa es veu completada per la presència del remat de la torre de control com a fons de l'escena. També és apreciable la salutació que li fa l'edifici d'Álvaro Siza, el qual decreix en altura a mesura que s'acosta a la torre, a la qual no vol agredir ni restar el protagonisme que històricament li pertoca.

Comparar la simplicitat de la torre de control amb la d'un edifici contemporani equival a subratllar-ne el valor més important: som davant d'un molt bon exemple alacantí de la primera etapa de l'arquitectura moderna que es pot veure en territori espanyol. El contrast entre les formes simples de la torre i els acabats propers a l'arquitectura tradicional de la resta de pavellons de l'antic campament militar (reixes tornejades, coberta de teula, arcades, etc.), explica molt bé el seu caràcter innovador i modern en una etapa tan primerenca. En la mateixa torre s'aprecien contradiccions que expliquen el seu caràcter pioner en la utilització d'aquesta estètica moderna, ja que és normal que els primers passos de qualsevol procés innovador s'expressen amb certs titubejos. Així, la neta i moderna expressió dels seus volums prismàtics i del cos semicilíndric, perforats per importants superfícies vidriades, contrasta amb altres aspectes de l'edifici com el tractament decoratiu de l'escala principal, els arcs de l'accés (més propis d'arquitectures tradicionals) o la resolució de les mènsules metàl·liques que sustenten la balconada

semicircular de la façana cilíndrica, que recorre a un formalisme en espiral clarament ornamental.

En la història de l'arquitectura espanyola, aquesta estètica moderna, anomenada –entre altres designacions– arquitectura racionalista, queda fonamentalment relegada a la dècada dels anys trenta, ja que, després d'haver vençut en la Guerra Civil, el nou règim polític va fomentar el llenguatge historicista per a l'arquitectura oficial, com es pot observar en els projectes emblemàtics promoguts pel poder a les ciutats espanyoles durant els anys quaranta i gran part dels cinquanta del segle XX. El manteniment d'una estètica moderna en aquest exemple realitzat des del poder com a dotació militar per al seu exèrcit, solament s'entén pel fet de tractar-se d'una obra d'enginyeria civil de caràcter fonamentalment pràctic, i no com una obra arquitectònica de caràcter urbà, representativa del poder establert. No se'n coneix l'autor, i el més probable és que la dissenyara un enginyer militar vinculat a l'administració central.

La torre de control ha sigut citada en diversos estudis de l'arquitectura alacantina, però amb el temps el seu reconeixement ha superat el caràcter local i provincial, fins a arribar a ressenyar-se en publicacions d'àmbit autonòmic, i fins i tot nacional. Recentment ha sigut catalogada en el Registre Ibèric (Espanya i Portugal) d'edificis per a equipaments, elaborat per l'organisme internacional més rellevant (DoCoMoMo) dedicat a valoritzar i protegir l'arquitectura moderna construïda entre 1925 i 1965.

La torre es va mantenir operativa fins al final dels anys setanta i va allotjar l'Aeroclub d'Alacant. Diferents modificacions han anat alterant l'edifici per a adaptar-lo a les demandes dels ocupants successius, però ha conservat la seua imatge i la seua organització interior. Entre 1993 i 1997 va ser rehabilitada per l'arquitecte i professor de la UA Jorge Domingo Gresa. Cal destacar la singularitat i lleugeresa del centre de control situat a la part alta de la torre, així com l'existència d'un refugi en el soterrani de l'edifici, sota una llosa de

formigó d'un metre de gruix.

L'antic hangar es trobava al costat de la torre, a l'est, lleugerament per darrere seu, per a procurar-li una situació privilegiada que permetera controlar més bé les pistes d'aterratge des del centre de control. La immensa nau, construïda cap al 1938, ocupava un solar rectangular de vuitanta metres de longitud (que donava a la zona de les pistes) i trenta metres d'ample. A pesar de tractar-se d'un edifici de clar caràcter industrial, les façanes laterals i la façana posterior contenien finestres disposades en franges horitzontals, recurs formal molt freqüent en la arquitectura racionalista dels anys trenta que esmentàvem abans.

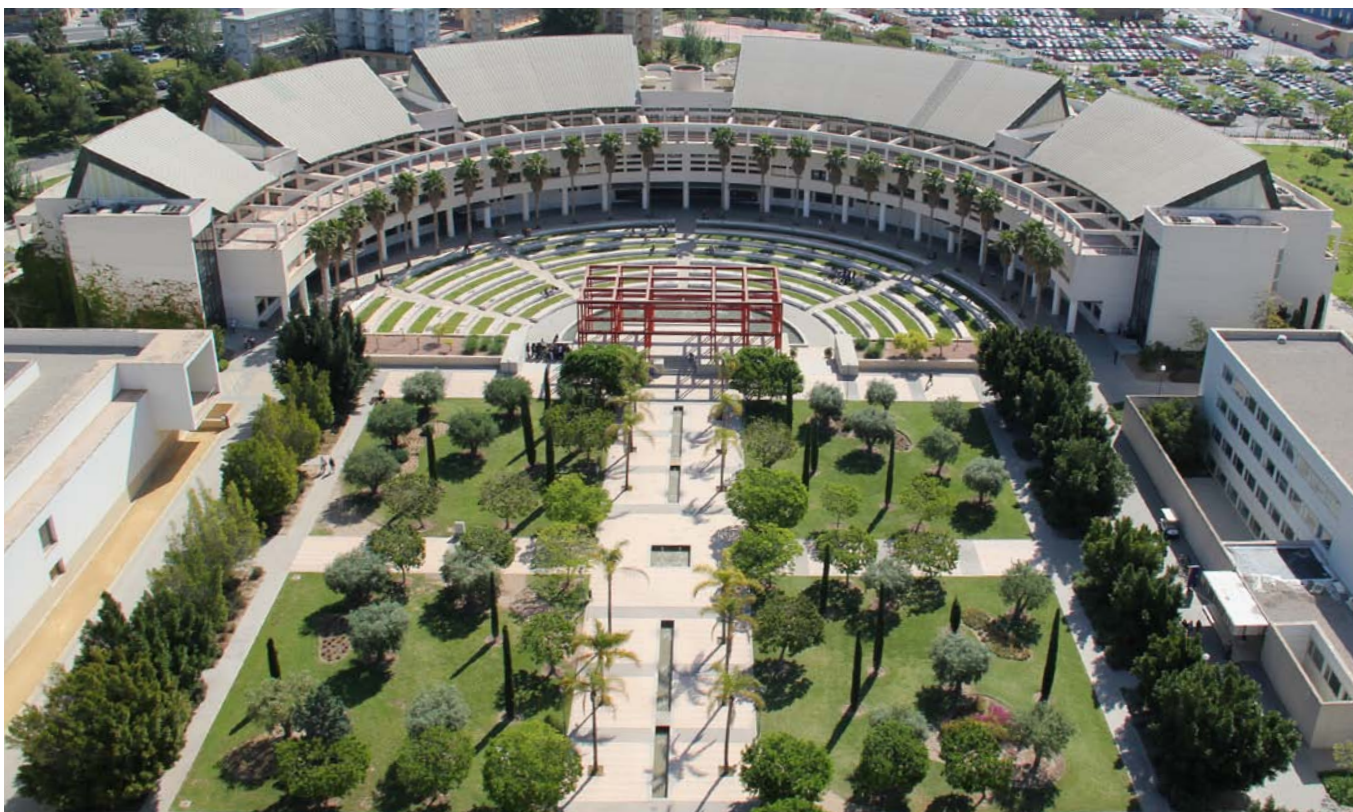
L'estructura presentava la singularitat pròpia d'aquesta mena de construccions, que havia de permetre la circulació i l'estacionament dels avions de combat en l'interior. Per tot això, l'espai interior, de 2.400 m², era totalment diàfan i, en la façana que mirava a les pistes d'aterratge hi havia un únic pilar que servia de suport central a una gran biga en gelosia que permetia dues zones lliures, de quaranta metres d'ample, per a l'accés de les aeronaus. Aquest front podia estar totalment tancat o totalment obert, gràcies a l'existència de 25 plafons metàl·lics corredissos (i dos abatibles als extrems) d'uns tres metres d'ample i sis i mig d'alt, que es podien traslladar manualment mitjançant guies i es col·locaven superposats a les façanes laterals pel seu interior. La gran capacitat d'aquest contenidor queda il·lustrada en el fet que fins poc abans de la seua desaparició parcial, allotjava la flota completa d'una empresa d'autocars.

Quan durant els anys noranta, la Universitat d'Alacant s'expandeix cap al sud, l'antic hangar constituïa, d'alguna manera, una barrera per a aquest creixement. Així, quan es va construir l'edifici del Rectorat, en paral·lel i molt prop de l'hangar, es va plantejar enderrocar-lo encara que, in extremis, es va decidir salvar la seua singular estructura metàl·lica reblonada, la qual queda integrada en el generós espai enjardinat del campus a manera d'umbracle, amb un palmètum o jardí amb diferents tipus de palmeres subtropicals.

OBRES REALITZADES ENTRE 1990-2000

És realment una dècada prodigiosa la que comprèn l'arquitectura del campus de la Universitat d'Alacant entre 1990 i 2000 aproximadament. Una època en la qual, a casa nostra, l'arquitectura pren un protagonisme rellevant, ja que impulsa transformacions urbanes del calat de la Barcelona dels Jocs Olímpics de l'any 1992, o és la imatge cosmopolita i d'avantguarda de l'Exposició Universal de Sevilla que celebrava el V Centenari del Descobriment d'Amèrica aquell mateix any.

Al caliu d'aquest prestigi, la resta de ciutats espanyoles que es troben en disposició de competir per una posició amb nom propi en la nova xarxa metropolitana que comença a configurar el vilatge global, inicien operacions d'envergadura confiant en les architectures d'autor la seua entrada triomfal en aquest nou escenari. Recordem, per exemple, l'aposta de Bilbao per un canvi d'imatge radical amb el Guggenheim (1992-97) de Frank O. Gehry o, més a prop, València i la Ciutat de les Arts i les Ciències (inaugurada el 1998) orquestrada per Santiago Calatrava.

Des de la perspectiva que ens aporten els

vora vint anys que han passat, potser se'ns glaça el somriure quan recordem aquells anys bojos i les conseqüències que arrosseguem, vist el panorama actual...

El campus de la Universitat d'Alacant no va ser aliè a la gran festa de la arquitectura: propis i estranys es van donar cita per a encarar el repte, gens negligible, de construir els espais del nou eix principal del seu traçat. Així, en el primer lustre de la dècada assistim a l'aparició en escena de l'aulari II (1993), que vindria a donar la rèplica al seu corresponent de l'altra banda, concentrant i tancant l'eix esmentat a l'extrem est amb una graderia a l'aire lliure. El van seguir el 1995 la Biblioteca General, que com la bellesa en les obres de Calderón de la Barca compareix per a mirar i ser mirada, i l'edifici de Ciències Socials. L'operació es corona amb la presència serena del Rectorat (1997).

Al mateix temps s'erigien, al nord i a l'oest de l'eix, els edificis de l'Escola Politècnica II i III (1994), architectures deutores d'una postmodernitat que s'apagava, i la Facultat de Filosofia i Lletres III (1993), il·luminant un futur *high tech*. I també la seqüència que configura el passeig al sud d'aquest eix principal: el Centre Comercial (1994), que condueix al seu veí Club Social II (1995), l'edifici Germán Bernàcer (1994) i els Instituts Universitaris (1995), tots d'una factura impecable i una sòlida elegància.

En la segona part de la dècada dels anys noranta es consolida el desenvolupament de l'eix principal, i nous edificis ocupen progressivament els buits existents en els límits del campus; així, edificis com el d'Òptica (1998) quedaran situats a l'est, el Club Social I (1999) al nord, el pavelló de vestuaris al costat de les pistes esportives (1995) a l'oest i el Museu de la Universitat (1995) al sud.

El Museu de la Universitat, juntament amb l'aulari de la Politècnica IV (1999), l'edifici CTQ (1995) i l'aulari III (1999), forma un conjunt dispers en les seues ubicacions i unitari en la seua concepció arquitectònica, i que són fidel reflex del bon moment de l'arquitectura alacantina dels anys 90. Una vegada consolidat el desenvolupament del campus, els nous edificis comencen a situar-se en l'àrea d'ampliació, l'edifici per a Petrologia (1997) i l'Estabulari (1999) seria el primer que es va construir-se en aquesta zona.

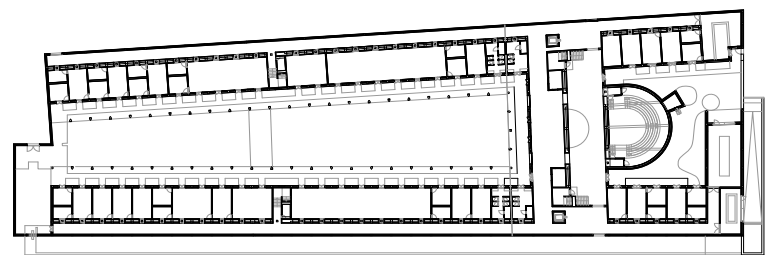

-
- 14_ Escola Politècnica Superior III
  - 15_ Escola Politècnica Superior II
  - 18_ Facultat de Filosofia i Lletres III
  - 28_ Rectorat i Serveis Generals
  - 30_ Aulari general II
  - 32_ Club Social II
  - 33_ Biblioteca General
  - 34_ Edifici de Ciències Socials
  - 35_ Centre comercial
  - 36_ Edifici Germà Bernàcer
  - 37_ Instituts Universitaris
  - 38_ Edifici d'Òptica i Optometria
  - 39_ Escola Politècnica Superior IV
  - 40_ Museu de la Universitat d'Alacant (MUA)
  - 41_ Facultat de Ciències VI: aulari
  - 42_ Aulari general III

SIZA VIEIRA, Álvaro		1997	
[087]	[089]	[084]	[085]
Pàgines 104-105	[088]		[086]

Entre els arquitectes estel·lars, el portuguès Alvaro Siza, premi Pritzker 1992, és singular. De la seua fama i peculiaritat dona testimoni el Rectorat d'aquest campus universitari, el qual, amb la seua presència, s'anota un triomf segur en el panorama universal de l'arquitectura a les portes del tercer mil·lenni.

És audaç en la seua senzillesa, aparentment sever i íntimament afectuós, com el seu autor. Arquitectura no monumental, que desconeix l'arrogància representativa o de protocol i va contra els supòsits que es podrien atribuir al seu programa rectoral. Tot i ser la nau capitana d'una institució que amb raó es considera modèlica, la seua mateixa ubicació, lateral en relació amb la gran avinguda i en forma de tascó, es plega als elements preexistents de l'antic aeròdrom (la torre de control i les restes de l'hangar primitiu), en un gest de modèstia potser desconcertant a primera vista. I amb tot, l'edifici fa un subtil acte de presència, com a peça que mostra d'entrada la seua voluntat no convencional. La seua disposició en planta, com de pinça, abraça amb introversió dos patis desiguals, un dels quals, el petit, inhibeix amb delicadesa el discret hemicicle del Paranimf.

D'aquesta manera, l'arquitecte subscriu la validesa intemporal del claustre (una veu de secular i provada tradició universitària), al mateix temps que la subverteix partint-lo en dues meitats desiguals, contraposades i semiobertes.

En la serena reserva dels seus volums nets hi ha, però, una amable concessió a la galeria: és la balconada-terrasa que, com si fóra la portaveu de l'autoritat que la sosté, trau el cap a l'espai principal col·lectiu en un gest de cortesia simbòlica.

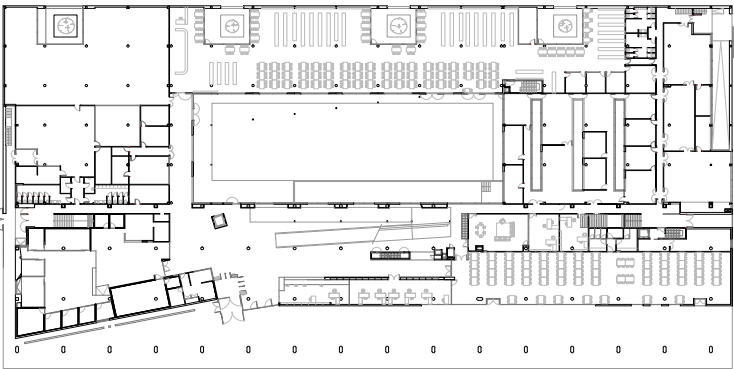

Pàgines 110-111	[096]	Pàgines 112-113	[097]	[092]	[094]
				[093]	[095]

En una àmplia parcel·la de situació privilegiada, com correspon a la seua funció de biblioteca d'universitat, enfront del Rectorat i en el costat sud de la gran avinguda que presideix l'aulari II, aquesta obra s'assenta contundent en el campus en un estil afí a la lectura que Llatinoamèrica va fer en el seu moment de la modernitat europea.

Espectadora de primera fila i espectacle de primer ordre, la Biblioteca ha sigut concebuda com un luxós belvedere sobre el campus i es beneficia amb escreix de la inefable llum mediterrània.

Elevat sobre la planta de baix, que li serveix de podi, i sobrevolant el pòrtic que corre tot al llarg sobre forts pilars troncopiramidals, un gran prisma modulad, d'aire lleuger i doble altura, allotja les sales de lectura que, tribuna i mirador alhora, s'obrin a l'esplèndid paisatge que dibuixa al fons el massís muntanyenc situat al nord-oest. La resta de la planta baixa, tractada com un sòcol opac al voltant d'un pati interior, es construeix amb rajola de cara vista color ocre, en contrapunt als materials (alumini i vidre) i geometria de la caixa.

A l'interior, una emfatitzada rampa sembla recordar l'origen peripatètic de la nostra cultura occidental: el que va consagrar l'antiguitat grega i que la modernitat ha redescobert i conreat amb fortuna i amb una llibertat provocativa a l'altra riba de l'oceà Atlàntic.

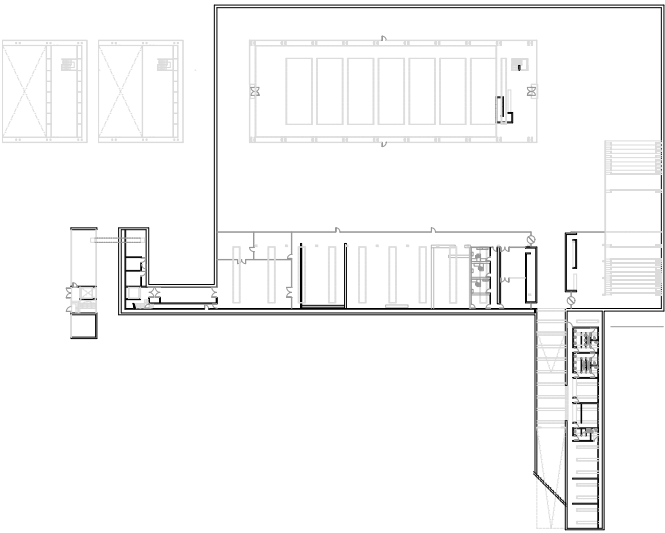

Aquest magnífic edifici és un dels més elogiats a escala internacional dels existents al campus de la Universitat d'Alacant, i naix com a resultat d'un concurs d'arquitectura guanyat per l'arquitecte Alfredo Payá Beneyto.

El museu se situa a l'extrem del campus universitari, prop de l'autovia. La seua imatge és espectacular, rotunda, elegant i delicada, al mateix temps que inaccessible: una gran caixa de fusta sura en el buit. Aquesta caixa acull la sala principal del museu i se situa en la part central d'un gran buit excavat. Al seu voltant hi ha un estany artificial sobre el qual es reflecteix la caixa de fusta creant l'efecte d'ingravitació. Sota l'estany es desplega la resta de sales i el programa del museu.

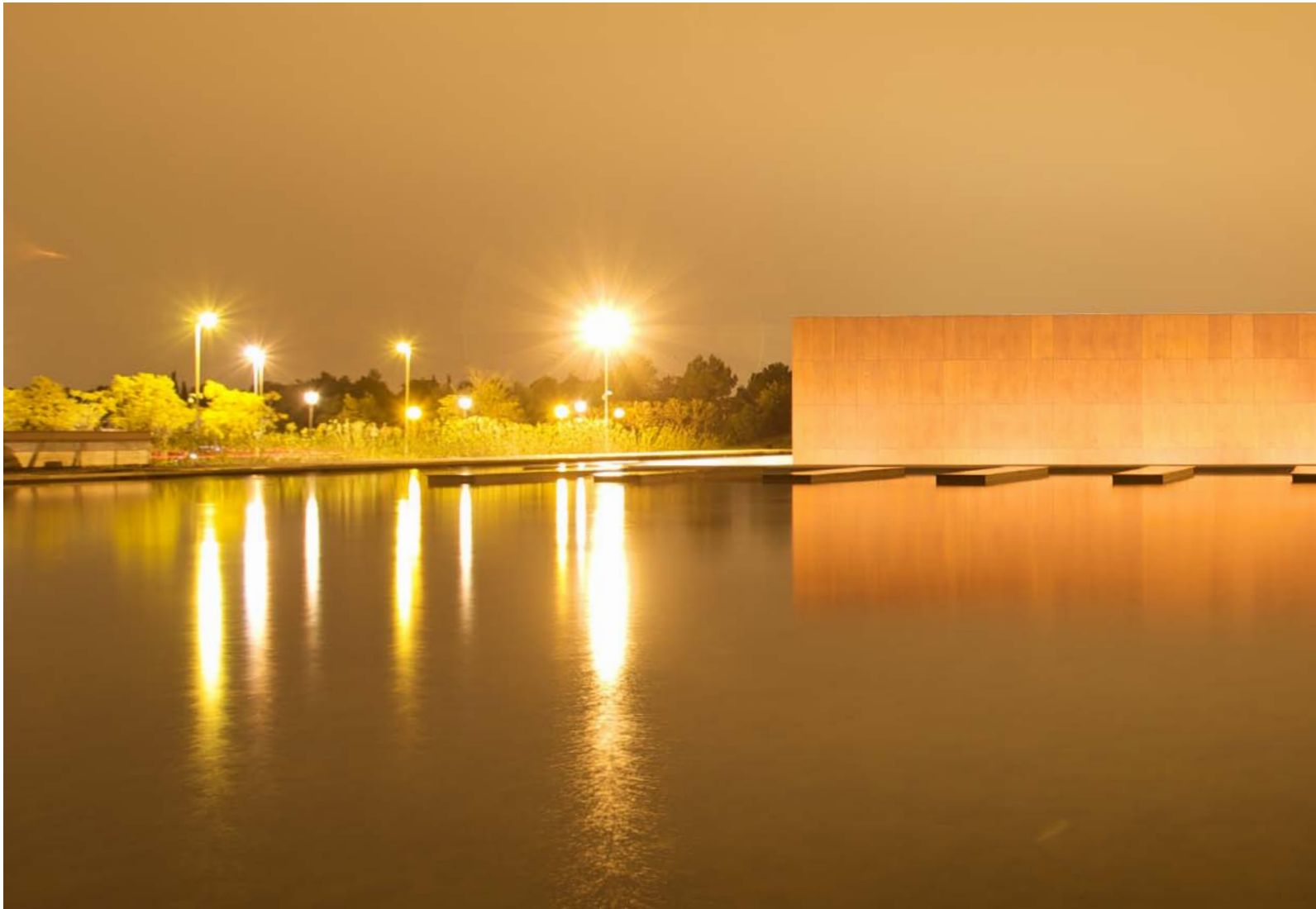
El buit en què se situa la sala principal està materialitzat amb pedra natural, tant paraments com paviments, de tal manera que reforça la idea d'excavació; sens dubte un espai quasi màgic, un espai per al repòs, un espai per al silenci.

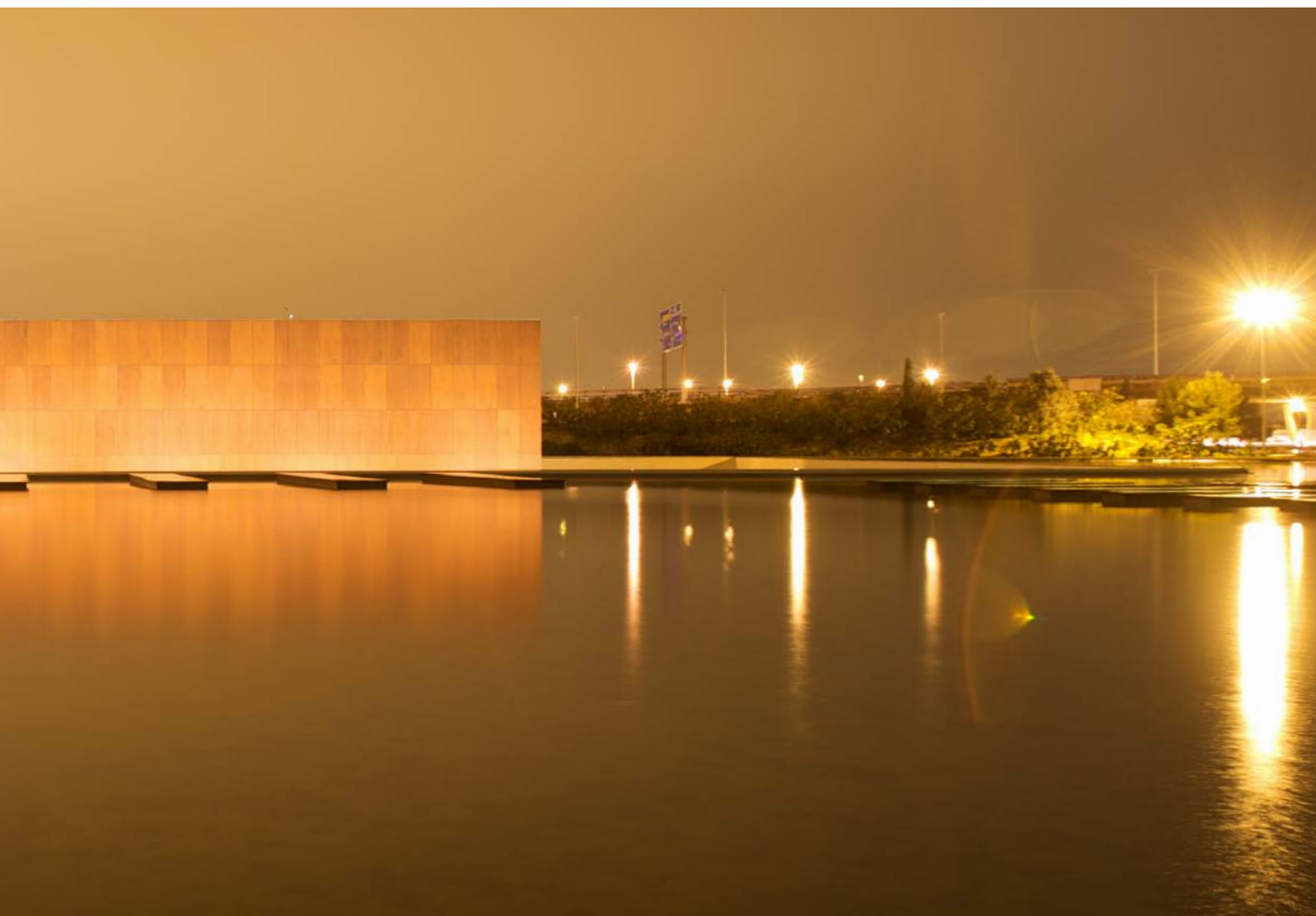
Aquest pati buit articula totes les estances de l'edifici: sales polivalents, sales cobertes, auditori a l'aire lliure i la sala principal que forma la gran caixa de fusta. S'hi accedeix a través d'una gran rampa que passa sota l'estany artificial. Les sales es despleguen en una planta única, totes sota el nivell zero de la parcel·la, amb altures iguals llevat de la sala principal que la triplica i així contribueix a marcar la seua presència en el campus.

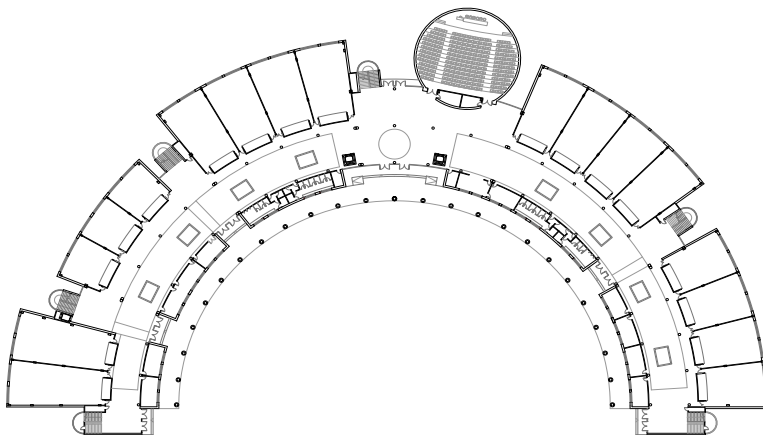

	[104]
[103]	[105]

Conscient de la seua situació privilegiada en el campus, aquest aulari general II materialitza a manera d'absis la capçalera del seu eix principal. La seua presència es fa notar: és una fita. I al seu torn, les seues disposicions en matisen les funcions amb diverses asimetries i suavitzen el cerimonial que a primera vista se'ns anuncia.

Fora, l'al·lusió a l'hemicicle d'un teatre grec o una mena d'aula magna a l'aire lliure se'ns imposa. Presideix la seua estrada una escultura abstracta, de perfils metàl·lics vermells, separada de la graderia, que alterna bancades de formigó amb corones de gespa, per un semicercle d'aigua en el qual s'endinsa un quadrat.

I a l'interior, destrament organitzat i ponderat, ens domina una imatge de foyers, o de terminal aeroportuària, amb tres altures i una vistosa estructura metàl·lica blanca de coberta, en què el vestíbul, ampli i lluminós, confereix a les aules, que es despleguen en ventall, una gran preponderància.

Aquest esplèndid hall ens suggereix que alguna cosa important deu passar al seu voltant, després d'un preàmbul tan impressionant. La seua raó de ser està en les seues ales desiguals i desigualment ritmades, entre les quals s'insereix, desplaçat de l'eix, el Paranimf circular i un rosari de nuclis de comunicació vertical rematats en semicercle.

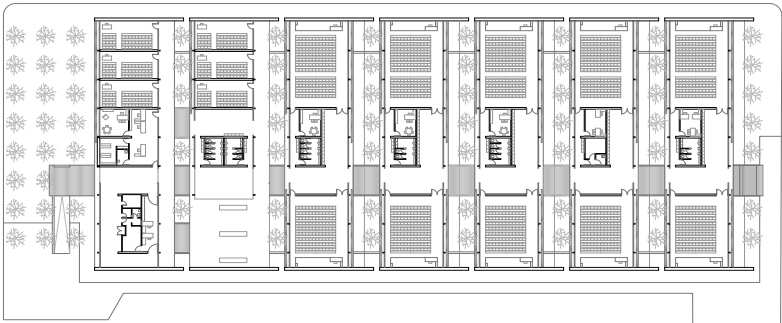

GARCÍA SOLERA, Javier		1999
	[106]	[108]
	[107]	[109]
	[110]	[111]

Som davant d'un excel·lent edifici àmpliament citat i referent de l'arquitectura espanyola de la primera dècada del segle XXI, un edifici que acumula nombrosos premis i reconeixements.

L'aulari se situa en una parcel·la de l'extrem sud-est del campus, al costat de l'edifici que acull el club social III, i que s'estén en paral·lel al vial que recorre tot el campus i a les grans àrees d'aparcament. L'entorn immediat no és favorable i l'edifici respon a aquesta situació. L'edifici es tanca en si mateix, no solament pel que fa al conjunt d'aules, sinó també, en relació amb allò que l'entorn no li ofereix: llum, zones verdes, tranquil·litat i l'aïllament que tant necessita la tasca docent.

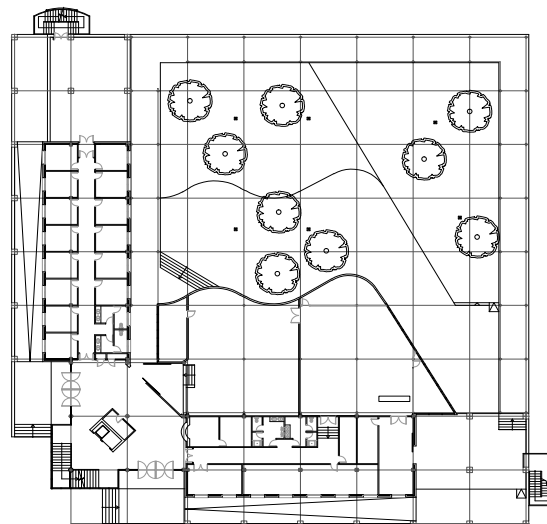
L'edifici es defineix per un conjunt de set pavellons separats entre si i connectats transversalment per un eix central que, sense uns límits clarament marcats, lliga les set peces i es perllonga per a crear els accessos a l'aulari.

La parcel·la original es va convertir en una zona verda a la qual donen els set pavellons. La separació entre aquests permet veure els espais lliures d'aquesta zona verda: els patis que permeten introduir en l'edifici les carències de l'entorn que comentàvem abans. L'edifici es presenta com una solució senzilla i elegant, una solució pròpia d'una arquitectura magistral.

Aquesta obra s'inscriu en la transició d'una arquitectura que intenta prorrogar la vigència de la modernitat per a desembocar en l'arquitectura d'alta tecnologia, la denominada high tech.

És formalment moderna: en la composició, en la puresa dels volums, en la rotunditat de les articulacions, en la severitat dels repertoris materials. Però, al mateix temps, en els seus detalls exhibeix la posada en pràctica de solucions pròpies d'una indústria avançada, que connoten el luxe del que es va conèixer com a estil internacional.

La seua disposició en L, en què les dues ales massisses articulen en l'angle el volum sobreelevat que ens rep i distribueix, abraça un espaiós vestíbul rigorosament quadrat, on la inesperada corba sinuosa que envaeix el pati posa la necessària llicència distributiva.

Una vegada superat el nivell de la planta baixa, l'esquema, acreditadament eficaç, es manté constant i orienta cap a l'exterior, en dues parts desiguals, els despatxos, mentre reserva el contorn del pati per a les aules.

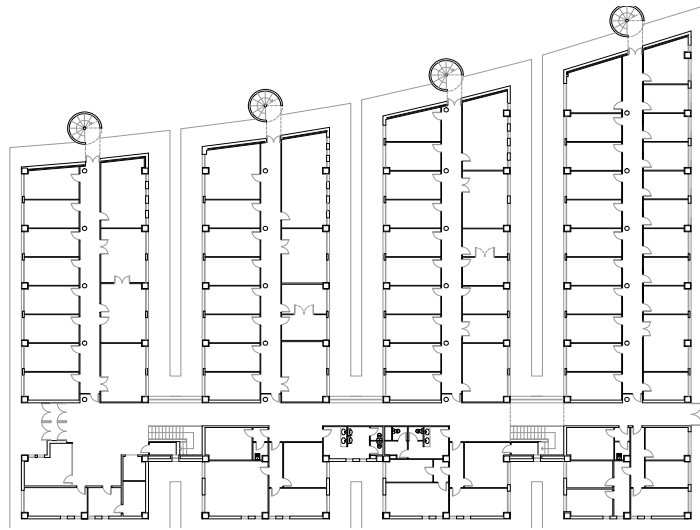
I en tota la fàbrica, des de l'escala en el cantó fins a la pèrgola que li dona la rèplica en la diagonal, el disseny enlluerna i reclama admiració per a l'espectacle de la tecnologia, sense interferir en l'organigrama del projecte, simple i clar. Al mateix temps, la qualitat d'aquest disseny tempera i suavitza l'espai generós, corregeix una possible presumpta indiferència i resol el risc de neutralitat que amenaça tot contenidor.

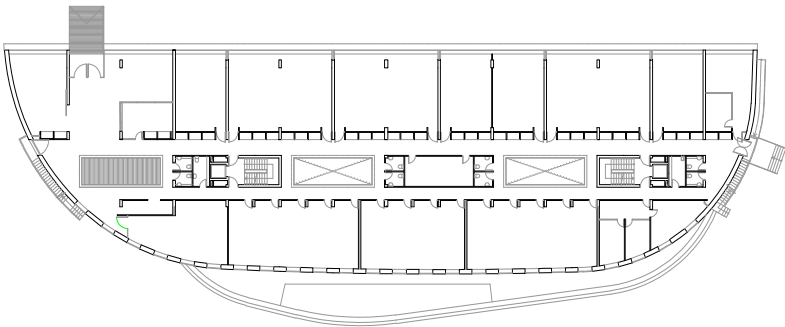
L'arquitectura aplicada en els edificis II i III de l'Escola Politècnica Superior de la UA és complexa, com també ho són els seus usos, que assumeix amb elegància les contradiccions de l'anomenada postmodernitat i que no és aliena a alguns dels seus gestos més característics. La unitat en la pluralitat és un dels seus reptes, i no el menys important, que proclama l'arc vincle, el qual, com a fons de perspectiva i eix de simetria, cavalca sobre l'avinguda que separa els dos grups de mòduls, entre dues illes del campus. La planimetria del conjunt, quatre més quatre pavellons paral·lels, es recrea, en efecte, en la seua doble condició de part d'un tot, d'una banda, i un tot de parts, d'una altra. Així, els pavellons travats entre si (tipologia en pintura) pacten amb la deguda consideració al seu entorn en la corba que descriuen les seues testeres als costats de l'avinguda, en un fons com de nimfeu clàssic. D'aquesta manera, la disciplinada geometria de les diverses funcions que integra cadascun dels blocs saluda i obri educadament pas a la perspectiva de la representació, en una composició que, vista des de fora, solemnitzava l'espai públic. A tot això s'afegeixen altres trets del vocabulari postmodern, com la doble façana, el mur que es desenganxa del cos al qual pertany per a allotjar serveis complementaris, els cilindres adossats per a les comunicacions verticals... Com va dir en el seu moment un portaveu de la postmodernitat, més no és menys.

[116]
[117]

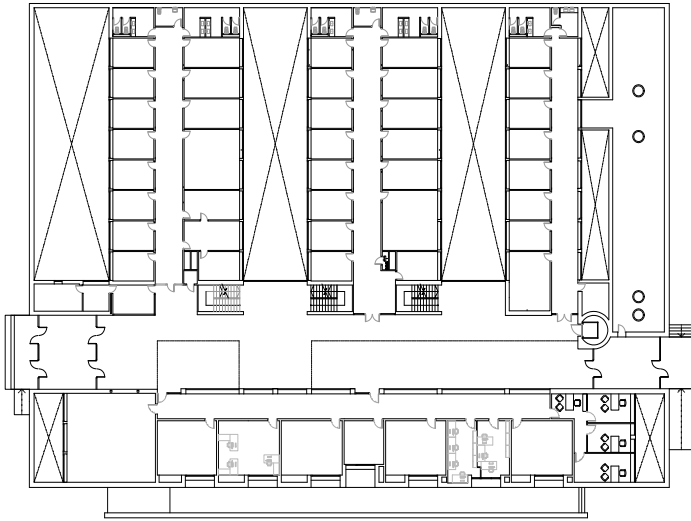
El Centre de Tecnologia Química (CTQ) és un clar exemple de com es pot concebre un edifici que crea la seua pròpia atmosfera, que viu d'esquena al seu entorn més immediat, format principalment per aparcaments i vies de circulació i que, tot i això, el caracteritza de manera decisiva. Un exemple de creació, no solament d'un edifici, sinó d'un món interior en el qual desenvolupar les pròpies capacitats. En conseqüència, amb aquest aspecte, l'edifici mostra una formalització i materialització especial, un edifici que es recolza sobre un gran pati excavat que l'oculta parcialment, que es compon de dos blocs enfrontats en paral·lel i que mostra unes façanes externes cegues, quasi inexpressives. No obstant això, les façanes enfrontades de cadascun dels blocs dialoguen, estan inclinades fins al punt de semblen voler-se tocar. Són façanes molt més permeables i permeten donar vida al pati que formen. Aquest aspecte mostra la clara intenció que té l'edifici de mirar-se cap a dins.

El desenvolupament del seu programa està resolt sobre la base d'una forta racionalitat, cosa que li permet funcionar de manera òptima. Els usos del seu interior transcorren entre circulacions dobles, i això, unit a l'ús de petits patis en el primer bloc i a la varietat d'espais, mostren un edifici que viu en el seu món interior, en el seu món particular.

[118]

[119]

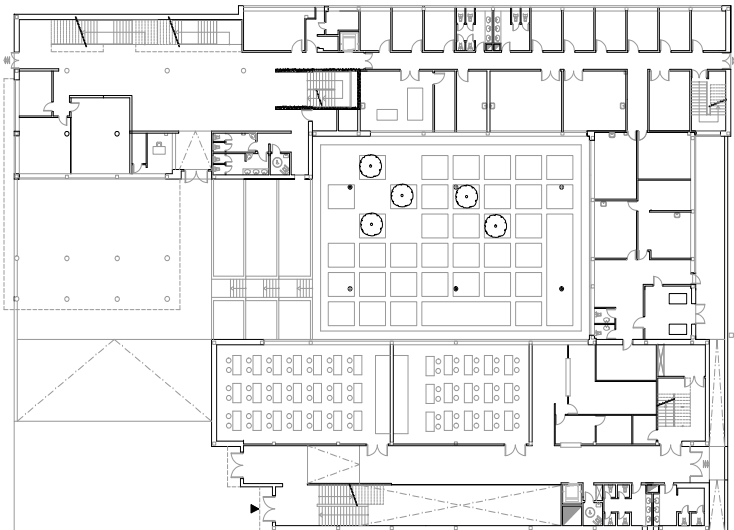
L'empremta d'aquest arquitecte és la d'un veterà mestre, catedràtic, de la generació de les obres que ennobleixen el panorama de l'arquitectura espanyola en la segona meitat del segle XX. Rigor d'estil estrictament modern, sense vel·leïtats, concessions ni vanitats, i qualitat de construcció que apura els detalls més petits. Arquitectura pura, però no purista, racional, però no racionalista, o no com a emblema d'una tendència o d'una altra, amb l'aplom d'una modernitat que ja és tradició i una avantguarda que ja és història. I per descomptat, amable en la seua severitat.

Tres impecables i clars prismes paral·lels, dos dobles i un senzill, units per una de les seues capçaleres, descansen sobre un pedestal cec de formigó i determinen la composició en pintura que descriu el seu programa de funcions, intercalant dos patis d'intimitat, ventilació i il·luminació. Cara enfora, el joc de volums amb gruixos diversos aconsegueix el punt de plasticitat matisada al qual dóna rèplica el Rectorat, amb el qual compon l'espai principal que presideix l'aulari en hemicicle, entre aquest i la Biblioteca General.

Cara endins, aquesta rotunditat queda fragmentada per la llum que l'administra. Masses i llums comparteixen la construcció d'un espai per al benestar en què la secció es visualitza en la seua mateixa perspectiva. Hi ha un encreuament de llums mediterrànies (l'autor se sent preocupat pel lloc) en els espais de triple altura. I s'hi adverteix l'ofici que no deixa caps per lligar. La dimensió precisa es deixa sentir tant en el detall constructiu com en la comoditat del seu ús ple. I certifica l'aforisme segons el qual un bon edifici ha d'estar, com un violí, ben afinat.

[120]	[122]
[121]	

L'edifici que acull les instal·lacions de l'Escola Universitària d'Òptica i Optometria es presenta com una peça contundent, robusta, que marca els límits de la parcel·la que ocupa. Un edifici resolt amb gran ofici, un edifici amb presència. Situat sobre una parcel·la rectangular, l'obra queda composta per un conjunt de blocs rectangulars disposats de tal manera que formen un gran pati central, un agradable jardí descobert a l'interior de l'edifici. La major part de les estances miren cap a aquest espai enjardinat que contribueix a establir un fort contrast amb la marcada rotunditat de l'edifici.

L'accés principal és a través d'una plaça que, connectada visualment amb el pati jardí, emfatitza la diferent percepció, per part de l'usuari, entre l'exterior i l'interior de l'edifici. Dues escales situades en el vestíbul principal de l'edifici solucionen el flux d'assistents a la gran sala de graus situada en la primera planta.

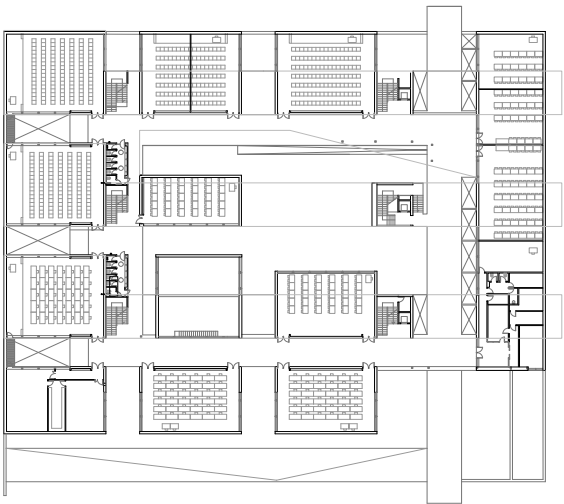
Pel que fa a l'ús, el bloc est de l'edifici, de quatre plantes, allotja l'Escola d'Òptica quasi íntegrament (despatxos de professors, laboratoris de recerca i docents). En el bloc oest se situen les aules docents. Els dos blocs s'articulen amb altres blocs transversals, un destinat a rebre els pacients amb accés des de la façana sud i un altre per a l'administració.

ALONSO, M ^a Dolores	1999
	[124]
[123]	[125]
	[126]

El quart edifici de l'Escola Politècnica Superior és conseqüència de la construcció del projecte guanyador en un important concurs internacional convocat per la Universitat d'Alacant el 1997. L'edifici està configurat sobre la base de l'estudi i solució de tres aspectes arquitectònics: la seua organització espacial i funcional, la posada en valor del clima mediterrani d'Alacant i l'ús conseqüent del pati, i la potenciació de les relacions visuals a l'interior d'aquest edifici obert.

L'escola s'organitza en dos nivells bàsics superposats, cadascun compost per dues plantes. El primer nivell està format pel conjunt d'aules i espais oberts de circulació organitzats a través d'una trama geomètrica regular i ortogonal. La planta inferior d'aquest nivell se situa sota la cota 0; no obstant això, el fet d'estar entesa com un gran pati excavat i ocupat, de manera dispersa i regular, per aules, li permet aprofitar al màxim la llum mediterrània, sent com és un edifici obert i en contacte permanent amb l'espai exterior. El segon nivell recolza en el primer i es desenvolupa sobre la base de tres blocs lineals tancats que contenen els despatxos de professors.

La geometria regular i la fragmentació del primer nivell d'aules, unit a les circulacions obertes que les envolten, proporcionen a l'edifici un interessant joc de relacions visuals.

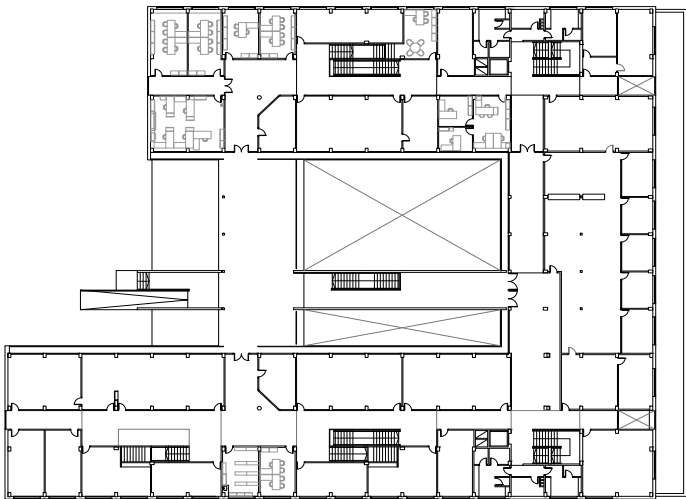

EDIFICI GERMÀ BERNÀCER

GARCÍA SOLERA, Javier

1994

[127]	[129]
[128]	

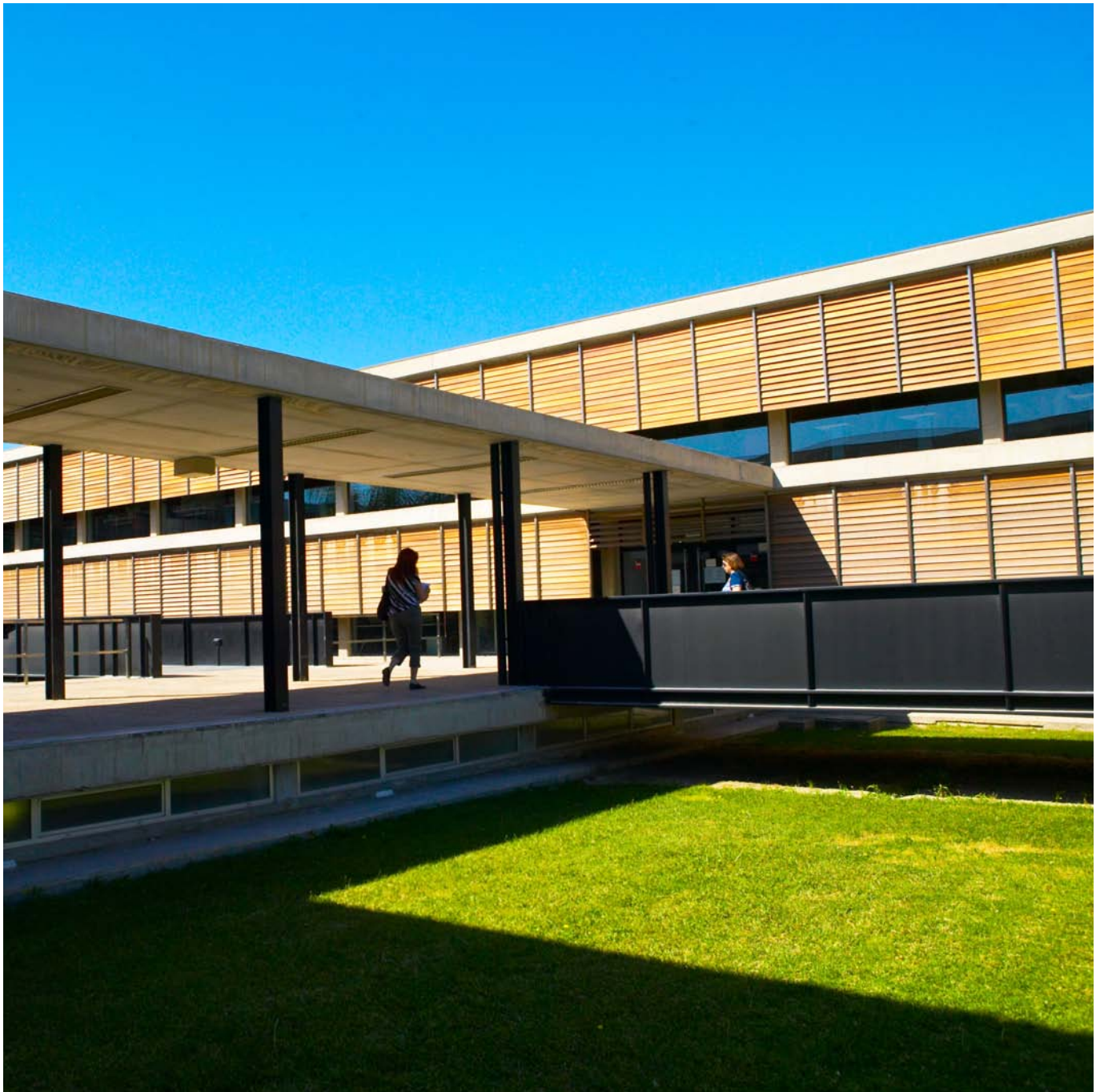

Aquest edifici al voltant d'un pati, de matriu intemporal però inusual, ja que el pati se soterra i l'edifici l'envolta en O oberta i asimètrica, és arquitectura clàssica i moderna, no a parts iguals, meitat i meitat, sinó tot de l'un i tot de l'altre, que se'ns apareix exemplar i modèlica, sense espectacle gratuït i pacientment decantat. Satura el seu solar i s'obri al seu interior, on comparteix i reparteix alegries essencials, verdor i fusta, llum i aire, en un espai que conjuga tots els seus nivells, ric en perspectives creuades.

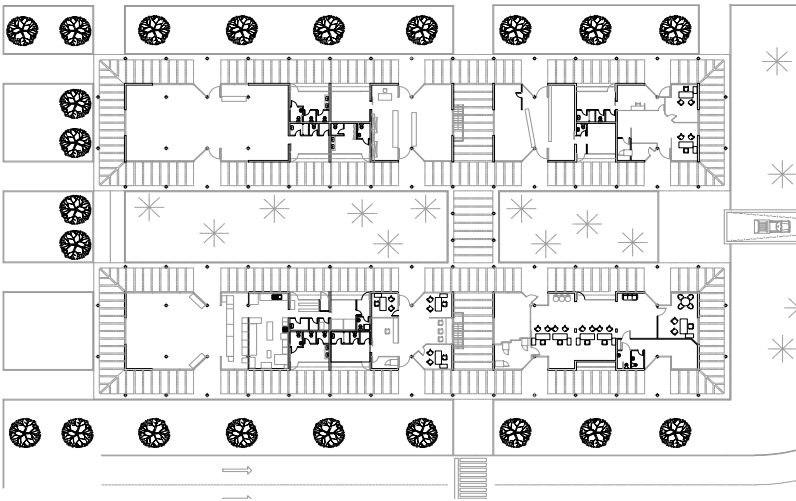
En la seua execució, del conjunt i del detall, en la complexa articulació dels volums i en la matisada adjectivació de cadascun, tot hi és modern; en efecte: espai primordial minuciosament administrat, sense malgastar, però sense escatimar, i absència de cap més ornament que no siga el dels seus materials i acabats.

Que el que es veu, rotund i esplèndid, quan es toque siga amable. Que la severitat del formigó prefabricat pesat, atractiva vista des de lluny, se'ns faça, de prop, en la fusta dels filtres, sòls i passamans, tangible i afectuosa. Que l'arquitectura, després del salt d'escala de fora endins, que canalitza la discreta i suau passarel·la que travessa el pòrtic, viscuda, no disminuïska l'atractiu de la seua contemplació. És arquitectura fotogrènica, però generosa i càlida alhora. Diàfana en aparença, però complexa en el recorregut dels seus espais dinàmics, a cavall entre l'horitzontalitat i la verticalitat. Tot sembla que estiga previst i, tanmateix, està oberta a l'imprevisible. El seu ordre evident s'adapta als avatars de la vida.

El gir al voltant de si mateix, el patró d'aquest centre comercial, veí seu i obra del mateix arquitecte, és el trànsit que genera de manera espontània i natural un carrer per a vianants.

Però hi ha un cert aire estilístic que agermana el Club Social II i aquest centre comercial: respon a l'assumpció que, en la nostra era de globalització, l'aspecte comercial (i, per tant, lúdic) i l'aspecte social (entès com les relacions públiques) són sovint intercanviables, ja que els dos al·ludeixen al plaer que produeix l'intercanvi i la trobada, que necessiten àmbits d'atractiu semblant, cosa que permet la creació d'un espai lleuger, obert, fluid i afable.

Filtres de diverses espècies, horitzontals i verticals, de llums i d'ombres, d'imatges i d'atmosferes, condicionen, amb gracilitat i delicadesa, recintes diversos, o més ben dit, diversitats al llarg d'un passeig únic, en un ordre gens rígid.

En la disposició doblement seriada dels serveis que aquest centre comercial ens ofereix, com les edificacions d'un carrer porticat, res no és tancat, però tot està embolcallat en el teixit de pèrgoles, apte per al multiús, siga d'oci o de negoci, i a punt per a tot el que es presente a cada pas. Una arquitectura, com l'oportunitat que atén, àmplia, relaxada i ben administrada.

CLUB SOCIAL II

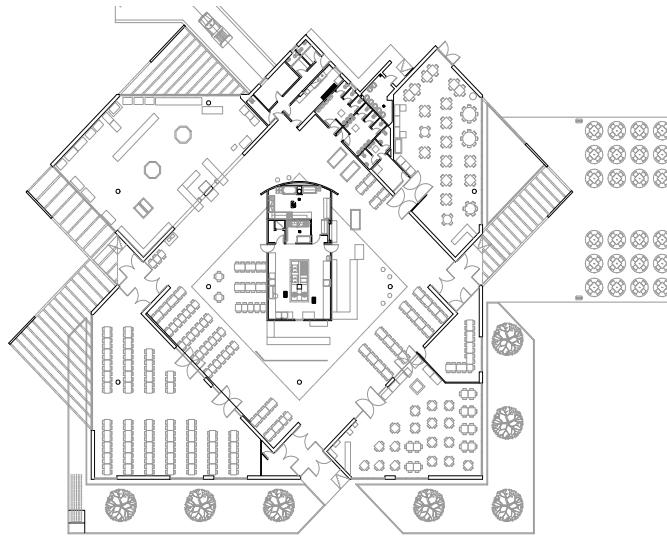
MARTÍNEZ PLANELLES, Luis

1995

32

[131]

[132]

Per a poder entendre aquest edifici és necessari partir de la definició de la parcel·la on s'alça: tres blocs existents de la Facultat de Ciències l'ocupen formant una plaça oberta. L'edifici de la cafeteria se situa en la parcel·la de tal manera que tanca aquesta plaça i configura un nou espai obert per al campus.

L'organització de l'espai interior de l'edifici és conseqüència de les condicions funcionals a les quals ha de respondre: un espai longitudinal continu que parteix d'un menjador i acaba en una cafeteria.

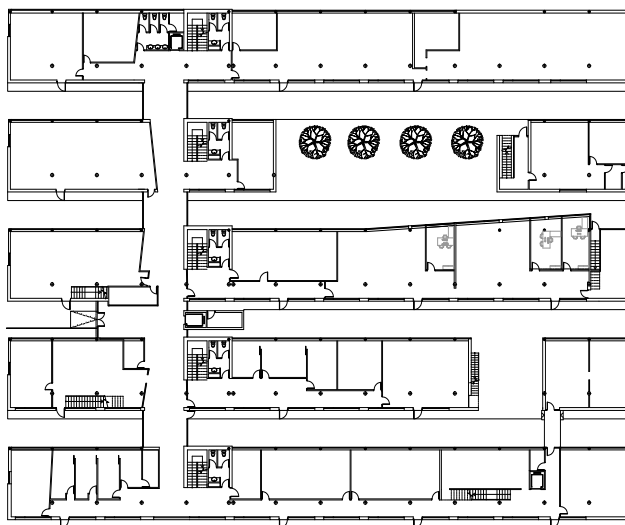
El disseny de les façanes és coherent amb la situació de l'edifici: la façana est es presenta totalment vidriada amb l'objectiu de fomentar les relacions amb la plaça creada, de manera que la façana oest que delimita la zona de cuines queda pràcticament cega.

[133]

[134]

[135]

Es nota, en el millor sentit, que els autors d'aquestes complexes arquitectures són professors de la disciplina que prepara per al aquest ofici. Perquè hi detectem aquell punt de lliçó, ni arrogant ni impertinent, pel qual tota arquitectura digna es descriu i s'explica a si mateixa. És pedagògica, per naturalesa i per art.

Això és així, semblen dir-nos els edificis. Ha de ser així. Com seguint els passos «que cal fer», segons el protocol heretat de la Il·lustració, els arquitectes se sotmeten a un cànon segur de projecte, que l'obra no oculta. Sobre una parcel·la de 70 per 54 metres al sud-est del campus, cinc ales iguals creuades transversalment en doble pinta, imposen un ordre global, matisat en una segona escala per variacions subtils que les adequen a les diferents funcions en joc. I allotgen patis oberts en les dues capçaleres amb els quals comuniquen o no, segons convé. Aquesta és la certesa d'aquesta arquitectura, que objectiva, en la mesura que pot, l'administració de l'espai: per això és exemplar. La síntesi rotunda que proclamen els cinc pavellons paral·lels s'inscriu entre dues anàlisis: l'antecedent del campus, on s'insereix, i la que respon a les funcions que serveix.

I aquestes funcions determinen els seus accidents o variacions, paraments que es torcen, plecs i escales que s'afegeixen, buits en posicions i dimensions irregulars, sempre a requeriment dels usos i mai més enllà del que és imprescindible. Això assegura la correcta conjugació de plantes, alçats i seccions, coherents en un mateix concepte, que les perspectives reals del complex edificat visualitzen in situ, i així contribueixen a la seua intel·ligibilitat fàcil i immediata.

OBRES REALITZADES DESPRÉS DEL 2000

L'any 2000, el campus de la Universitat d'Alacant estava pràcticament consolidat, de manera que durant la dècada següent únicament s'hi van fer intervencions puntuals. Les actuacions responien principalment a tres situacions: la remodelació d'espais o edificis que s'havien d'adequar a una nova circumstància, la implantació d'edificis no previstos inicialment i l'ocupació d'algun espai vacant.

Respecte del primer grup d'obres que es fan en aquest període, l'accés est i el Taller d'Imatge, vénen motivades per implantació de la línia 2 de tramvia que uneix Alacant i Sant Vicent del Raspeig, i que transcorre pel límit est del campus i obliga a adequar els

edificis i accessos que en queden afectats. En el segon cas, sorgeix el Centre de Control de Seguretat, un edifici que substitueix una instal·lació provisional amb aquesta funció, i que no estava previst en l'ordenació inicial del campus. Finalment, en el tercer cas, a banda d'algun pavelló esportiu, s'edifica el Club Social III, que ofereix els serveis de restauració en l'extrem sud-est del recinte universitari.

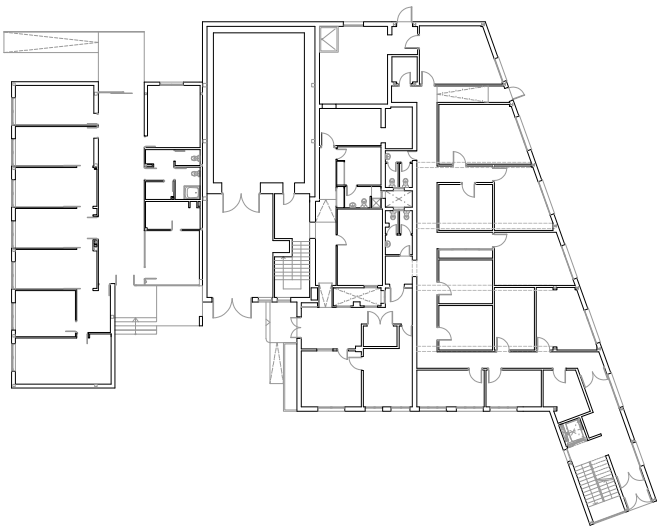
Amb aquestes intervencions, l'edificabilitat del campus queda saturada i, per tant, l'ampliació de la Universitat en altres terrenys limítrofs es fa imprescindible a partir d'aquest moment.

- 06_ Edifici polivalent I
- 43_ Club Social III
- 46_Centre de Control de Seguretat
- 47_ TRAM- Accés a la Universitat

Aquest edifici està situat al final d'una sèrie de construccions pertanyents a la primera època de la Universitat, caracteritzades pels volums blancs i una escala continguda. En aquesta part del campus tots els edificis apareixen protegits per barreres d'arbrat que visualment i acústicament els aïllen de la part posterior del trànsit rodat i de la zona d'aparcament.

El programa funcional inclou despatxos mèdics, sales de tractament, recepció i sala d'espera. L'espai més rellevant és la sala d'espera, la qual actua com un eix de doble «pinta» que dóna accés als diferents espais i separa dues sèries de sales.

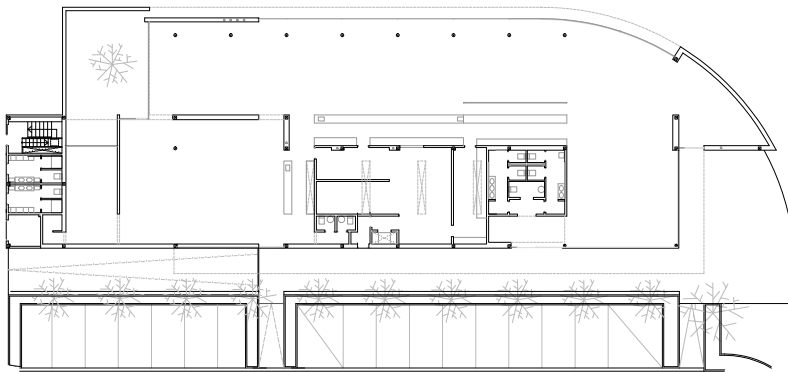
L'edifici es resol amb una planta única, que s'eleva aproximadament 80 cm sobre l'espai públic. S'hi accedeix a través d'una escalinata en la façana sud-est i una rampa per la façana nord-oest. Es tracta d'una nova construcció que s'adossa a un edifici existent, amb la coberta (llosa massissa de formigó) col·locada en un nivell intermedi, cosa que li permet generar una gran visera plegada en l'accés, i una entrada de llum de ponent en el vestíbul, per damunt del bloc lateral de despatxos.

Les principals relacions visuals amb l'entorn verd es produeixen en l'espai de la sala d'espera, que compta amb il·luminació natural de forma directa (direcció nord-sud) i indirecta (a través del salt existent entre la carcassa i les peces interiors), i que proporciona un dels valors principals de l'edifici, la transparència interior-exterior.

[139]

[140]

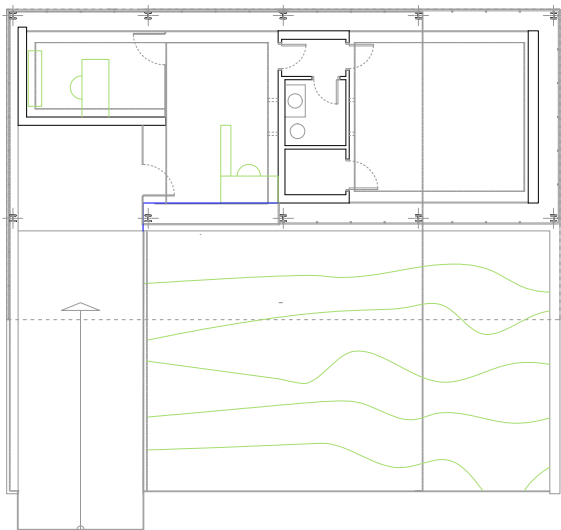

Projectat originàriament com una nau neutra, durant anys va funcionar com a aulari de l'Escola Politècnica Superior. Com a tret principal cal destacar-ne el marcat caràcter d'espai tancat i construcció pesada.

Amb aquest punt de partida, el projecte que transforma la nau aulari en cafeteria proposa un pati interior que reforça, juntament amb la seua materialitat pètria, el caràcter tancat que presenta l'edifici des de la seua concepció original.

L'espai interior de la cafeteria s'organitza en tres parts: barra i cuina en la part central, menjador en l'ala oest, i cafeteria i reservats en el lateral est.

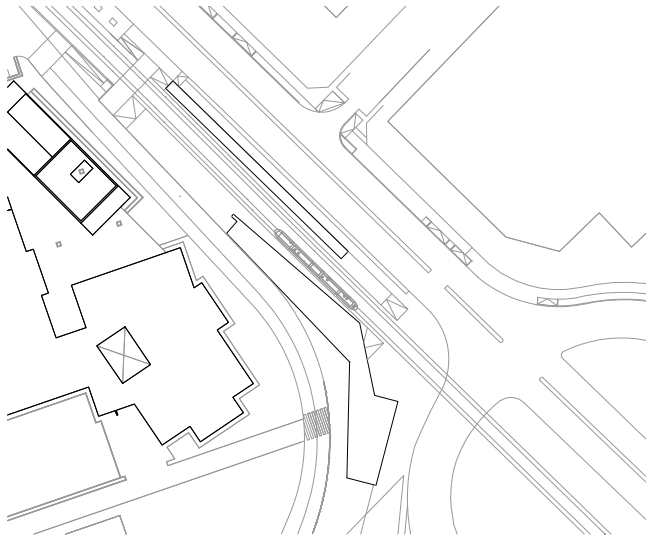
Situat en la primera revolta del tram d'accés des de la rotonda de l'autovia del Mediterrani, el pavelló matisa la seua necessària condició de presència i opacitat a partir de la voluntat d'incorporar una certa transparència en la seua part central.

Es disposa sobre una base elevada de la qual emergeixen unes pantalles i pilars metàl·lics que suporten una llosa vista amb una gran volada cap al sud-est, on hi ha l'accés. Aquesta llosa es remata amb un plafó perimetral de formigó, similar a altres edificis del campus, que permet ocultar l'aïllament i la impermeabilització.

L'accés es fa sobre una suau rampa en el cantó sud, i per una superfície enjardinada en la resta de la façana sud-est. El terra és de pissarra, mentre que les superfícies paredades són en sec mitjançant panells opacs o vidre que produeixen una pell doble en tot el perímetre amb un espai d'uns 70 cm, accessible solament per a manteniment i que crea una zona en penombra per a vigilar sense ser vist a través d'una gelosia de perfils d'alumini.

El programa funcional s'ordena en relació amb el seu espai principal o sala de control des del qual es vigila amb càmeres de videovigilància la totalitat del campus, amb una petita recepció per a l'atenció al públic, una oficina per al responsable de control, un lavabo i unes habitacions annexes.

La nova de la línia de tramvia entre Alacant i Sant Vicent del Raspeig, que trancorre al costat del límit est del campus, incorpora una nova estació en un dels accessos a la Universitat.

El disseny d'aquesta parada va ser el resultat d'un concurs d'idees en el qual van participar estudiants d'Arquitectura de totes les escoles espanyoles, tutelats per un professor que s'encarregava de definir i dirigir el projecte guanyador. El projecte escollit, i que finalment s'executaria, proposava una intervenció integral en la qual no solament es projectava una nova parada de tramvia, sinó que es dissenyava tot l'accés est a la Universitat, remodelant tant la configuració visual com els accessos per a vehicles i per als vianants.

Des del punt de vista funcional, aquesta nova intervenció emfatitza l'accés per als vianants, dóna continuïtat als recorreguts des de la parada cap a l'interior del campus i evita les cruïlles.

Per al disseny de l'estació del tramvia en si es proposen dues andanes exteriors cobertes que responen als diferents contextos existents en cadascun dels costats: els límits de l'andana situada al costat del vial rodut que uneix les dues ciutats es construeix amb un mur de formigó cec, que aïlla aquest espai de la circulació rodada; per la seua banda, el parament vertical de l'andana propera al campus es materialitza amb perfils metàl·lics que permeten la permeabilitat visual i l'apropiació de l'espai interior del campus.

AMPLIACIÓ DE LA UNIVERSITAT

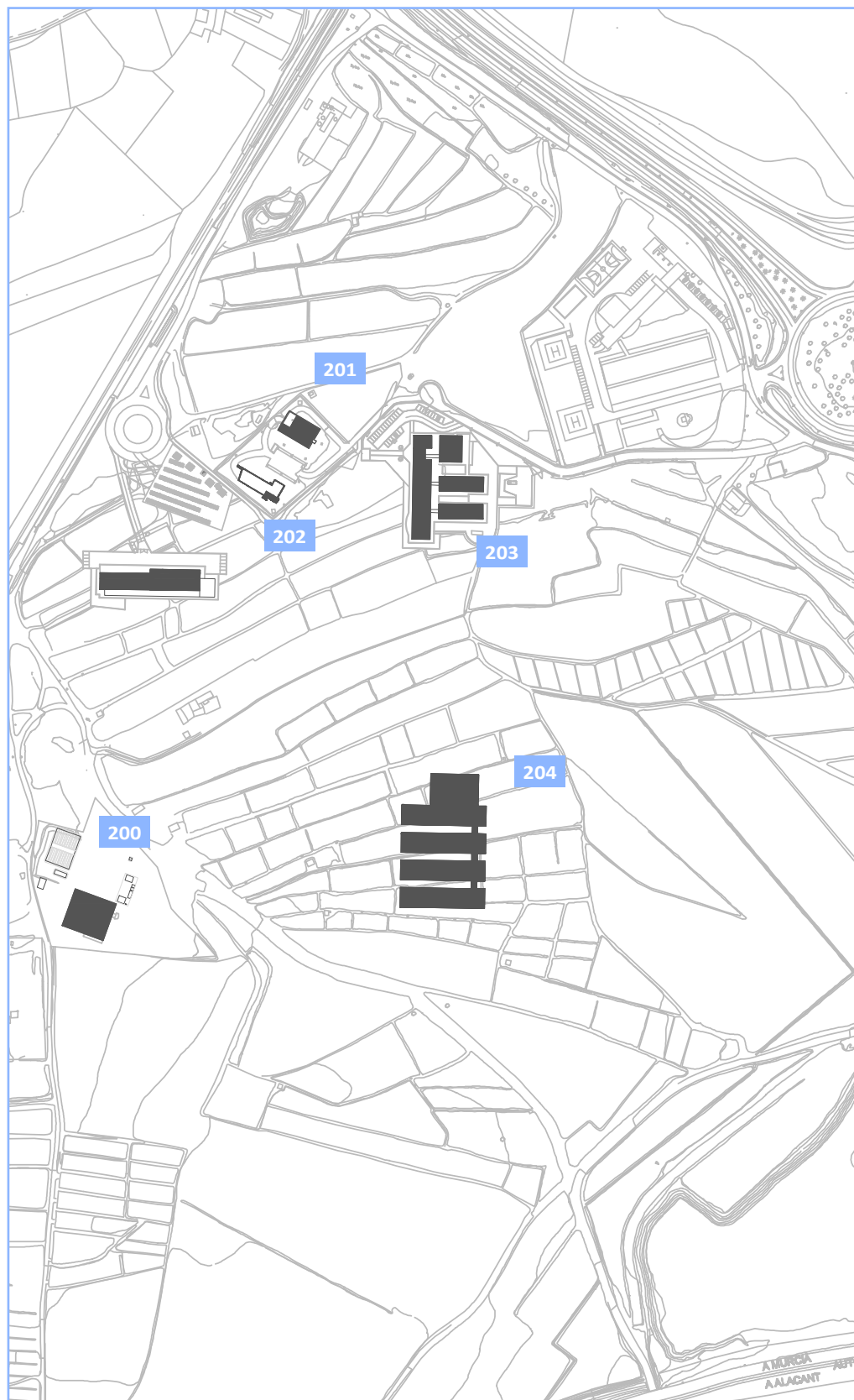
A partir d'un campus modern, però completament consolidat i ocupat, l'ampliació de la Universitat planteja el creixement del seu territori, la millora de les instal·lacions i els espais d'excel·lència indispensables per al futur.

La seua implantació permetrà connectar el campus tant amb la ciutat d'Alacant a través del desenvolupament del seu municipi, com amb Sant Vicent del Raspeig, al qual ja està vinculat. Si el campus actual creix a partir de l'antic aeròdrom militar i manté aquestes referències històriques en el seu patrimoni, traçat i edificis emblemàtics —com la torre de control, l'hangar d'aeronaus o els pavellons, relata aquest llibre—, el projecte d'ampliació pren com a referència aquest mateix traçat, amb el qual connecta

des del començament i utilitza com a base.

El plantejament de la nova extensió pretén esponjar el campus actual, ampliar la qualitat de l'espai docent i optimitzar la superfície dedicada a la recerca i la transferència del coneixement. La recerca guanya protagonisme i mostra les seues necessitats i exigències des del principi de la concepció, i les fa compatibles a través de la figura del Parc Científic. Parlar de l'ampliació de la Universitat és parlar del futur, de millorar la docència i la recerca, de transferir-la al món empresarial i acostar-se socialment i culturalment a la ciutat i als seus habitants. És l'aposta real per una major creació i transmissió de coneixement, d'intercanvi de continguts i actuacions.

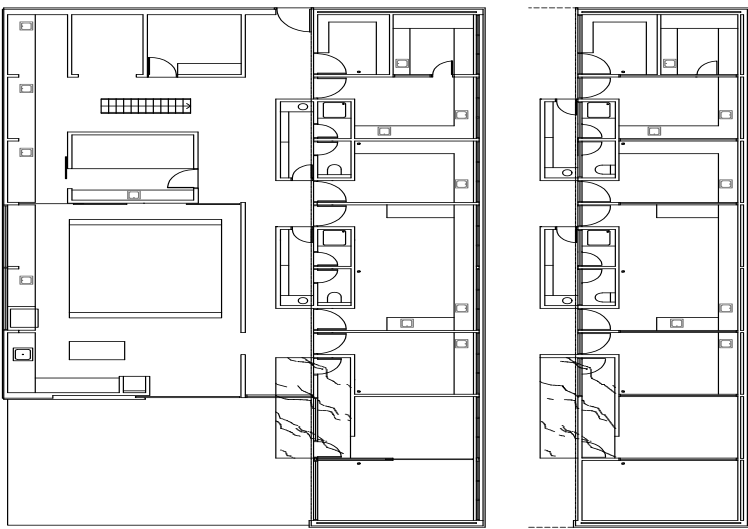

- 200_ Planta Fotovoltaica
- 201_ Estabulari
- 202_ Petrologia
- 203_ Serveis Tècnics d'Investigació
- 204_ Instituts d'Investigació
- 702_ Facultat d'Educació

L'edifici es divideix en dues parts que es diferencien tant des del punt de vista funcional com des del punt de vista conceptual.

D'una banda, l'àrea de treball industrial, que ocupa la nau de secció corba, de més altura i organitzada com un espai únic que desenvolupa de manera seqüencial tot el procés de manipulació de les pedres. Dins d'aquesta part se situen totes les màquines de manipulació i preparació de mostres separades per tancaments lleugers o pesats de baixa altura, que permeten una lectura unitària del sostre interior, i està prevista fins i tot la possibilitat d'utilitzar un carril i un pont fent servir uns murs de formigó que arriben fins a mitja altura interior.

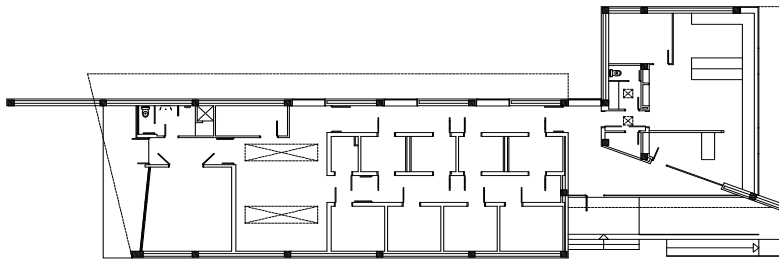
I d'altra banda, l'àrea de treball de recerca, desenvolupada en una peça de més baixa altura en la qual se situen els laboratoris i una petita zona de recepció i administració.

La diferència d'altura entre les parts permet una entrada de llum en la nau que queda matisada per la disposició d'unes lamel·les en l'últim tram de la coberta. La secció corba de la nau es construeix a partir de pòrtics metàl·lics extremadament lleugers i esvelts mitjançant cordons de perfils tubulars, que es reforcen amb doble xapa quan és necessari (prop dels suports), s'alleugereixen amb buits viereendel (tram horitzontal), o bé es diagonalitzen (tram corbat de nau), arrancant des de l'estructura de formigó del terra i acabant mitjançant una coberta multicapa de plafons de xapa galvanitzada i lamel·les d'alumini anoditzada.

[148]

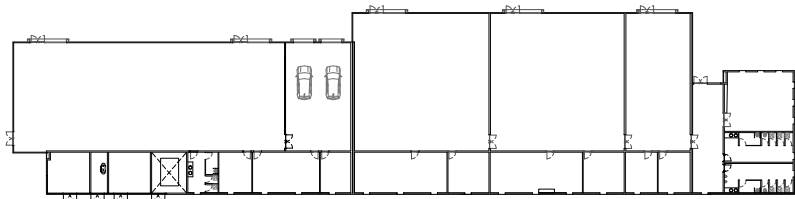
[149]

L'edifici de l'estabulari està situat en l'àrea d'ampliació del campus de la Universitat d'Alacant davant de l'edifici de Petrologia.

La configuració volumètrica de l'edifici és clara, està format per dues peces prismàtiques blanques de diferent altura. La més gran de les dues exerceix la funció de capçalera de l'edifici i marca el punt d'accés. Conté una sèrie de despatxos i laboratoris habilitats per a acollir diferents tipus de gàbies i cabines d'ambient controlat entre altres peces de laboratori, i està destinat a facilitar al conjunt de la Universitat els animals, instal·lacions, material i equipament necessaris per a projectes de recerca o tasques docents.

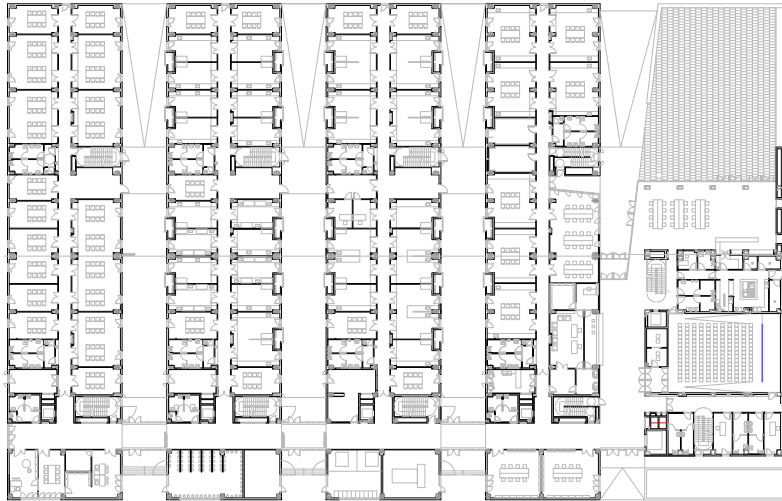

La nau de suport al Parc Científic se situa en els terrenys annexos al campus universitari i s'integra al costat de la nau de tallers mecànics en un conjunt edificatori comú. La nau de suport consta de dos cossos clarament diferenciats.

En un costat, la nau amb tres àrees diferenciades (manteniment, jardineria i neteja) resolta estructuralment com una nau porticada de 16,75 metres de llum i cinc pòrtics cada 8,20 metres. La coberta d'aquest volum és inclinada a una única aigua, amb un pendent del 7 %, de manera que l'altura lliure en el punt més baix és de 6 metres. Sobre la façana principal s'obri un lucernari corregut orientat al nord que permet una il·luminació neutra i homogènia, sense enlluernaments. Els tancaments de la nau principal són de xapa d'acer galvanitzat, amb dos tipus de xapa, una d'acanaladura vertical que cobreix la coberta i baixa per la façana posterior, i una altra xapa, amb acanaladura horitzontal per a la façana principal.

En l'altre costat, el volum del mòdul de serveis es resol amb panells prefabricats de formigó en què s'integren les finestres verticals. Aquesta àrea s'usa per a oficines, vestuaris, sales polivalents, magatzems, menjador, etc. L'altura del volum és de 4,5 metres i s'adossa al cos principal. La superfície total de la nau de suport és de 1.086,53 metres quadrats construïts.

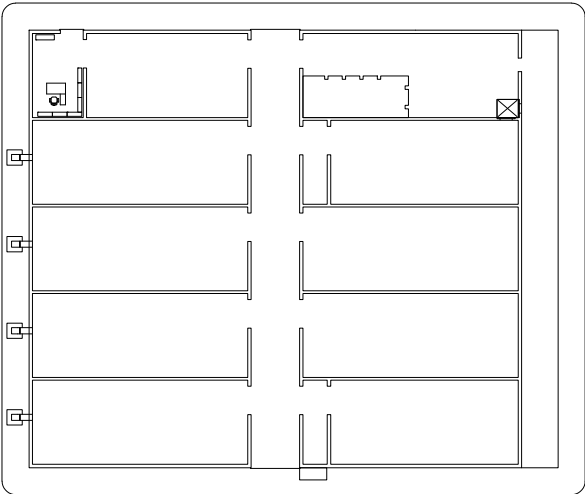

Aquest edifici dóna resposta a la creixent necessitat d'espais destinats a instituts universitaris de recerca. La rellevància de l'activitat investigadora a través dels instituts de la Universitat d'Alacant ha tingut un important desenvolupament durant els últims anys, i aquest edifici acull uns quants d'aquests instituts i les seues activitats.

Aquest projecte agrupa cinc naus rectangulars, unides per un bloc comú que funciona com a accés al mateix recinte i marca la direccionalitat de l'edifici. Funcionalment s'organitza en tres plantes en altura i una planta de soterrani. La planta de soterrani es compartimenta en habitacles utilitzats com a magatzem. Les tres naus de la planta baixa són utilitzades per a la recerca informàtica, electroquímica, CIBIO i llengües modernes, respectivament, mentre que la resta s'utilitza per a serveis comuns com cafeteria o sala d'actes i tallers. La segona planta conté les aules i els laboratoris pertanyents a cadascun dels departaments esmentats anteriorment. Finalment, en la segona planta hi ha l'Institut per a l'Estudi del Medi Ambient Ramon Margalef, l'Institut de Síntesi Orgànica, l'Institut de Materials i l'Institut d'Enginyeria dels Processos Químics.

La planta fotovoltaica de 100 kW es troba situada en els terrenns annexos al campus universitari, en el denominat Parc Científic, entre les parcel·les 27 i 30 del polígon 44.

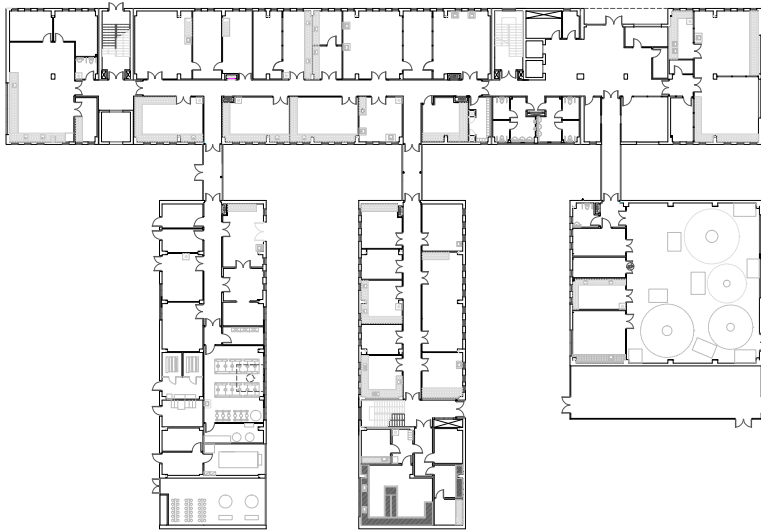
La instal·lació és una aposta de la Universitat per construir un model mediambiental sostenible integrant un model de producció d'energia net a través de les energies renovables. Els beneficis de la instal·lació són:

- Mediambientals: reducció d'emissions de gasos CO₂, SO₂ i NO_x.
- Estalvi i eficiència energètics: aprofitament de recursos de l'emplaçament i introducció de noves tecnologies en la Universitat amb l'objectiu de fer efectives les polítiques ambientals.
- Estratègia i seguretat de subministrament elèctric: reduint la dependència de subministrament.
- Exemple de desenvolupament sostenible: dotar el campus d'una imatge ecològica i innovadora.

El sistema fotovoltaic es compon de panells monocristal·lins o policristal·lins sobre estructures fixes i mòbils, a més de panells de tipus amorf amb inversors per a aconseguir la potència de disseny.

La versatilitat de la instal·lació permet la inserció de noves estructures i la realització d'anàlisis de rendiments a través dels equips situats en la sala d'inversors.

[156]

[157]

L'edifici se situa en una parcel·la d'uns 5.000 m² en la zona d'expansió del campus, connectat visualment i físicament amb l'eix transversal de l'aulari I, amb accés per als vianants en l'extrem nord-oest de la parcel·la i per al trànsit rodat en el sud-est.

Consta d'uns 5.700 m² construïts en planta baixa i dos pisos, i acull unitats de recerca vinculades principalment a la Facultat de Ciències de la Universitat d'Alacant.

Ja des del projecte presentat al concurs es planteja una solució flexible per a la seua compartimentació, amb diverses opcions de creixement futur sobre la base d'un esquema general en forma de «pinta» transformable en un altre d'«espina» en el cas que s'afegisquen nous blocs, i flexible quant a l'aparcament de vehicles de diferents tipus, circulació de persones i accessibilitat sense barreres.

Els materials usats en la façana de l'edifici varien tenint en compte l'orientació i l'esquema general de disposició.

Els buits han sigut tractats manera diferent segons formen part del basament o de la banda superior: en el primer cas, la proporció és més vertical i es repeteixen formant sèries, mentre que en el segon cas tenen una clara direccionalitat horitzontal i presenten tres variants per a adaptar-se als diversos usos interiors.

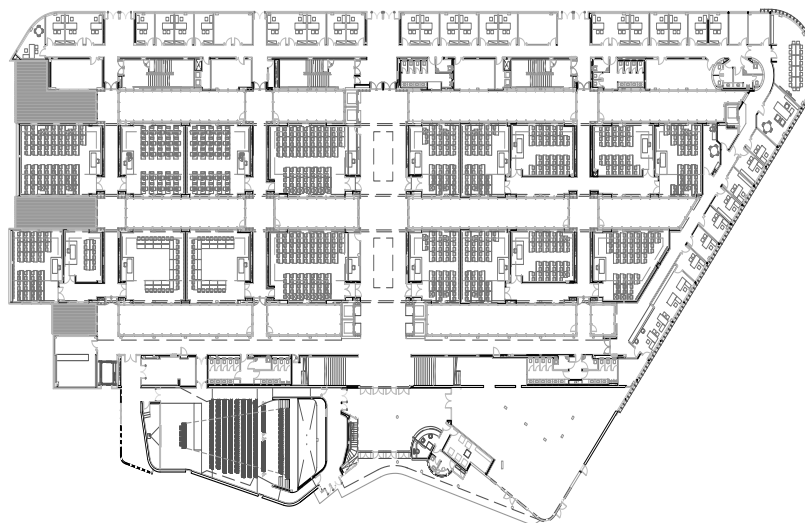
Es tracta d'una construcció situada fora del perímetre tancat del campus, motiu pel qual el projecte presta una atenció especial a la connexió el nucli principal. Es proposa una tipologia pròpia de l'ensenyament, adaptada a un disseny administratiu i a l'àmbit universitari, amb un edifici desjerarquitzat, solidari i accessible. A més, la solució permet modificacions funcionals i ampliacions, i és compatible amb l'ordenació del nou Pla Especial en límit del campus universitari.

El volum plantejat converteix els dos usos programàtics principals de les bases del concurs (aulari i departaments) en uns blocs paral·lels de planta baixa i dos pisos que engloben la resta d'usos, i que disposen de patis longitudinals connectats entre si mitjançant passarel·les o ponts. Així, sota un gran mur estructural de formigó vist a la façana sud, apareix l'accés principal des del qual es comunica amb l'eix sud-nord; i des d'ací s'accedeix directament a l'eix est-oest, on hi ha les grans escalinates de connexió entre nivells.

Des del punt de vista dels usos, el primer bloc conté la zona d'accés i peces especials com la sala d'actes i la cafeteria. La sala d'actes té capacitat per a 350 persones, es tanca mitjançant murs de formigó vist i està dotada de dos amfiteatres amb accés des dels nivells superiors. És significativa la solució de coberta en aquest bloc, que unifica, mitjançant una seqüència de pendents suaus, els sostres de la sala d'actes i dels espais d'expressió corporal i plàstica.

El segon i tercer blocs corresponen a les aules. S'hi ha realitzat una distribució equitativa en els tres nivells. Així, les aules d'ús general es disposen aparellades dos a dos i separades per un envà mòbil que, en cas de necessitat, permet convertir-les en un espai únic. Altres aules especials (expressió corporal i plàstica) es disposen damunt de l'accés i estan dotades de doble altura.

En l'últim nivell d'aquests blocs (a una cota +7,52 m) se situa la biblioteca, adaptada a la forma dels blocs, i en la qual se situen els despatxos, l'hemeroteca i dipòsit

d'accés lliure, la sala de lectura, la sala d'hemeroteca, les zones de treball intern i les aules d'informàtica.

El quart i últim bloc envolta perimetralment l'àrea d'aules al nord i a l'est, on se situen els despatxos i els seminaris de la zona departamental, com la secretaria administrativa, les delegacions d'alumnes i els despatxos de l'equip deganal. Als despatxos dels professors s'accedeix a través d'una entrada independent en la façana nord.

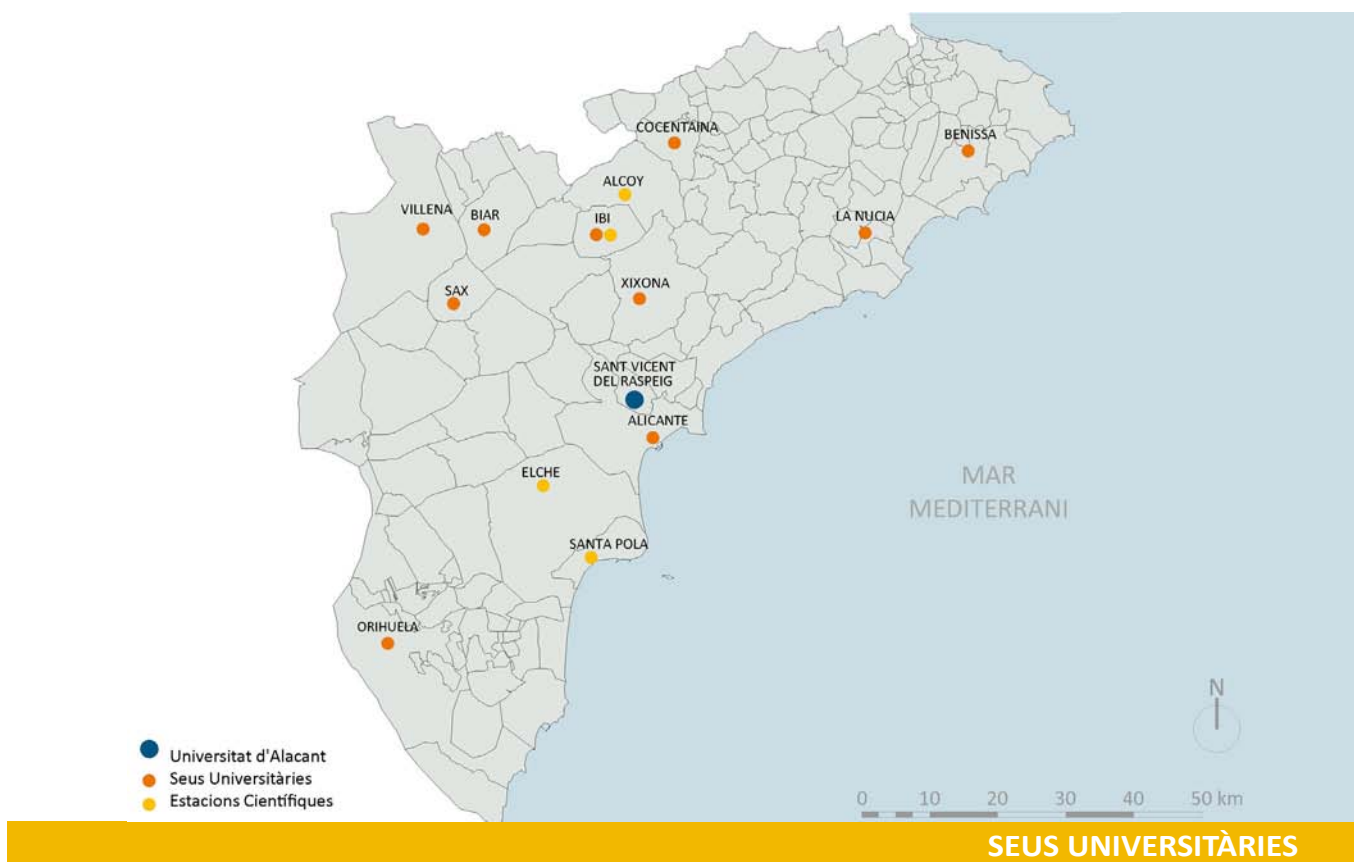
Les comunicacions verticals queden situades al costat de l'eix sud-nord (els ascensors públics), a l'est (els ascensors d'accés departamental) i al sud-oest (muntacàrregues d'instal·lacions i manteniment). Per la seua banda, les passarel·les entre blocs actuen com a espais d'eixamplament dels passadissos i com a connectors visuals cap als patis.

Finalment, l'estructura utilitza forjats de plaques alveolars o reticulars, recolzats en pòrtics de formigó amb bigues despenjades o en murs paret.

Una de les característiques territorials més rellevants de les comarques d'Alacant és el seu sistema de ciutats, que forma una xarxa policèntrica amb localitats de dimensions intermèdies que entrellaça tot el territori. Aquesta característica singular la diferencia de les altres províncies valencianes i de les dues províncies limítrofes de Múrcia i Albacete.

Aquesta particularitat territorial s'ha traslladat també a la realitat universitària, i així, la Universitat d'Alacant disposa d'una sèrie de seus i d'estacions científiques repartides al llarg de tota la província que possibiliten l'expansió de la Universitat a un àmbit més ampli.

La presència de la Universitat d'Alacant en el conjunt de poblacions de la província té un origen tan llunyà com la mateixa institució universitària, ja que des de la dècada dels 80, a través d'un acord amb la llavors Caja de Ahorros del Mediterráneo, s'impartien cursos en els diferents municipis de la geografia alacantina. Aquesta tradició inicial s'ha mantingut a través de nous diversos acords

amb institucions públiques i entitats privades fins que, recentment, s'ha consolidat en la formació de les actuals seus universitàries. D'aquesta manera, la Universitat d'Alacant està present en totes les comarques alacantines, des de la ciutat d'Alacant, que té una seu pròpia, fins a Benissa al nord, Oriola al sud, i Villena a l'extrem oest. En tots els casos es tracta del resultat d'acords entre ajuntaments i altres institucions derivats d'experiències prèvies de col·laboració.

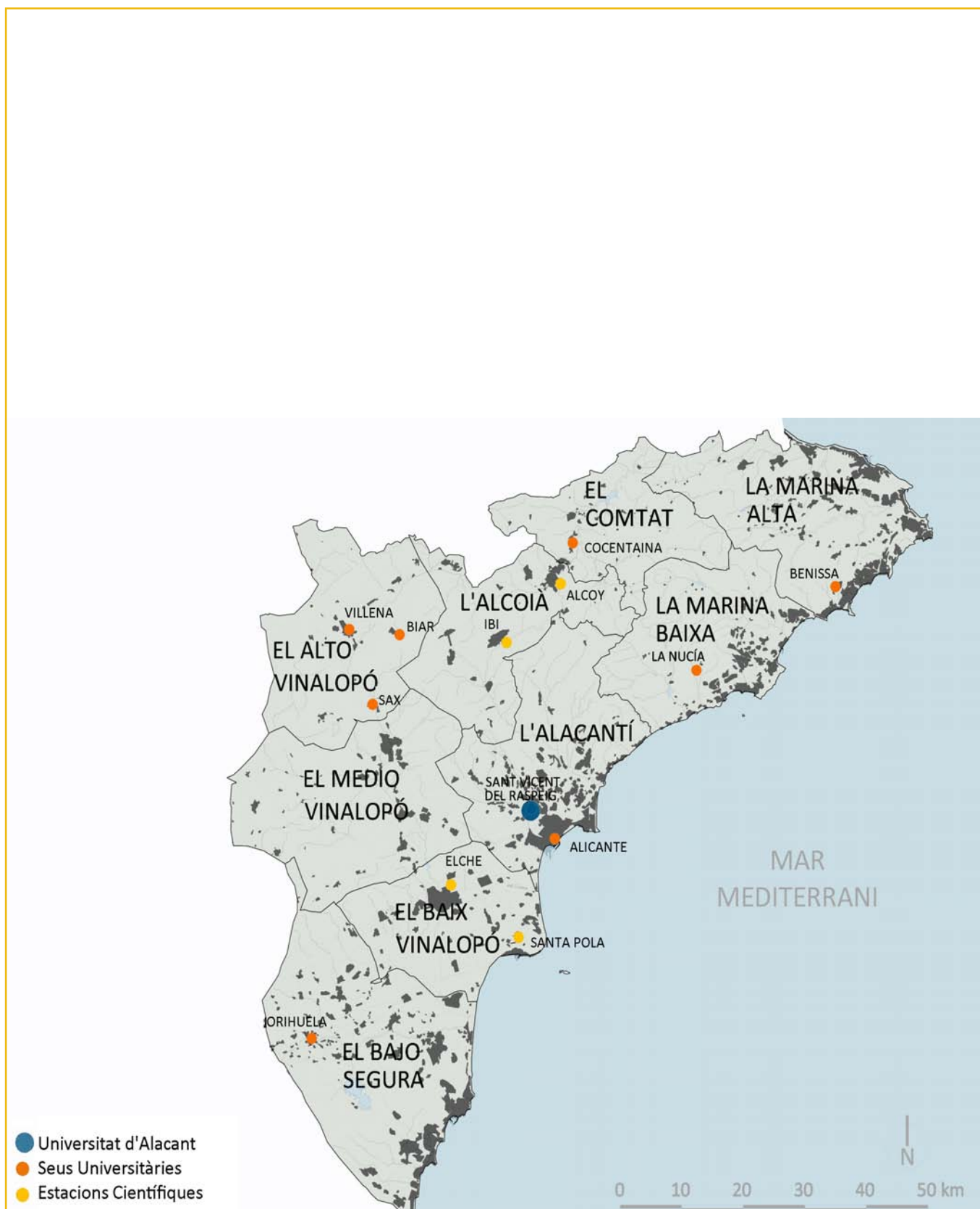
La representació de la Universitat d'Alacant a les diferents comarques es fa de la manera següent:

- La Marina Alta, amb seu a Benissa.
- La Marina Baixa, amb seu en la Nucia.
- El Comtat, amb seu a Cocentaina.
- L'Alcoià, amb estacions científiques a Alcoi i Ibi.
- L'Alt Vinalopó, amb seus a Villena, Biar i Saix.
- El Baix Vinalopó, amb estacions científiques a Elx i Santa Pola.
- El Baix Segura, amb seu a Oriola.
- L'Alacantí, amb seu a Alacant.

La principal peculiaritat de totes les seus és que les edificacions formen part del patrimoni històric o artístic de les localitats a les quals pertanyen.

Aquestes seus duen a terme una gran varietat d'activitats, que abasten des dels cursos de màster o especialització destinats a postgraduats, fins a cursos de lliure configuració per a complementar la formació dels estudiants de grau, activitats culturals relacionades amb les tecnologies de la informació, exposicions, concerts, jornades d'hivern, de primavera o d'estiu. A més, moltes ofereixen instal·lacions de suport, com aules informàtiques, biblioteques i sales d'estudi per als estudiants de l'entorn, que encara que cursen els estudis al campus de Sant Vicent del Raspeig disposen d'aquestes instal·lacions.

Finalment cal esmentar que, tot i haver-hi una altra universitat pública a la província, és la Universitat d'Alacant la institució que ha demostrat una implantació més diversa i intensa a les diferents comarques.

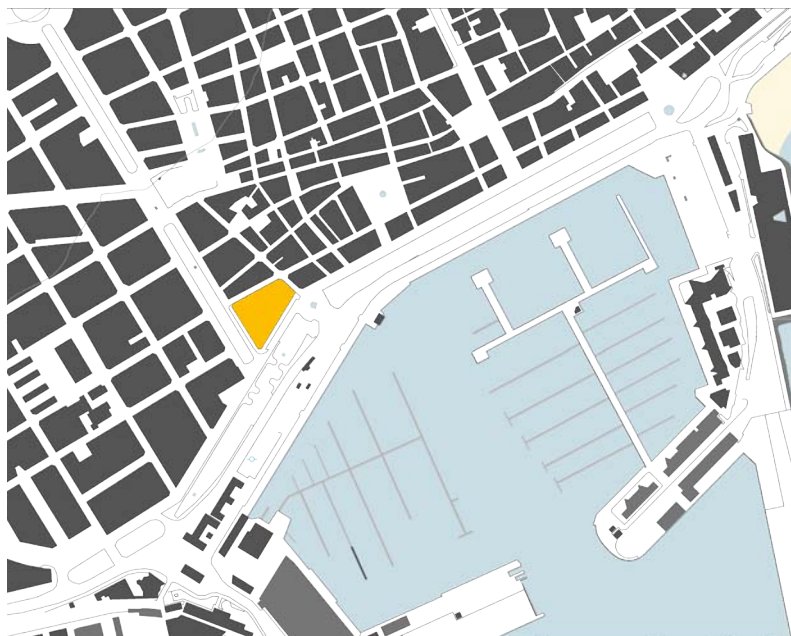

La seu institucional de la Universitat d'Alacant a la capital de la província, que té una població aproximada de 335 mil habitants, està situada en un dels edificis més emblemàtics i representatius del progrés cultural i educatiu alacantí i del desenvolupament econòmic i urbanístic de la ciutat, un palauet d'estil neoclàssic de final del segle XIX, que va servir com a delegació d'Hisenda, Escola de Comerç i finalment, Escola Universitària de Ciències Empresarials, la qual es va incorporar a la Universitat d'Alacant al començament de la dècada dels vuitanta del segle passat. Aquest edifici acull avui dia la que habitualment es coneix com a *Seu Universitària Ciutat d'Alacant*, en la confluència de les avingudes principals de Dr. Gadea i Dr. Ramón y Cajal.

Entre les seues funcions institucionals destaca la de constituir la seu del Rectorat de la Universitat d'Alacant a la ciutat, motiu pel qual rep convidats insignes, empreses i institucions relacionades amb importants projectes i convenis de col·laboració i recerca. Però en la seu es fan, així mateix, moltes altres activitats de naturalesa molt diversa: científiques, artístiques, socials, acadèmiques i d'extensió universitària. Després d'haver acollir l'Aula Magna Germà Bernàcer i el Centre de Simulació de Maniobra i Navegació del projecte de l'Institut Marítim Internacional d'Alacant durant uns quants anys, dedica actualment gran part dels seus espais i instal·lacions al desenvolupament del programa de classes i activitats de l'ambiciós projecte de la Universitat Permanent.

Així, com a part important de l'itinerari cultural alacantí, la Seu Ciutat d'Alacant ha esdevingut un magnífic lloc de trobada per a tots els ciutadans i visitants de la ciutat.

SEU UNIVERSITÀRIA DE BIAR

[164]
[165]

La comarca de l'Alt Vinalopó, situada al nord-oest de la província d'Alacant, és la que més vinculació té amb la Universitat d'Alacant, amb els seus més de cinquanta-quatre mil habitants repartits principalment entre les localitats de Villena, Saix i Biar, totes tres seu de la Universitat d'Alacant.

La Seu de la Universitat d'Alacant a Biar, amb un àmbit local que arriba a unes 3.700 persones, està situada en l'antic convent dels Franciscans Caputxins Descalços, que avui dia ha passat a ser la Casa de la Cultura.

L'immoible data del 1720 i ha sigut restaurat en diverses ocasions per a mantenir l'edifici en bon estat. L'última actuació es va produir entre 1990 i 1993. L'interior s'ha reconstruït respectant els arcs, voltes, motlures i paraments originals. Des del punt de vista arquitectònic, es tracta d'una nau exempta de fàbrica de maçoneria i rajola, amb un campanar d'espadanya a la façana.

L'edifici pertany a un conjunt històric compost per restes de muralla amb torres de guaita, arcs que servien d'accés al recinte habitat i carrers empedrats, característics de l'arquitectura almohade del segle XII. El traçat del conjunt es desenvolupa de manera concèntrica al voltant del castell. Destaca per ser un dels pocs exemples urbans medievals que han perdurat fins avui dia i l'únic que hi ha a la província d'Alacant amb aquest nivell de conservació. A causa de la importància del conjunt en la ciutat, l'edifici ha sigut condicionat com a lloc per a impartir cursos i seminaris, i s'hi celebren actes musicals i exposicions, relacionats amb la condició de Biar com a seu universitària.

SEU UNIVERSITÀRIA DE COCENTAINA

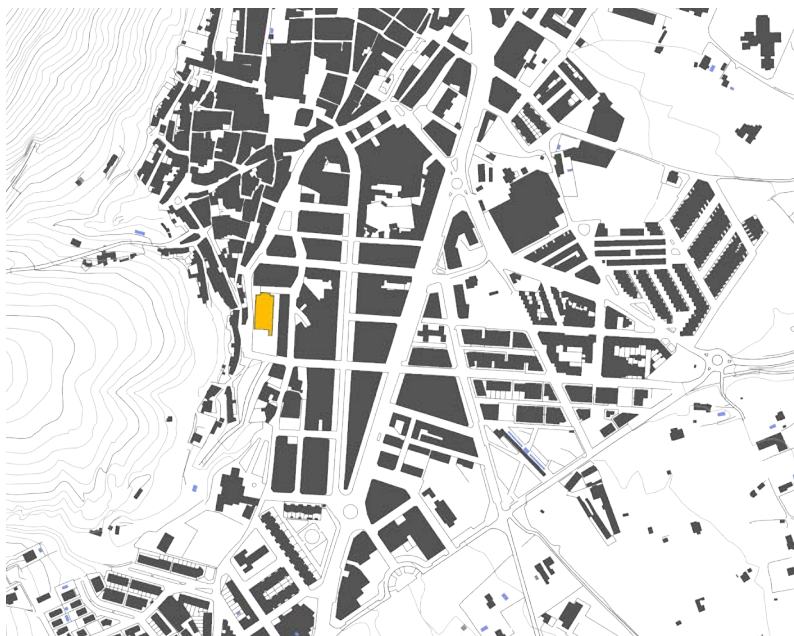

La Seu de la Universitat d'Alacant a Cocentaina no solament té un àmbit local que l'acosta als onze mil habitants del municipi, sinó que també respon a la demanda de la població de tota comarca. La comarca del Comtat, a la qual pertany la ciutat, té una població de vint-i-vuit mil habitants.

Encara que la seu universitària a Cocentaina ha anat variant d'ubicació dins del municipi al llarg dels últims anys, sempre ha ocupat una posició propera als espais més representatius del nucli urbà. Fins a dates recents, l'edifici que acollia la seu era el Palau Comtal, que va ser la primera edificació d'envergadura construïda en aquesta localitat i en tota la comarca. La façana exterior data del segle XVI, encara que segons fonts documentals havia sigut construïda abans, reutilitzant les restes d'una fortalesa àrab del segle XII. L'obra inicial va ser encarregada pels successors de Roger de Llúria, el militar més famós de l'armada reial durant el regnat de Pere el Gran.

Recentment la seu universitària s'ha traslladat al Centre Cultural del Teular, un edifici de nova planta amb capacitat per a quatre-centes persones, que conté una oficina administrativa, una sala d'informàtica, una sala d'exposicions, una sala polivalent i un teatre.

Entre les activitats que s'hi duen a terme hi ha cursos i jornades de temàtica molt variada, com teatres, concerts, òpera, certàmens de cors, esdeveniments importants de la localitat, cinema, exposicions fotogràfiques o de pintura, a més de servir d'aula per als cursos de la Universitat d'Alacant.

SEU UNIVERSITÀRIA DE LA MARINA

[168]

[169]

La Seu de la Universitat d'Alacant a la Marina Alta està estratègicament situada en la comarca més septentrional de la província d'Alacant. Aquesta seu desenvolupa la seua activitat en un entorn caracteritzat per l'abundància de residents europeus.

Concretament se situa a la ciutat de Benissa, al voltant de l'antiga església fortalesa de Sant Pere i al llarg del carrer de la Puríssima, on es van edificar les cases de les famílies més acabalades del municipi en el segle XVIII. Entre les més interessants hi trobem la Casa dels Andrés i la de Pere Bigot, avui convertides en Seu de la Universitat d'Alacant a la Marina Alta.

La Casa dels Andrés es va edificar entre final del segle XVIII i començament del XIX. Es tracta de l'únic palau urbà entre mitgeres de la Benissa d'aquella època, i és un clar exemple de casa senyorial. La Casa de Pere Bigot no solament destaca per ser una de les mostres més interessants de l'arquitectura civil de l'època a la Comunitat Valenciana, sinó que la seua singularitat resideix en el personatge que hi va habitar, Pere Ivars Sala, popularment conegut com Pere Bigot, que es dedicava a explicar les seues anècdotes més entranyables acompanyat de l'acordió.

A la seu de Benissa es desenvolupa una àmplia programació al llarg de tot l'any, que inclou actes relacionats amb la cultura valenciana i la llengua pròpia, entre molts altres.

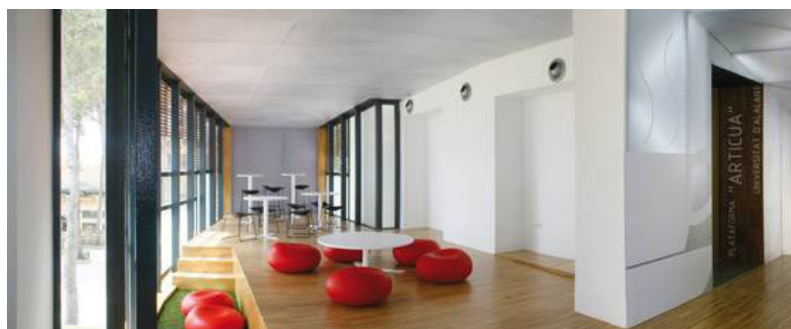
[170]

[171]

L'edifici que acull la Seu de la Universitat d'Alacant a la Nucia, en el seu interès particular per la difusió del coneixement i l'educació, ha tingut un destacat recorregut arquitectònic i cultural. Inaugurat el 1936 i situat en ple casc urbà, l'edifici de l'antic Col·legi Públic Sant Rafael ha sigut reformat i adaptat al llarg de la seua trajectòria per a acollir diferents programes. En primera instància va ser col·legi infantil, posteriorment col·legi de primària i institut, fins que es va convertir en el primer centre d'educació secundària de la Nucia.

L'any 2001 s'estableix un conveni amb la Universitat Permanent de la Universitat d'Alacant (UPUA) per a, entre altres objectius, promoure un programa de desenvolupament científic, cultural i social de caràcter intergeneracional que permetera millorar la qualitat de vida i la inclusió social de persones grans i d'estrangers a partir de cursos universitaris. Posteriorment, després de la reforma i ampliació de l'immoble l'abril del 2007, a càrrec de l'arquitecte local José Luis Campos Rosique, s'ha convertit en seu permanent de la Universitat d'Alacant per a respondre no solament a la demanda municipal de dinou mil habitants, sinó a l'àmbit comarcal de la Marina Baixa amb prop de cent setanta-dos mil habitants. Actualment, una variada oferta temàtica de cursos, jornades i activitats culturals que s'orienten tant a universitaris com al públic en general es donen cita en el singular conjunt arquitectònic de la seu.

SEU UNIVERSITÀRIA D'ORIOLA

[172]
[173]

La Seu de la Universitat d'Alacant a Oriola està vinculada a una extensa comarca, el Baix Segura, una de les més densament poblades de la província. Està composta per vint-i-set municipis amb uns 398.621 habitants, entre els quals cal destacar Torrevella com a localitat més poblada amb cent un mil habitants, seguida d'Oriola amb noranta-un mil.

El Col·legi Diocesà de Sant Domènec, situat a la ciutat d'Oriola, és un lloc emblemàtic, la construcció del qual va ser impulsada el 1547 per l'arquebisbe Loazes per allotjar el Col·legi del Patriarca. Només hagueren de passar cinc anys fins que el papa Juli III va concedir al centre el rang d'universitat. Finalment, serà el rei Felip IV qui li atorgaria la categoria d'Universitat Règia, Pública i General, equiparant-la així a Alcalá d'Henares, València o Granada. Moltes personalitats han estudiat entre els seus murs, com Miguel Hernández o Gabriel Miró. Després de tres-cents anys d'història, el 1835 va ser clausurada; però l'edifici mai ha perdut la seua funció docent i va passar a ser col·legi de batxillerat fins a la creació en 1956 de l'actual Col·legi Diocesà.

Aquest edifici històric és el monument nacional més gran de la Comunitat Valenciana. Els seus quinze mil metres quadrats acullen dos claustres, tres patis, un refectori i una església, juntament amb aules i despatxos. La Universitat d'Alacant hi té una seu permanent amb la Càtedra Arquebisbe Loazes en memòria del fundador d'aquest recinte d'ensenyament, des de la qual es coordinen activitats d'índole molt diversa, centrades en temes d'interès per a la comarca.

[174]

[175]

La Seu de la ciutat de Villena, juntament amb la Seu de Biar i Saix, materialitzen la presència de la Universitat d'Alacant en la comarca de L'Alt Vinalopó, la comarca més occidental de la província d'Alacant. A més de comptar amb una població municipal de quasi trenta-cinc mil habitants, atén un conjunt de més de cinquanta-quatre mil persones que viuen en aquesta comarca.

Després de diverses ubicacions en el municipi, la Seu de la Universitat d'Alacant ocupa, juntament amb el Gabinet de Desenvolupament Econòmic de l'Ajuntament de Villena, l'edifici La Tèrcia, unes antigues escoles rehabilitades. La seua ubicació, dins del conjunt municipal, destaca per estar situada en el barri del Raval en el cor del centre històric de la ciutat, a poca distància del castell de la Talaia de la ciutat i els principals edificis històrics civils i religiosos.

La Universitat d'Alacant ha estat tradicionalment vinculada a aquest municipi a través de dos tipus d'activitats: d'una banda, les activitats especialitzades relacionades amb les excavacions de jaciments de l'edat de bronze europea i, d'altra banda, les activitats de formació i especialització de caràcter més divers destinades a la població de la comarca de L'Alt Vinalopó. Entre aquestes últimes destaca les activitats de formació destinada a diferents col·lectius i associacions municipals que han impulsat la implicació d'aquesta institució en el teixit social, especialment en l'àmbit sociosanitari.

SEU UNIVERSITÀRIA DE XIXONA

[176]
[177]

La població de Xixona pertany a la comarca de l'Alacantí i ha sigut tradicionalment una ciutat industrial que actualment compta amb uns 7.500 habitants. Situada a vint-i-set quilòmetres de la Universitat, ocupa els espais de la Casa de la Cultura i el Cinema de Dalt.

La Seu de la Universitat d'Alacant a Xixona és fruit d'un acord entre les institucions públiques, com en aquest cas la Universitat d'Alacant, amb els organismes representatius de la ciutat com són la indústria de la xocolata o la del torró –tots dos productes característics de la zona. Per tant, les activitats més representatives desenvolupades en les seus estan relacionades amb la indústria agroalimentària. D'aquesta manera, aquest fòrum educatiu dependent de la Universitat té diversos objectius, que són similars a la resta de seus: aproximar l'ambient educatiu universitari a una població en el seu context local; realització d'activitats formatives que complementen les necessitats dels ciutadans de l'àrea com poden ser cursos d'especialització; adaptar la temàtica de les activitats als temes d'interès per als habitants d'aquesta ciutat i les poblacions limítrofes.

El Cinema de Dalt és una sala múltiple amb capacitat per a quatre-centes persones, mentre que la Sala de la Cultura és una sala de conferències amb una capacitat per a unes quaranta o cinquanta persones.

El municipi de Saix, a la comarca de l'Alt Vinalopó, compta amb una llarga tradició industrial i agrària afavorida per l'eix de comunicacions entre el litoral i interior de la Península, que ha acollit les més importants infraestructures viàries, des de la Via Augusta romana fins a l'AVE contemporani.

La Seu de la Universitat d'Alacant es troba en un casalici del segle XVIII, propietat de l'ajuntament, en l'eix burgés del carrer Major, on, el 1917 naixia Alberto Sols García, reconegut bioquímic que rebria, el 1981, el premi Príncep d'Astúries, i el 1987, el Santiago Ramón y Cajal.

Rehabilitada i condicionada com a Centre d'Estudis i Arxiu Històric Municipal Alberto Sols –CEHAM–, va ser inaugurada el 2007 per a acollir un centre d'estudis, l'Arxiu Històric de Saix, els llegats del mateix Alberto Sols, del compositor Miguel Villar, els arxius fotogràfics d'Uñac i Payá, que recorren tot el segle XX, i l'Aula d'Extensió Universitària de la Universitat d'Alacant.

En la planta baixa es localitza, entre altres dependències, una aula d'informàtica instal·lada per la Universitat d'Alacant. En la primera planta hi ha el despatx de l'arxiver i cronista municipal, els fons més destacats de l'arxiu històric i el llegat fotogràfic en forma de plaques de vidre. També una petita sala d'estudis per a investigadors, una aula d'estudis i la sala de conferències, on s'imparteixen els cursos i cicles de conferències. I en la segona planta, sobre un espai diàfan, s'ha habilitat una sala d'exposicions en la qual es desenvolupen les mostres que organitza la seu de la UA i altres exposicions locals.

D'acord amb la vocació del CEHAM, fita estratègica per a la recuperació del centre històric de Saix, la seu universitària s'ha especialitzat en propostes i programes de recuperació i gestió del patrimoni.

ESTACIONS CIENTÍFIQUES

[179]
[180]
[181]
[182]

A més de les diferents seus, la Universitat d'Alacant compta amb diverses estacions científiques, que ocupen excel·lents enclavaments per al desenvolupament d'activitats de recerca, docència i educació ambiental sobre diferents ecosistemes.

L'Estació Científica Font Roja Natura és l'aportació de la Universitat d'Alacant al centre Font Roja Natura. Està formada per un centre d'interpretació, recerca i difusió dels valors ambientals del Parc Natural del Carrascar de la Font Roja, on s'organitzen cursos, seminaris, reunions i serveis d'educació i divulgació ambiental.

L'Estació Biològica de Torretes a Ibi és una unitat de recerca, conservació i divulgació de la biodiversitat mediterrània vinculada a l'Institut Universitari d'Investigació CIBIO. Des de la mateixa estació es fan estudis i informes amb la finalitat de declarar una sèrie de figures de protecció mediambiental, entre les quals hi ha la Microreserva de Flora Mas de Torretes, el Paratge Municipal, i la Reserva Voluntària de Fauna. A més, l'Estació Biològica Torretes desplega actuacions concretes per a la conservació de germoplasma de varietats agrícoles tradicionals. Cal destacar-ne el jardí botànic.

Per la seua banda, la Fundació L'Alcúdia gestiona l'ampli parc arqueològic de l'antiga ciutat d'Ilici, i al seu torn manté un museu que mostra les troballes prehistòriques, ibèriques, romanes, visigodes i bizantines, entre les quals cal destacar la Dama d'Elx. El jaciment es manté en contínua excavació arqueològica. A més, el visitant trobarà un Centre d'Interpretació i un Museu Monogràfic inclosos en les instal·lacions del recinte. La Fundació L'Alcúdia ofereix periòdicament cursos docents i divulgatius, orientats a aproximar l'arqueologia il·licitana tant als estudiants universitaris com al públic en general.

Finalment, el Centre d'Investigació Marina (CIMAR) té com a objectiu divulgar l'ambient marí, la seua biodiversitat i el seu entorn, amb la finalitat d'ensenyar a aprofitar els recursos de forma responsable i contribuir a protegir aquest ecosistema, a més de col·laborar en el seu ús racional i la seua ordenació. El centre, que va obrir les portes l'any 2005, se situa a Santa Pola, en una antiga caserna de carabiners construïda en els anys vint del segle passat (caserna de la torre d'Enmig), amb un emplaçament privilegiat als peus de l'escull coral·lí fòssil de Santa Pola i a pocs metres de la costa.

Referències bibliogràfiques

REVISTES I ANUARIS

ARQUITECTURA VIVA, nº 61: *Luz de Levante. Castellón, Valencia y Alicante: fervor mediterráneo*, ed. Arquitectura Viva SL, Madrid, 1998.

<<http://www.arquitecturaviva.com/Cms/Mags/IssueList.aspx?MagID=1>>

ARQUITECTURA VIVA, nº 63: *Libro o Bibliotecas*, ed. Arquitectura Viva SL, Madrid, 1998.

CANELOBRE, nº 44-45, *Arquitectura en Democracia. Alicante 1975-2000*, Diputación Provincial de Alicante, Alicante, 2001.

DEARQ. REVISTA DE ARQUITECTURA: “*De la ciudad universitaria al campus de universidad. Estudio de una evolución: tres épocas, tres escalas, tres modelos*”, ed. Departamento de Arquitectura Universidad de los Andes, Bogotá, Colombia, 2013.

DOCUMENTOS DE ARQUITECTURA nº 37: *Miguel del Rey e Íñigo Magro*, ed. Colegio de Arquitectos de Almería, Almería, 1997.

DOCUMENTOS DE ARQUITECTURA nº 45: *Javier García-Solera*, ed. Colegio de Arquitectos de Almería, Almería, 2000.

DOCUMENTOS DE ARQUITECTURA nº 55: *Dolores Alonso*, ed. Colegio de Arquitectos de Almería, Almería, 2004.

DOCUMENTOS DE ARQUITECTURA nº 62: *Alfredo Payá*, ed. Colegio de Arquitectos de Almería, Almería, 2007.

EL CROQUIS nº 96-97: *En proceso – In progress*, ed. El Croquis, Madrid, 2001.

<<http://www.elcroquis.es/MagazineDetail.aspx?pid=32&lang=es>>

EL CROQUIS nº 106-107: *En proceso (II) – In progress (II)*, ed. El Croquis, Madrid, 2003.

MONOGRAFÍAS AV nº 69-70: *España 1998. Anuario*, ed. Arquitectura Viva SL, Madrid, 1998.

<<http://www.arquitecturaviva.com/Cms/Mags/IssueList.aspx?MagID=2>>

MONOGRAFÍAS AV nº 75-76: *España 1999. Anuario*, ed. Arquitectura Viva SL, Madrid, 1999.

MONOGRAFÍAS AV nº 87-88: *España 2001. Anuario*, ed. Arquitectura Viva SL, Madrid, 2001.

SABER, nº 2: “*De hangar militar a jardín de palmeras*”, ed. Universidad de Alicante, 1998.

TRIBUNA DE LA CONSTRUCCIÓN, nº 34, Ediciones Generales de la Construcción. Valencia, 1998.

VÍA-ARQUITECTURA nº 2: *Usos Públicos*, ed. COACV, Valencia, 1998. <www.via-arquitectura.net/>

VÍA-ARQUITECTURA nº 3: *Escritos*, ed. COACV, Valencia, 1998. <www.via-arquitectura.net/>

VÍA-ARQUITECTURA nº 8: *Exterior e Interior/Outside&Inside*, ed. COACV, Valencia, 2000. <www.via-arquitectura.net/>

VÍA-ARQUITECTURA: “Premios 96-97-98”, ed. COACV, Valencia, 2000.

VÍA-ARQUITECTURA: “Premios 1999-2000”, ed. COACV, Valencia, 2002.

LLIBRES I CAPÍTOLS DE LLIBRE

AA. VV.: “*El movimiento moderno en Alacant, 1930-1945*” (catálogo de la exposición), ed. Colegio Oficial de Arquitectos, Alicante, 1982

AA. VV.: *Dos concursos para la Universidad de Alicante*, ed. Demarcación de Alicante del COACV, Alicante, 1995.

AA. VV.: *Guía de Arquitectura. España 1920-2000*, ed. Tanais y Ministerio de Fomento, Madrid, 1997.

AA. VV.: *VI Bienal de Arquitectura Española*, ed. Fundación Antonio Camuñas y Ministerio de Fomento, Madrid, 2001.

AA. VV.: *Arte Siglo XX en Alicante (1960-2000)*, ed. Instituto de Cultura Gil-Albert y Fundación Cultural CAM, Alicante, 2003.

AA. VV.: *Arquitectura Valenciana 1998-2000*, Ediciones Generales de la Construcción, Valencia, 2003.

AA. VV.: *Muestra de Arquitectura de Alicante 2001-2003/2004-2005*, ed. Colegio Territorial de Arquitectos de Alicante, Alicante, 2006.

AA.VV., Atlas, *The Phaidon atlas of Contemporary World Architecture*, ed. Phaidon Press, London & New York, 2004.

BLASCO SÁNCHEZ, Carmen; MARTÍNEZ PÉREZ, Francisco Juan: *Universidad y Territorio. Estudio urbanístico del Campus de Vera de la Universitat Politècnica de València*, ed. Universitat Politècnica de València, Valencia, 2013.

BERGUERA, Iñaki; GARCÍA VÁZQUEZ, Carlos; ARENAS GARCÍA, Laura; BLASI I MEZQUITA, Iván: *La Arquitectura del siglo XX: España, Francia, Gibraltar*, ed. Fundación DoCoMoMo Ibérico, Fundación Caja de Arquitectos y Fundación Mies van der Rohe, Barcelona, 2007. <<http://fundacion.arquia.es/es/sudoe>>

CARVAJAL FERRER, Javier: *Javier Carvajal*, ed. Munilla-Lería, Madrid, 2000.

CASTRO, Juan Carlos; MARTÍNEZ MEDINA, Andrés; OLIVA MEYER, Justo: *Alicante Arquitectura: Mapa Guía de Alicante y Sant Vicent del Raspeig*, ed. Colegio Territorial de Arquitectos de Alicante, Conselleria d’Infraestructres i Transport Generalitat Valenciana, Ayuntamiento de Alicante, Ayuntamiento de San Vicente del Raspeig y Scheider Electric, Alicante, 2008.

CENTELLAS, miguel; JORDÁ, Carmen; LANDROVE, Susana: “*Equipamientos II. Ocio deporte, comercio, transporte y turismo. REGISTRO DOCOMOMO IBERICO, 1925-1965*”, ed. Fundación Caja de Arquitectos/DOCOMOMO Ibérico, Barcelona, 2011.

COLOMER SENDRA, Vicente (dir.): *Registro de Arquitectura del s. XX Comunidad Valenciana*, (2 vols.), ed. Colegio Oficial de Arquitectos de la Comunidad Valenciana, Conselleria d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports, Universitat Politècnica de València e Instituto Valenciano de la Edificación, Valencia, 2002.

ELVIRA CRUAÑES, María Teresa: *"Recuperación del patrimonio histórico-industrial. Estudio histórico y levantamiento gráfico del hangar del aeródromo de Rabasa (San Vicente)"*, Trabajo Final de Carrera ITOP, tutores Eloy Sentana y Justo Oliva, Escuela Politécnica Superior, Universidad de Alicante, 1997.

FERNÁNDEZ ALBA, Antonio: *Espacios de la Norma. Lugares de Invención*, ed. Fundación Esteyco, Madrid, 2000.

JAÉN I URBAN, Gaspar (dir.); MARTÍNEZ MEDINA, A.; OLIVA MEYER, J.; OLIVER RAMÍREZ, J. L.; SEMPERE PASCUAL, A.; CALDUCH CERVERA, J.: *Guía de Arquitectura de la Provincia de Alicante*, ed. Instituto Cultura Juan Gil-Albert y Colegio Territorial de Arquitectos, Alicante, 1999.
<<http://www.ua.es/personal/gaspar.jaen/ga/gaindice.htm>>

JODIDIO, Philip: *Álvaro Siza*, ed. Taschen, Köln, 2003.

JORDÁ SUCH, Carmen; MARTÍNEZ MEDINA, Andrés; PRIOR Y LLOMBART, Jaime; MARTÍNEZ GREGORI, Carmen (coord.): *Arquitectura Moderna y Contemporánea en la Comunitat Valenciana (1925-2005)*, ed. COACV y CIT-GV, Valencia, 2009.

MARTÍNEZ MIRA, Luis: *"Alicante 1936-1939, tiempos de guerra"*, ed. Clara-Arts, Alicante, 2005.

MARTÍNEZ MEDINA, Andrés: *La Arquitectura de la ciudad de Alicante, 1923-1943. La aventura de la modernidad*, ed. Instituto Cultura Juan Gil-Albert y Colegio Territorial de Arquitectos, Alicante, 1998.

MIRA CANDEL, Manuel: *Crónica de una transición. El largo camino del CEU a la Universidad de Alicante*, ed. Fundación Empresa Universidad de Alicante, Alicante, 2010.

MORENO SÁEZ, Francisco (dir.): *Historia de Alicante* (tomo II), ed. Diario Información y Patronato para la Conmemoración del Quinto Centenario de la Ciudad de Alicante (Ayuntamiento), Alicante, 1990.

MORENO SÁEZ, Francisco: *50 años. Medio siglo de historia de la provincia de Alicante a través de las páginas de INFORMACIÓN*, ed. Diario Información, Alicante, 1991.

OLIVA MEYER, Justo (ed.): *Juan Antonio García Solera, 1953-2003*, ed. Colegio Territorial de Arquitectos de Alicante, Alicante, 2005.

PÉREZ ESCOLANO, Víctor; LLOPIS, Tito; INSAUSTI, Pilar (coms.): *Arquitectura Valenciana. La década de los ochenta*, ed. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, Generalitat Valenciana, Valencia, 1991.

PUIG ALCARAZ, José Manuel (ed.): *Arquitectura Sanitaria Valenciana. Obres i Projectes, 1987/90*, ed. Servei Valencia de Salut, València, 1991.

TORRES ROMANO, José Jesús: *La evolución urbanística del aeródromo de Rabasa: la integración en la ciudad universitaria de Alicante*. Trabajo Fin de Grado inédito.

Relació d'autors i autores

AUTORS I AUTORES DELS TEXTOS

Manuel Palomar: pàgines 7- 12.

Juan David Sempere Souvannavong i José Antonio Larrosa Rocamora: pàgines 15-18.

Jesús Quesada Polo i Pablo Martí Ciriquián: pàgines 23-28.

Pablo Martí Ciriquián i José Luis Oliver Ramírez: pàgines 31-34, 139, 145.

María Elia Gutiérrez Mozo i José Luis Romeu Lamaignere: pàgines 41-50.

Justo Oliva Meyer i María Cristina García González: pàgines 53 -70.

Andrés Martínez Medina i Luis Ferre de Merlo: pàgines 73-93.

Justo Oliva Meyer: pàgina 92.

María Elia Gutiérrez Mozo i Antonio Maciá Mateu: pàgines 97-136.

Joaquín Alvaro Bañón, José Carrasco Hortal i Enrique Nieto Fernández: pàgines 142-144, 150-152, 154-156.

Antonio Morata Ortiz: pàgina 147.

Laura Domínguez Martínez i Pablo Martí Ciriquián: pàgines 153, 159-160, 164, 171.

Leticia Serrano Estrada i Raquel Pérez del Hoyo: pàgina 162.

Laura Domínguez Martínez i Almudena Nolasco Cirugeda: pàgines 163, 165.

Leticia Serrano Estrada i Laura Domínguez Martínez: pàgina 166.

Clara García Mayor i Gregorio Canales Martínez: pàgina 167.

Pablo Martí Ciriquián i Antonio Martínez Puche: pàgina 168.

Clara García Mayor i Laura Domínguez Martínez: pàgina 169.

Gabino Ponce Herrero i Pablo Martí Ciriquián: pàgina 170.

Andrés Martínez Medina: pàgines 172-174.

AUTOR I AUTORES DE LES FOTOGRAFIES

Perfecto Arjones Ibañez: 037.

Rubén Bodewig Belmonte y Cristina Ramos Jaime: 001, 024, 050, 075, 098.

Pablo Martí Ciriquián y Laura Domínguez Martínez : 010, 011, 012, 023, 025, 112, 126, 128, 143, 145, 158, 159, 160.

Justo Oliva Meyer : 002, 026, 029, 030, 031, 032, 034, 035, 036, 038, 039, 040, 041, 042, 043, 046, 047, 049, 051, 052, 054, 055, 056, 057, 058, 059, 061, 062, 064, 068, 071, 073, 074, 079, 081, 082, 083, 084, 086, 087, 088, 089, 091, 092, 093, 094, 100, 103, 104, 106, 107, 108, 110, 111, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 127, 131, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157.

Roberto Ruiz de Zafra: 003, 004, 006, 007, 022, 045, 053, 060, 065, 066, 067, 069, 072, 078, 085, 090, 095, 097, 099, 101, 102, 105, 109, 113, 114, 122, 129, 130, 132, 135.

Jose María Sanchez del Campo: 005.

Arxiu de José Jesús Torres Romano: 033.

Arxiu de la Universitat d'Alacant: 013, 014, 015, 016, 020, 021, 044, 048, 070, 076, 077, 080, 084, 085, 096, 115.

Seu Ciutat d'Alacant

Seu Universitària de Biar

Seu Universitària de Cocentaina

Seu Universitària de La Marina (Benissa)

Seu Universitària de La Nucía

Seu Universitària de Orihuela

Seu Universitària de Villena

Seu Universitària de Xixona

Aula Universitària de Saix

ELABORACIÓ DE GRÀFICS

Juan David Sempere Souvannavong: 008, 009.

ELABORACIÓ I TRACTAMENT DE LA CARTOGRAFIA

Laura Domínguez Martínez: pages 20, 21, 36-37, 38-39, 57, 66, 77, 78, 80, 82, 83, 84, 86, 88, 90, 92, 93, 94, 101, 102, 108, 114, 118, 120, 122, 124, 126, 127, 128, 130, 132, 134, 136, 148-149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170.

David Fontcuberta Rubio: pages 44-49.

Jesús Quesada Polo: pages 27, 29.

Relació cronològica d'arquitectes i pàgines en què apareixen les seues obres

1980	GRAS, José - VALDERRAMA, Fernando	11
1982	VÁZQUEZ CARRASCO, Pilar	07-08
1985	MUÑOZ LLORENS, Francisco	29
1986	DOLÇ RINCÓN, Miguel	19, 20
1987	VÁZQUEZ CARRASCO, Pilar	17
1988	FERNÁNDEZ ALBA, Antonio	31
1989	CASARES, A.-NAVARRO, A.-RUIZ, R.-FRANCO, M DE LA CUADRA OYANGUREN, Luís	25 29
1990	CASARES, A.-NAVARRO, A.-RUIZ, R.-FRANCO, M.	26
1993	ROSALES, Ramón GONZÁLEZ, Zacarías	30 18
1994	PACHECO, Ángel - MASERES, Joaquín GARCÍA SOLERA, Javier MARTÍNEZ PLANELLES, Luis	14,15 36 35
1995	PALMERO, Pedro - TORRES, Samuel PAYÁ, Alfredo PAYÁ, Alfredo - GARCÍA SOLERA, Javier CARVAJAL FERRER, Javier MARTÍNEZ PLANELLES, Luis MAGRO, Iñigo - DEL REY, Miguel	33 40 41 34 32 37
1997	SIZA VIEIRA, Álvaro GARCÍA-SOLERA, Javier - PAYÁ, Alfredo	28 202
1998	GARCÍA SOLERA, Juan Antonio	38
1999	GARCÍA SOLERA, Javier ALONSO VERA, M ^a Dolores LOZANO MUÑOZ, Julio	42 39 201
2001	AÑÓN, Juan	00
2003	MACIÁ, Antonio - SOLIVA, Jorge	06
2005	MARTÍNEZ PLANELLES, Luis	43
2007	DE ANDRÉS, José Luis - GÓMEZ, Javier	203
2008	LOZANO MUÑOZ, Julio MONREAL, Montajes y Realización, S.A.	46 200
2010	URCELAY FERNÁNDEZ, Jose María	47
2011	PEREA ORTEGA, Andrés	205

